

November 1994, 13e jaargang Nummer 127

Samenlevingsopbouw

Trends in lokaal beleid (deel 2)

Hoogleraarschap
Opbouwwerk
gaat nieuwe fase in

Samen met de
volkshuisvesting
voor kwaliteit in
de wijken

SBO katern

Boek Professioneel
Opbouwwerk

Nieuwsbrief
Opbouwwerk en
gezondheid

OPBOUWWERK

OPBOUWWERK

OP DE BEGANE GROND

- 3 Tien jaar LVT, Fenny Gerrits
- 4 Hoogleraarschap Opbouwwerk-Grondslagen aan Erasmus Universiteit gaat nieuwe fase in, Dr. Gradus Hendriks-stichting
- 7 Lokale aanpak ongevalspreventie loont, SCV
- 9 Sociale vernieuwing werkt door, overzicht van brochures van Binnenlandse Zaken
- 13 Volkshuisvestingsdiscussiedagen 1994
- 14 Samen met de volkshuisvesting voor kwaliteit de wijken in, Chris Veldhuysen
- 22 Het ontwerpen van bestaande wijken, Wil van de Leur

SBO-katern

- 25 Gezondheidsprofiel Amsterdam
- 26 Internationale hulp voor buurtinitiatieven, SIW De NOVIB-Kalender 1995
- 27 Globaal - column van Fred Stafleu
- 28 Kiosk - literatuuroverzichtsrubriek door Norbert Broenink
- 30 Nieuwsbrief Opbouwwerk en Gezondheid, landelijk netwerk opbouwwerk en gezondheid
- 33 Generalisme of specialisme, Ed Kooger opbouwwerker te Nijmegen
- 34 Werkmakers en gemeenten aan zet, Vrijbaan
- 35 Werkzaam in Sociale Vernieuwing, Chris Veldhuysen
- 40 Jong zijn betekent uitproberen, Fenny Gerrits Breda tegen discriminatie, gemeente Breda
- 42 De provincie Zuid-Holland en de worsteling met Sociale Vernieuwing, Fenny Gerrits
- 44 Opbouwwerk in uitvoering: Bloemetjes buiten zeten in Rotterdam, RIO

Memo

In deze MO, getiteld 'Trends in lokaal beleid, deel 2', veel aandacht voor de **lokale projecten Sociale Vernieuwing** die bij de redactie bekend zijn. Ook wordt in deze MO verslag gedaan van de **uitkomsten van de Volkshuisvestingsdagen**, die door de NIROV onlangs zijn georganiseerd. Redactielid Wil van de Leur leverde een paper aan, dit wordt in deze MO ook afgedrukt. Verder kunnen we ons verheugen in de aanlevering van **twee aparte katernen**: Nieuwsbrief Opbouwwerk & Gezondheid en het speciale SBO-katern. Voorts wenst de redactie alle lezers alvast een gezellige decembermaand toe.

Colofon

MO/Samenlevings opbouw is een vakblad van, voor en over de samenlevings- en opbouwwerkpraktijk. Het verschijnt tenminste tien maal per jaar; zes gewone en vier themanummers.

Samenstelling en redactie: Fenny Gerrits (eindredactie), Greet Hettinga, Wil van de Leur en Kees Stuurup.

Administratieve ondersteuning: Sonja Swarts, Patty Schellekens en John Struiken.

Illustratie omslag: Job Film Amsterdam
DTP: John Struiken.

Omslag en druk: Stimio, Meteren.
 De jaarabonnementsprijs bedraagt f 70,50 voor het eerste en f 67,50 voor het tweede en verdere abonnementen. Losse nummers kosten f 12,50. (Prijzen exclusief portokosten.)

Opzegging van abonnementen dient schriftelijk vóór 1 december te geschieden. ISSN:0929-2187.

Redactie en administratie:
 Prinsegracht 51, 2512 EX, Den Haag,
 Telefoon: 070-3804431, faxnummer: 3809973.

Een uitgave van het Landelijk Centrum Opbouwwerk.

Tien jaar LVT

door Fenny Gernts

Zoals u in MO nr. 126 heeft kunnen lezen vierde de Landelijke Vereniging van (Dak-) en Thuislozen het tienjarig bestaan op 28 oktober jl. MO was erbij. Het was een interessante en hartverwarmende happening. Minder hartverwarmend was de confrontatie die via het programma ontstond tussen de 'theorie' en de praktijk-verhalen vanuit de doelgroep. Het is soms ongehoorlijk wat de instellingen zich menen te mogen veroorloven ten aanzien van deze meervoudige 'pechvogels'.

's Ochtends vond een plenair programma plaats met lezingen van een aantal deskundigen en vertegenwoordigers van de politiek: Professor Paul Heydendaal (KUN), Margo Vliegenghart (PvdA-tweede kamerlid), Ad Rutgers (MC Dordrecht), Willem Franken (LVT Utrecht), Dik van de Hoek (MC Rotterdam), Loek Wolters (Spreekbuis) en Harry Coppens (VWS). Na de toespraken vond er een forumdiscussie plaats. Voornoemde personen namen zitting in dit forum.

Ten behoeve van het middaggedeelte waren er stellingen geformuleerd, deze stellingen vormden het onderwerp van het debat in de workshops:

1. Je moet geen vragen stellen. Hulpverleners stellen vragen. Heel veel zwervers zijn doodziek van de hulpverlening met al hun vragen. Wij van Spreekbuis stellen daarom geen vragen. Na een aantal keer komt vanzelf boven wat de mensen werkelijk willen. (Toon en Loek van Spreekbuis)
2. In de thuislozenzorg betekent iemand hulp geven vaak iemand eerst alles afnemen (om te beginnen zijn verantwoordelijkheid). Dat is het paard achter de wagen spannen. De thuisloze op zijn eigen verantwoordelijkheid aanspreken niet al bij de opname in een instelling beginnen. (Kees Loosman)
3. Thuislozen moeten voor zichzelf opkomen. De inbreng van thuis-

lozen moet zich niet beperken tot onderling gekanker of het ontwijken van problemen. Laten ze hun klachten op tafel leggen. Hoe en waar maakt niet uit. Het gaat om de inhoud. (Harry Coppens, VWS)

4. Als maatschappelijk werker verwacht ik van de thuisloze als klant, dat hij zichzelf serieus neemt, afspraken nakomt en initiatief neemt. (Dik van den Hoek, maatschappelijk werker)
5. Voor hulp, hoe krakkemikkig soms ook hoeft niemand zich te schamen, voor het afwijzen daarvan wel. (Professor Paul Heydendaal)
6. Het begin van een terugkeer naar een normaler leven ligt voor thuislozen in het herstel van relaties. Thuislozen moeten beginnen om zoveel mogelijk voor elkaar op te komen. (Harry Coppens, VWS)

Uit de plenaire presentatie van de standpunten die werden ingenomen in de workshops, kwamen als belangrijkste punten naar voren:

- Het gebrek aan eenheid tussen de wijze waarop in verschillende gemeenten de opvang is geregeld, met name de financiële kant van de zaak leidt tot veel ongelijkheden tussen mensen.
- Hoe moet de dak- en/of thuisloze zijn waardigheid behouden gezien de wijze waarop er veelal wordt gesold met deze mensen.
- De dagopvang (voor zover aanwezig) is in een aantal gevallen te beperkt. Ook bestaat er te weinig opvang in het weekend.
- Het klachtenrecht functioneert niet goed.
- De dak- en/of thuislozen willen graag stimulans ontvangen in hun streven weer het eigen heft in handen te nemen. Deze stimulans ontbreekt veelal.
- In vele gemeenten zijn geen opvangvoorzieningen voor deze doelgroep. (Zie ook MO 125, na telling werd duidelijk dat slechts in acht van de veertig onderzochte gemeenten beleid wordt gemaakt ten behoeve van deze groep.)

Voorts werd er nog aandacht besteed aan de '8 miljoen' die was toegezegd ten behoeve van de bestaande en nieuwe opvang 'op het snijvlak van maatschappelijke opvang en GGZ'. De Nationale Gezondheidsraad heeft dit geld geoormerkt toegewezen aan de zorgverzekeraars. In de forumdiscussie is aan Margo Vliegenghart dan ook gevraagd of zij wellicht eens wilde nazoeken waar dit geld is gebleven. Zorgvernieuwing ten aanzien van de opvang van deze doelgroep lijkt niet overbodig, democratische controle op de besteding van dit geld ook niet. Wij wachten af.

Hoogleraarschap Opbouwwerk-Grondslagen

Het is nog niet zo ver, maar het bestuur van de Dr. Gradus Hendriks-stichting draait al overuren. Want in het verschiep liggen het afscheid van Prof. Dr. Ing. Cees de Wit, als eerste bijzonder hoogleraar Wetenschappelijke Grondslagen van het Opbouwwerk, en daarmee ook de benoemings-procedure voor een opvolger op deze leerstoel aan de Erasmus Universiteit. Toen enige tijd geleden de vraag aan de orde kwam of Cees de Wit een tweede periode (van vier jaar) aan zou willen gaan, heeft hij na rijp persoonlijk beraad te kennen gegeven, dat - omdat een nieuwe periode ook weer vier jaar zou moeten opvatten (onder meer in verband met mogelijk nieuwe promovendi) - hij daarvoor niet beschikbaar zal zijn. Op voorhand staat vast dat Cees de Wit (ook na afloop van zijn benoemings-periode) alle lopende werkzaamheden tot een goed einde zal brengen. En tevens blijft hij van harte 'stand-by' in andere rollen en posities.

Het bestuur van de Dr. Gradus Hendriks-stichting heeft te kennen geven het besluit van haar eerste hoogleraar 'te betreuen doch te respecteren'. Het geen diplomatische taal is voor 'joh, jammer dat je niet gewoon doorgaat'.

Voor het bestuur van de Dr. Gradus Hendriks-stichting betekent een en ander niet alleen dat er een 'knalend afscheidsfeest' in de steigers gezet gaat worden, maar ook dat de benoemingsprocedure voor de opvolger van Cees de Wit in gang gezet moet worden. In verband daarmee - en ook gelet op de van toepassing zijnde regels aan de Erasmus Universiteit - heeft het bestuur zich hernieuwd gebogen over de vraag wat ook al weer de bedoelingen waren die het opbouwwerk-veld heeft met het bijzonder hoogleraarschap. Daarbij kwam tevens opnieuw aan de orde hoe de inbedding bij de Faculteit der Wijsbegeerte bij de EUR (en ruimer binnen de Universiteit als geheel) in de komende periode zich dient te ontwikkelen.

Daartoe is een hernieuwd 'basis-document' ontwikkeld door het bestuur

van de Dr. Gradus Hendriks-stichting, waarin (uiteraard getrouw aan de uitgangspunten die indertijd golden) een actualisering plaatsvindt van wat met de bijzondere leerstoel beoogd wordt.

Dat hernieuwde basis-document is onlangs voor advies en commentaar voorgelegd aan het Curatorium van de Bijzondere Leerstoel Wetenschappelijke Grondslagen van het Opbouwwerk. Het document omvat 'last but not least' ook een profielschets voor de opvolger van Cees de Wit.

Omdat het basis-document uiterst informatief is en op indringende wijze laat zien waar het bij de bijzondere leerstoel allemaal om begonnen is, volgt hieronder de integrale tekst van dit thans in behandeling zijnde vertoog.

Bijzondere Leerstoel Wetenschappelijke Grondslagen Opbouwwerk

1. Opbouwwerk

Zes jaar geleden heeft het bestuur van de Dr. Gradus Hendriks-stichting (GHS) het bestuur van de Erasmus Universiteit (EUR) verzocht een bijzondere leerstoel wetenschappelijke grondslag opbouwwerk in te richten. De desbetreffende nota van het bestuur GHS werd door het College van Bestuur aangevaard. De Universiteitsraad besliste positief over het verzoek.

In de nota werd, met een citaat van de toenmalige staatssecretaris van WVC, beroepsmatig opbouwwerk omschreven als 'een instrument van bevolkingsgroepen om eigen initiatieven vorm te geven en invloed uit te oefenen op de eigen woon-, leef- en werkomgeving'. De concrete inhoud van de gezamenlijke activiteiten van bewoners en opbouwwerkers hangt af van de feitelijk spelende vraagstukken en geformuleerde behoeften van bewoners in onderlinge samenhang. Als kerntaken van de opbouwwerker worden geformuleerd: sociaal-organisatorische, strategische en educatieve ondersteuning. Deze omschrijving van opbouwwerk is in de eerste periode van de bij-

zondere leerstoel nauwelijks veranderd: opbouwwerk is een interventieberoep dat bijdraagt 'aan de vorming en opbouw van maatschappelijke verbanden, vooral ten behoeve van hen die (nagenoeg) zijn uitgesloten van deelname aan het sociale,.... door middel van activering van relevante actoren'. Bij de verdere uitwerking hiervan in taken en werkwijzen zijn de basisconcepten: organisatorische ondersteuning en advies van en aan zelf-organisaties, educatieve ondersteuning en (verwijzings)advies aan hen en strategische advisering met het oog op vraagstuk-reducerende samenwerkingen. Aldus de bijzonder hoogleraar in een notitie aan het bestuur GHS. Hij vervolgt: per concept zijn er een viertal cyclische processen:

- probleemsigalering en -stelling;
- analyse en herinterpretatie van de definitie van de situatie van hen die maatschappelijke aansluiting en (her)waardering zoeken alsmede van hen die een dergelijke aansluiting kunnen bevorderen;
- het (mede)ontwerpen van relevante alternatieven voor de bestaande probleem situatie en de rol van symboliek (in de zin van gestructureerde betekenis-schema's) hierbij;
- het ontwikkelen van normatief gestuurde, voor de oplossing van het vraagstuk productieve sociale netwerken in de praktijk.

2. Wetenschappelijke grondslagen van het opbouwwerk

Tot de grondslagen van het opbouwwerk behoren de kernbegrippen die dit beroepsmatig handelen bepalen: de term zelf verdient nog nadere analyse. Zij worden uitgewerkt door onderzoek en analyse van:

- de aard van het object en het product van opbouwwerk en de toegang daartoe: waarop richt het zich en wat maakt het;
- de ontwikkelingen en veranderingen - de 'trends' - in het praktisch handelen van opbouwwerkers;
- de doelstellingen en daarmee de normen- en cultuurpatronen die het zelfbeeld en de beeldvorming van opbouwwerk bepalen;
- de omgevingsfactoren van het opbouwwerk die van doorslaggeven-

de invloed zijn op de beleidskeuzen van het opbouwwerk; daarbij zijn zowel de politieke beslissingen voor de inzet van opbouwwerk als de maatschappelijke processen en gebeurtenissen die het, met name via de client groepen, diepgaand beïnvloeden, aan de orde.

In zijn oorspronkelijke nota uit 1988 heeft het bestuur GHS het oogmerk van de leerstoel zo geformuleerd: 'middels onderzoek en onderzoeken bijdragen te leveren aan verdere wetenschappelijke verkenning van de positie van het opbouwwerk in het 'spanningsveld' van de zogenaamde 'hardere' en 'zachtere' sectoren in beleid en samenleving. Opbouwwerk wordt tot de 'zachte sector' gerekend in zoverre de beroepsuitoefening vertrekpunt en legitimatie vindt in de steunverlening en advisering ten behoeve van mensen die in hun economische, maatschappelijke en culturele existentie met vraagstukken van 'achterstand' of 'achterstelling' te maken hebben. Opbouwwerk wordt geacht binnen de zogenaamde 'harde sector' te verkeren in zoverre bijna alle 'objecten' van handelen in die sector te vinden zijn.'

In de afgelopen periode heeft de bijzonder hoogleraar zich in onderwijs en onderzoek bezig gehouden met de opbouw van een begrippenkader aan de hand waarvan de grondslagen van het opbouwwerk wetenschappelijk kunnen worden onderzocht: niet-koopkrachtige vraag, sociale uitsluiting, individualisering, sociale vernieuwing zijn daarin enkele trefwoorden. Daarnaast is door hem ruim aandacht besteed aan onderzoek naar de trends in processen van maatschappelijke veranderingen in relatie tot degenen die erin de dagelijkse werkpraktijk van het opbouwwerk middenin staan en de betekenis van deze trends voor het patroon van normen en waarden dat het beroepsmatig handelen richting geeft: genoemd kunnen worden: vooronderstellingen achter rol en betekenis van het baanstelsel als maatschappij-constituerend gegeven, betekenis van eigentijdse geïntegreerde solidariteit, grenzen

en afbraak van de verzorgingsstaat, armoede, eigenheid en integratie van in de nederlandse samenleving onderscheiden en samenkomende culturen. Analyse van bijdragen van vooraanstaande auteurs als Giddens, Habermas, Bourdieu, Beck en anderen werd in dit onderzoek betrokken. Voor de praktijkanalyses - op basis van direct contact met de praktijk en het bevragen daarvan met het oog op het verwerven van een actueel en zo mogelijk nog niet voorgefilterd beeld - waren een noodzakelijke empirische bron: lezingen op in-service trainingen en terugkomdagen van opbouwwerkers, besprekingen van reflecterende essays van opbouwwerkers, deelname aan onderzoek naar de trends in de beroepsuitoefening en bijdragen aan beleidsoriëntaties van instellingen die voorwaardenscheppend zijn voor het opbouwwerk.

Deze studies, vragen en onderzoeken zijn een grote, goedgeleide vruchtbare, maar nog onvoltooide opgave gebleken. Een deel van de uitvoering ervan vindt zijn neerslag in artikelen, in de elders voortgezet dissertatie-werk van een AIO en verder in een tweetal dissertaties waarbij de bijzonder hoogleraar als (mede)promotor betrokken werd en in een nagenoeg voltooid boek 'Wat heet werken aan maatschappelijke opbouw?' (werktitel).

In het College van Toezicht is waardering uitgesproken voor wat tot nu toe is verricht - naast het zojuist genoemde nog; verzorging van twee cursussen per jaar, deelname in de publicatie-reeks GHS - en is de argumentatie voor de allocatie van deze bijzondere leerstoel in de Faculteit der Wijsbegeerte aan de EUR bevestigd. Kritische kanttekingen zijn gemaakt bij de mate van inbedding van de leerstoel in de Faculteit, bij de onvoldoende samenwerking met andere Faculteiten en bij de beperkte omvang van de faciliteiten die de bijzonder hoogleraar van de zijde van GHS ter beschikking stonden.

3. Voortzetting van de bijzondere leerstoel bij de FdW van de EUR

Gesteund door de conclusies van de Commissie van Toezicht, zoals vastgelegd in het (concept)verslag van haar vergaderingen van 24 mei en 9 november 1994, heeft het bestuur van GHS besloten bij het bevoegd gezag van de EUR een aanvraag in te dienen tot voortzetting van de bijzondere van de bijzondere leerstoel 'wetenschappelijke grondslagen opbouwwerk' en wel bij de Faculteit der Wijsbegeerte.

Rekening houdend met de opmerkingen en suggesties van de Commissie van Toezicht wordt die aanvraag als volgt nader geconcretiseerd:

- kernopdracht van de bijzondere leerstoel blijft het wetenschappelijk onderzoek en de studie van de grondslagen van het opbouwwerk, zoals eerder in deze nota omschreven (veranderingen in de beroepsuitoefening, normen en waarden in de beroepsopvatting, wederzijdse invloed van de veranderingen en ontwikkelingen in de complexe maatschappelijke omgeving van de beroepspraktijk);
- meer dan tot nu toe wordt daarbij aandacht besteed aan het onderzoek zonder dat het onderwijs volledig wordt losgelaten;
- meer dan tot nu toe wordt gewerkt aan de inbedding van de bijzonder leerstoel in de Faculteit der Wijsbegeerte, in de bijzonder in de sector Filosofie van de Sociale Wetenschappen, en aan interfacultaire samenwerking; de GHS zal daartoe zoeken naar verruiming van de facilitaire mogelijkheden voor de bijzonder hoogleraar, zo zover dat in haar vermogen ligt;
- voor wat betreft de inhoudelijke speerpunten staat centraal de verdere ontwikkeling van wat in de afgelopen periode tot stand is gebracht met name op het terrein van arbeidsbeleving, arbeidsverdeling en multiculturaliteit; daarnaast wordt de bijzondere aandacht van de hoogleraar gevraagd voor de beleving en de waardering van wonen en woonomgeving als primaire leefvoorwaarde voor de burger met alle recente ontwikkelingen daarin zoals beheer van de woon-

omgeving, veiligheid, wooncultuur, samenwonen van uiteenlopende culturen, betaalbaarheid, waarmee zeker ook het opbouwwerk in de uitoefening van de beroepspraktijk wordt geconfronteerd.

Concluderend: het bestuur GHS deelt de opvatting van de Commissie van Toezicht dat de argumentatie voor het onderbrengen van de bijzondere leerstoel bij de Faculteit der Wijsbegeerte aan de EUR uit de oorspronkelijke nota van het bestuur GHS, die door het bevoegd gezag van de EUR als afdoende werd aanvaard, zijn geldigheid blijft behouden met de kanttekeningen die hierboven aan de orde zijn gesteld.

4. Wetenschappelijke grondslagen van het opbouwwerk en wijsbegeerte

Het voorgaande opent het zicht op een belangrijke wijsgerige component in het werk van de leerstoel, zowel in het onderwijs als in het onderzoek.

Onderwijs:

Bij de vestiging van de leerstoel heeft mede een rol gespeeld de wens om de maatschappelijke relevantie van de Erasmus Universiteit, en van de Faculteit der Wijsbegeerte, voor de regio te versterken. Dit vindt plaats onder tweerlei opzicht. Enerzijds worden studenten van de universiteit in staat gesteld onderwijs te volgen op een terrein waarop zij - in tal van maatschappelijke posities - na hun studie vorm kunnen geven aan de uitbating van hun wetenschappelijke vorming in de praktijk. Anderzijds blijken ook studenten van de betreffende beroepsopleidingen (Sociale Academie, Voortgezette opleiding) het onderwijs van de leerstoel te waarderen.

Voor dit publiek heeft de Gradus Hendriks-leerstoel het volgende te bieden:

1. wijsgerige reflectie op de 'gereedschapst' van de opbouwwerker, onder meer in termen van wijsgerige handelingstheorieën;

2. wijsgerige analyse van de referentiekaders voor het opbouwwerk onder het opzicht van sociale en politieke filosofie en sociaal ethiek.

Bij wijze van voorbeeld kan men hierbij aan concrete vragen denken als: welke overwegingen kunnen van belang zijn bij de beslissing al dan niet normen op te leggen aan een groep cliënten; welke rechtvaardigingen voor en bezwaren tegen plaatsvervangend handelen ten aanzien van cliënten kan men formuleren. Hoe kan men handelingstheoretisch de strategieën en doelstellingen van het opbouwwerk beoordelen.

Algemeen gezegd, vanuit het perspectief van de beroepsgeoriënteerde student draagt de Gradus Hendriks-leerstoel bij aan de reflectie op en filosofische verdieping van de opleiding tot opbouwwerker of opbouwwerk-gerelateerde functies.

Onderzoek:

Onderscheid kan worden gemaakt tussen de praktijk van het opbouwwerk en opbouwwerk als onderdeel van maatschappelijke verschijnselen (als 'object'). Met betrekking tot onderzoek van de feitelijke beroepspraktijk komen enkele nadere vraagstukken in het zicht. Ook al is het niet de bedoeling dat de leerstoelhouder zich metterdaad op het terrein van 'counseling' begeeft, zijn er ten aanzien van de organisatie en maatschappelijke en politieke plaatsbepaling een reeks van vragen die tegenwoordig zeer de aandacht trekken. Uiteraard zijn veel van deze vragen van zeer praktische aard, maar ontegenzeggelijk kan dikwijls een beschouwende analyse en precisering van zulke vragen in het licht van achterliggende beginselen een bijdrage zijn aan een verantwoorde besluitvorming.

Het opbouwwerk als fenomeen in het bredere proces van maatschappelijke verandering vormt een belangrijk onderwerp van sociaal-filosofisch onderzoek: rechtvaardigheidstheorieën, theorieën over maatschappelijke behoef-

ten, theorieën over democratie en participatie vormen het referentiepunt voor studies die meer toegespitst het opbouwwerk in de maatschappelijke dynamiek plaatsen. De leerstoelhouder heeft een taak in het formuleren van algemene theorieën over de samenhang van achterstellingssituaties, actuele maatschappelijke en politieke verhoudingen en de evolutie van de samenleving.

Uit de aard van de onderzoeksvraagstukken vloeit dat beide onderzoekthema's niet alleen tot 'zuiver wetenschappelijk onderzoek' moeten leiden, maar tevens door deelname aan het maatschappelijk debat vorm dienen te krijgen. Juist in dat laatste kan de sociaal-wijsgerige component van de leerstoel in het bijzonder tot zijn recht komen.

5. Profiel van de bijzonder hoogleraar

Voor het profiel van de kandidaat voor de thans vacante bijzondere leerstoel betekent het bovenstaande:

De hoogleraar 'Wetenschappelijke grondslagen van het opbouwwerk' aan de Faculteit der Wijsbegeerte van de EUR beschikt over de kwaliteiten de methodieken van het opbouwwerk, de praktijk van het opbouwwerk en de maatschappij- en politiek-wijsgerige vraagstukken van maatschappelijke achterstellingssituaties op wetenschappelijke wijze te onderzoeken en op de in dat onderzoek vigerende kernbegrippen te reflecteren. Dit vindt zijn neerslag in wetenschappelijke publikaties, in onderwijs en in deelname aan het publieke debat.

Van kandidaten wordt het volgende verwacht:

- gepromoveerd in de sociale wetenschappen;
- onderwijservaring aan universiteit of hogeschool;
- onderzoekservaring en bekendheid met diverse lokale beleidsterreinen;
- vermogen om te reflecteren op de beroepspraktijk;
- bekendheid met het vakgebied blij-

Lokale aanpak ongevalspreventie loont

Stichting Consument en Veiligheid

ontwikkelt uitgekiend instrumentarium

kens publicaties op het gebied van de sociale en politieke filosofie, opbouwwerk en/of sociale vernieuwing;

- vermogen om in de Faculteit en met andere Faculteiten netwerken op te bouwen;
- managerskwaliteiten.

Rotterdam, 14 november 1994

'Het veiliger maken van de woonomgeving van kinderen vraagt om een lokale aanpak. Een deugdelijke inventarisatie van gevaarlijke situaties en betrokkenheid van ouders en kinderen zelf, zijn voorwaarden voor succes', aldus Stichting Consument en Veiligheid (SCV). SCV vindt dat er een belangrijke taak is weggelegd voor gemeenten en andere lokale organisaties in de verbetering van de woonomgeving van met name kinderen. Maar deze instanties staan er niet alleen voor. SCV is al geruime tijd bezig met de ontwikkeling van een lokale werkwijze voor een veilige leef- en woonomgeving. Hiermee ondersteunt zij de gemeente bij het opzetten en uitvoeren van een lokaal kinderveiligheidsbeleid.

Kinderveiligheid hoort dus hoog op de agenda te staan bij gemeente en andere plaatselijke organisaties. Met name de GGD-en zijn een belangrijke partner voor de gemeenten. Niet dat SCV werkeloos toeziet: zij zal lokale organisaties ondersteunen met een uitgekiend instrumentarium van kennis, materialen en methoden. De algemene kenmerken van de lokale werkwijze zijn:

- een enquête onder de bevolking, waaruit duidelijk wordt waar de problemen rond kinderveiligheid in een gemeente liggen;
- participatie van de bevolking, kinderen en ouders bij de preventie-activiteiten;
- formuleren van heldere thema's rond leef- en woonomgeving van kinderen;
- de verantwoordelijkheid ligt bij de lokale organisaties.

Nog dit jaar kunnen gemeenten aan de slag gaan. Gemeenten die de handschoen snel opnemen, zal SCV op een intensieve manier begeleiden. Enkele gemeenten gingen reeds aan de slag.

Actieve gemeenten

Uit de eerste gesprekken met de gemeenten die al eerder samenwerkten met SCV in de promotietour voor kinderveiligheid, de 'No Showbo Express', blijkt dat er veel

interesse bestaat voor deze gestructureerde vervolgaanpak. De eerste drie deelnemende gemeenten Dordrecht, Maastricht en Wierden zijn enthousiast over het project. Deze gemeente hebben door eerder kinderveiligheidsactiviteiten een nauwe samenwerking tussen GGD, en verschillende lokale actiecomités en organisaties opgebouwd. 'Juist die verschillende invalshoeken zorgen voor een divers en structureel goede aanpak, waarin iedereen zijn of haar zegje kwijt kan', aldus Jan Koster, hoofd Welzijn bij de gemeente Wierden. 'Omdat je de ouders en kinderen rechtstreeks betreft, heeft het de meeste kans op goede, blijvende resultaten. Het is in mijn ogen de ideale aanpak van ongevalspreventie bij kinderen.'

Vertrekpunt: onderzoek

Onafgeschermd sloten? Slecht onderhouden speeltuinen? Gebrek aan veilige fietspaden? In veel plaatsen ontbreekt het aan een deugdelijke inventarisatie van onveilige situaties. Gezinnen met kinderen kunnen zelf het beste aangeven welke kinderveiligheidsproblemen er bij hen in de buurt voorkomen. De keuze voor een enquête onder de bevolking is dan snel gemaakt. Ouders vertellen over hun ervaringen met ongevallen, waar zich onveilige situaties voordoen en hoe de veiligheid verbeterd kan worden. De enquête wordt door de gemeente verspreid en verzameld, waarna SCV de gegevens verwerkt. Dirk Docter, ambtenaar dienst Welzijn gemeente Dordrecht, legt uit waarom zijn gemeente besloten heeft om de enquête uit te voeren: 'We proberen al tijden preciezer te bepalen wat we als overheid op lokaal niveau kunnen doen om de bevolking te beschermen tegen ongevallen. Daarbij denk ik met name aan veiligheid rond openbare ruimtes, waterpartijen en verkeer. Het blijkt vreselijk moeilijk om die bescherming te optimaliseren. Hoewel we als gemeente over een divers ambtenarenapparaat beschikken, gebeuren er nog steeds teveel ongelukken. Daarom grijpen we elke handreiking, in dit geval de buitengewone

deskundigheid van SCV, met beide handen aan.

Thema's

Het is de bedoeling dat de gemeenten in samenwerking met andere organisaties verder invulling geven aan de resultaten van het onderzoek. 'Op basis van de aanknopingspunten en voorstellen die dankzij de enquête boven tafel zullen komen, kunnen we nieuwe, gerichtere activiteiten gaan inzetten,' stelt Jan Gunther, hoofd Publieke Werken in Maastricht. 'Algemeente kunnen we niet garanderen dat we alle kinderveiligheids-problemen voor 100% zullen oplossen, maar ik denk dat nu de politieke steun er wil er is om eraan te werken, we een heel eind zullen komen.'

Kinderveiligheid is een breed terrein. Niet alle thema's kunnen tegelijk behandeld worden. Daarom heeft SCV een selectie gemaakt, gebaseerd op haar ervaringen en op landelijk onderzoek. De thema's zijn:

- de veiligheid van speelgelegenheden;
- de veiligheid van 'open water' in de wijk, zoals vijvers en sloten;
- de veiligheid in en om school;
- de veiligheid in het verkeer.

Betrokkenheid

Lokale acties slagen alleen wanneer de bevolking zich betrokken voelt. De inbreng van de ouders is belangrijk, maar ook die van kinderen. Zij zijn de deskundigen bij uitstek. Kinderen kunnen goed inschatten of een situatie gevaar kan opleveren of niet; ze hebben soms een beter inzicht in het gebruik van producten en attributen dan volwassenen. De informatie van kinderen is van belang bij het oplossen van gevaarlijke situaties. Kinderparticipatie kan voorkomen dat er oplossingen worden gekozen die het speelplezier bederven en daardoor averechts werken. SCV werkt aan een idee om deelname van kinderen structuur te geven. 'Het is gewoon een goed plan', stelt Dirk Docter, 'dat je de mogelijkheid geeft om op wijkniveau in overleg met de bevolking, zo goed en nauw-

keurig mogelijk in beeld te brengen wat er nodig is. Bovendien sluit het goed aan bij de huidige gedachten-gang dat de afstand tussen politiek bestuur en bevolking kleiner moet worden. In mijn ogen ben je als gemeente gek als je dit laat lopen.'

Twee strategieën

Winst voor iedereen.

Bij het ondersteunen van lokale organisaties experimenteert SCV met twee strategieën. Bij de eerste vraagt SCV gemeentelijke overheidsdiensten en GGD-en om een enquête onder de bevolking te houden, als start van een lokale preventie-aanpak. Vervolgens legt SCV samen met de gemeente en GGD contact met andere lokale organisaties.

In de tweede benadering zoekt SCV direct contact met vertegenwoordigers van de bevolking. Dit gebeurt door voor het thema 'veiligheid in en om de school', een beroep te doen op de medezeggenschapsraden (MR's) van basisscholen. De MR's staan immers dicht bij andere ouders, kinderen en het personeel van de school en heeft hierdoor een goed inzicht in wat er zoal leeft op school en in de buurt. Bovendien biedt deze tweede werkwijze voordelen voor alle betrokkenen. Zo kan de school zich positief profileren naar de ouders doordat ze niet enkel in woorden, maar ook in daden laten zien dat veiligheid voor de kinderen voor hen belangrijk is. De leerkrachten kunnen een concrete aanzet leveren voor het invullen schoolgezondheidsbeleid. Door kinderen zelf te laten nadenken over gevaarlijke situaties geven ze tegelijk onderwijs in veilig gedrag. De ouders creëren een veiligere school en ook buurt voor hun kinderen. Voor de GGD biedt de aanpak nuttige informatie waardoor haar aanbod beter afgestemd kan worden op de vraag aan ondersteuning van scholen. En doordat de bevolking vanaf het begin bij het project betrokken wordt, zal de gemeente op een grotere betrokkenheid kunnen rekenen van de ouders. Als de MR besluit voor een grootschalige aanpak en ook de schoolomgeving meeneemt, kan men vanuit die

hoek ook weer bij partijen als eGGD en gemeente terecht komen. Zo resulteert het schoolveiligheidsproject in een plan van aanpak voor kinderveiligheid op lokaal niveau.

Seminar

Bent u geïnteresseerd geraakt in het onderwerp of deze lokale werkwijze van een landelijke organisatie als SCV? Op 15 november 1994 vindt het seminar 'Veilig buitenspeelplein; Kinderveiligheid in de woonomgeving' plaats in Amsterdam. SCV organiseert dit seminar samen met de NUSO, de landelijke organisatie voor speeltuinwerk en jeugdrecreatie. Beiden presenteren zij hun nieuwe plannen voor verbetering van de kinderveiligheid op lokaal niveau. Ook de NUSO besteedt veel aandacht aan de bevordering en de veiligheid van speelruimte voor kinderen. De NUSO richt zich in haar werkveld, speeltuinwerk en jeugdrecreatie, eveneens op kinderpaticipatie en lokale samenwerking. Enkele woningbouwcorporaties zorgen er reeds voor dat in samenwerking met de NUSO woonwijken met veel leegstand aantrekkelijker worden door aandacht te besteden aan de woonomgeving. Veilige speelruimte is een belangrijk onderdeel van een aantrekkelijk woongebied. Tevens zullen enkele gemeente die al met het SCV-aanbod werken, hun ervaringen presenteren en komen ook andere praktijkvoorbeelden aan bod. Het seminar biedt de deelnemers de mogelijkheid om een keuze te maken uit een gevarieerd programma over aspecten van kinderveiligheid in de woonomgeving, waarbij zij in het dagelijks werk zelf betrokken zijn.

Voor meer informatie over het seminar kunt u contact opnemen met het congressecretariaat, mevrouw G. Schreuder, 020-511 45 26.

Sociale vernieuwing werkt door

Onder deze titel is 1) in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken een reeks thema-bijeenkomsten georganiseerd over actuele onderwerpen binnen sociale vernieuwing. Een breed scala van onderwerpen kwam aan bod: veiligheid, opvang nieuwkomers, wijkbeheer door bewoners, arbeid op wijkniveau en krasse knarrenbeleid. Van elk van deze thema-bijeenkomsten is een leesbare en handzame brochure verschenen. Het is aardig om deze brochures eens naast elkaar te leggen en er een aantal leuke krenten uit te pikken. Hopelijk prikkelt dit de lezer de boekjes zelf eens ter hand te nemen. De brochures zijn vaak een mengeling van ideeën van deskundigen en concrete projecten.

Wijkbeheer

In steden als Eindhoven, Deventer, Nijmegen en Leiden vindt in het kader van buurt- en wijkbeheer overdracht plaats van middelen en bevoegdheden aan bewoners. In Buurtbeheer met en door bewoners, worden projecten uit deze steden beschreven en met elkaar vergeleken. Het beheren van een buurtbudget kan voor bewoners grote voordelen hebben, maar er zijn ook een aantal gevaren aan verbonden. In Wuensel-West in Eindhoven is de huurdersvereniging, verantwoordelijk voor klein- en dagelijks onderhoud aan woningen en - steeds meer - de woonomgeving. In Oud-West in Nijmegen is door bewoners een wijkbeheerplan opgesteld waarvoor de gemeente f 200.000,- per jaar beschikbaar stelt. Bewoners, verenigd in de Stichting Toekomst Oud-West (STOUW) zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het wijkbeheerplan waarover met de gemeente een convenant is afgesloten. In Deventer beperkt de wijk-aanpak zich niet tot bepaalde achterstandsgebieden. De Deventer Wijk aanpak (DWA) geldt voor de hele stad. In een afgewogen metho-

de van onderzoek, analyse, planning en uitvoering spelen bewonersgroepen een zeer belangrijke rol, al vindt er geen daadwerkelijke overdracht van middelen plaats. Zo ook in Leiden waar wijkgroepen bestaande uit bewoners, ambtenaren en instellingen zwaarwegende adviesbevoegdheden hebben bij de uitvoeren van door hen opgestelde wijkbeheerplannen. De gemeente kan slechts met bijzondere motivering afwijken van de plannen van de werkgroepen. Deze gemeente staan min of meer tegenover de aanpak in Dordrecht, waar men zeer bewust niet kiest voor overdracht van bevoegdheden. De gemeente mag immers haar verantwoordelijkheid niet ontlopen.

Uit de vergelijking van ervaringen uit de verschillende gemeenten worden de voor en tegens van overdracht van budgetten duidelijker. Zo is zelfbeheer opgezet om de betrokkenheid van burgers bij hun buurt te vergroten. Daarmee wordt ook het draagvlak voor oplossingen, vooral bij activiteiten gericht op het schoon en veilig houden van de buurt, ermee versterkt. Bewoners zijn de deskundigen wanneer het gaat om zaken die spelen in de eigen buurt. Overdracht van beheer is dan een stevige waarborg voor een sterk probleem- en oplossingsgerichte aanpak. Competentie- en territoriumconflicten tussen instellingen en/of gemeentelijke diensten worden omzeild. En een dergelijke aanpak levert besparing van kosten van onderhoud van woningen en woonomgeving op. Immers werk dat wordt gedaan door betaalde krachten, wordt nu gedeeltelijk gedaan door vrijwilligers.

De inzet van vrijwilligers kan ook een risico met de continuïteit met zich mee brengen. In de vorm van ondersteuning door het welzijns-werk of andere organisaties kan hieraan tegemoet worden gekomen. Overdracht van bevoegdheden mag bij de gemeente ook niet gepaard gaan met het afschuiven van haar eigen verantwoordelijkheden of om bezuinigingen door te voeren. Behorende bewoners moeten geen verlengstuk zijn van de gemeente en 'even betuttelend optreden' als voorheen de gemeente deed. Het ge-

vaar is ook niet denkbeeldig dat problemen en bepaalde groepen bewoners worden afgeschoven (asielzoekers, opvang iehuis voor verslaafden). Een evenwichtige afweging van belangen kan niet altijd op buurtniveau plaatsvinden. Aandacht zal ook moeten uitgaan naar het waarborgen van de democratische controle, de representativiteit zonder weer al te bureaucratisch te worden.

Veiligheid

In de thema-bijeenkomsten rond veiligheid kiest men niet voor meer politie op straat, maar voor andere aanpakken.

- Een ander veiligheidsbeleid: geef bewoners zelf de mogelijkheid en middelen om de veiligheid op straat te waarborgen.
- Dadergerichte preventie: samen met politie wordt geïnvesteerd in opleiding en begeleiding van overwegend criminele jongeren.

In Politie en bewoners voor veilige wijken staan ideeën van politie-psycholoog Denkers centraal. In de huidige aanpak dreigt het gevaar dat meer politie op straat bij burgers de gedachte wordt versterkt dat het gevaarlijk is in de openbare ruimte. De openbare ruimte wordt zo verder gemeden. De toenemende anonimiteit van de openbare ruimte geeft vandaal en criminelen vrij spel. De burger trekt zich nog verder terug en ook voor meer politie-agenten wordt het dweilen met de kraan open. Dat burgers elkaars gedrag onderling corrigeren is niet meer van deze tijd. De staat is tussenbeide gekomen in de vorm van dreigementen en straffen. Volstrekt normale interactie tussen individuen wordt naar de achtergrond verdreven en er is bijna niemand meer die iets durft te zeggen over de houding van de ander.

Pogingen om deze cirkel te doorbreken gaan ervan uit dat de primaire verantwoordelijkheid voor de veiligheid in de wijk weer bij bewoners hoort. Het vraagt om versterking van de zelfredzaamheid van de burger. Oplossingen die mensen zelf bedenken zijn werkzamer en duurzamer dan de oplossingen die van

bovenaf worden aangereikt of opgelegd, zo is de leidende gedachte. Dit vraagt om een rolwisseling bij instellingen als de politie en andere organisaties. Ze moeten zich omvormen van professionele probleemoplossers naar ondersteuners van het probleemoplossend vermogen van de burgers.

Dat is niet eenvoudig. Toch worden in diverse projecten in het land pogingen gedaan de positie van burgers te versterken bij het terugveroveren van de openbare ruimte. In de Falgabuurij in Den Helder zijn het toezichthoudende bewoners die tegen huiverlaging de flats en de woonomgeving schoon en veilig houden. Het belangrijkste onderdeel van hun werk is de sociale controle en de communicatie met degenen die overlast veroorzaken en met betrokken instanties, zoals woningbouwvereniging, gemeente en politie. In de gemeente Deventer vormen wijkveiligheidsplannen, onderdeel van de wijkaanpak. De wijkaanpak nodigt bewoners nadrukkelijk uit om zelf met oplossingen te komen voor hun problemen. In Deventer moet het gewoon worden dat de politie pas iets doet als de burger het zelf niet kan en dan nog helpt de politie de burger 'slechts' om problemen samen met andere instanties op te lossen. Het streven is alleen in incidentele gevallen zelfstandig op te treden. Deventer heeft ook gekozen voor uitbreiding van het aantal wijkagenten.

Misdaad loont niet, werk wel. Mogelijkheden voor dadergerichte criminaliteits-preventie, pleit voor een aanvulling op het huidige - op het slachtoffer en de situatie gericht - preventiebeleid, in de vorm van een dadergericht preventiebeleid. Het dadergerichte preventiebeleid slaat nog in de kinderschoenen. Het richt zich vooral op jongeren die dreigen te ontsporen of ontspoord zijn. Het zijn vaak vroegtijdige schoolverlaters en notoire spijbelars, wier relatie met de ouders is verstoord. Dadergerichte preventie is gericht op maatschappelijke integratie van de (potentiele dader) door zo vroeg mogelijk ingrijpen en zich te richten op beïnvloeding van latent crimineel gedrag (dat nog niet

in daden is omgezet). Het wordt gekenmerkt door een keuze voor of stoppen en intensieve begeleiding of een harde aanpak van politie en justitie.

Aan de hand van een drietal voorbeelden worden de contouren van een dergelijke aanpak zichtbaar. In Dordrecht wordt middels een 'Aanpak stelselmatige daders' (dat is de harde kern van 80 personen die voor minimaal 60 verschillende delicten met de politie in aanraking zijn geweest. Aan hen wordt een keuze voorgelegd; of uitgebreide ondersteuning (en indien nodig atkicken) en begeleiding door reclasering of wanneer men blijft volhouden in het oude gedrag een harde aanpak door politie en justitie. Het gaat om een groep van 15 mensen, waarvan 10 drugverslaafden die intensief worden begeleid.

In Amsterdam richt het Project Nieuwe Perspectieven richt zich op de veelvuldige spijbelars die kleine delicten plegen (de risicogroep) en op vroegtijdige schoolverlaters wier druggebruik of gokverslaving tot roof en inbraak leidt (maatregelen-groep). Er zijn twee interventie-teams werkzaam bestaande uit allochtone medewerkers en gelaid door een coördinator. Politie, justitie, leerplichtambtenaren en reeds bestaande preventieprojecten melden potentiële 'klanten' aan bij de teams. Iedere jongere wordt gedurende maximaal acht weken intensief begeleid door een medewerker, die daartoe 24 uur per dag en 7 dagen per week beschikbaar is. De begeleiding vindt zoveel mogelijk plaats in de omgeving waar de problemen zijn begonnen, vooral in de thuissituatie.

In Eindhoven is gedurende twee jaar zestien - meest Marokkaanse - jongeren en hun ouders intensief begeleid. Jongeren behorend tot de zwaarste categorie jeugdige criminelen. De begeleiding vond plaats binnen het gezin. Het vertrouwen van de vader werd bv. gewonnen door een aantal praktische zaken voor hem te regelen. De begeleiding duurt 6 maanden vanuit Jeugd en Gezin. Voordeel was ook dat er een (in dit geval) positieve voorbeeld-functie kon uitgaan naar jongere broertjes.

Economische en wijkbeheer

In een aantal bijeenkomsten werden nieuwe ideeën en mogelijkheden rond werk, economische initiatieven en wijkbeheer met elkaar besproken.

In **Geef werk de gelegenheid** werd gezocht naar prikkelende ideeën en mogelijkheden om anders met het thema arbeid om te gaan. Zo worden in de thema-publicatie gepleit voor een andere schifting van het werkloze bestand om per groep passende maatregelen te kunnen nemen. Werklozen worden verdeeld in drie groepen:

- Werkzoekenden met perspectief. Naast de reguliere bemiddeling e.d. moeten gemeenten veel meer doen om het tekort aan reguliere of additionele banen aan te pakken door projecten op te zetten op het gebied van beheer, milieu, toezicht en zorg.
- Voorlopige blijvers in de bijstand. Als tegenprestatie voor de uitkering dienen deze mensen (bijstandsmoeders, ouderen) minimaal een dag per week maatschappelijk nuttig werk te verrichten.
- Arbeidsongeschikten. Voor hen dient de sollicitatieplicht te vervallen. Eventueel komen zij in aanmerking voor bemiddeling door de WSW-organisatie of bijvoorbeeld naar parttime banenpoolwerk.

Ook worden een aantal experimenten genoemd om werknemer en werkplek/werkgever meer tijd te winnen aan elkaar te wennen. In Sittard is ervaring opgedaan met het Assesment center, een bijeenkomst waarbij mensen veelal in kleine groepjes opdrachten uitvoeren die vergelijkbaar zijn met opdrachten in een werksituatie. Op basis van een goede diagnose van deze ofensituatie kunnen consulents en werkzoekende passende actie ondernemen. Middels zichtzending worden werklozen in staat gesteld om, met behoud van uitkering, enige maanden zich te draaien in een bedrijf en zo zichzelf te verkopen. Ook moeten bedrijven meer worden aangesproken op hun directe economische belang, met als voorbeeld

Victoria Vesta dat allochtonen als potentiële klanten heeft ontdekt. Door het in dienst nemen van allochtone werknemers wordt deze doelgroep beter bediend.

In Case Klarendal: winst voor de wijk worden enkele concrete wijk-economische initiatieven besproken. In Amsterdam werkt de BV Dapperbuurt met een 'revolving fund'. Uitgangspunt is werkgelegenheid scheppen door betere wijkvoorzieningen te creëren. Daarbij wordt gebruik gemaakt van subsidies en 'vrijwillige experts'. De BV zet niet zelf projecten op maar ondersteunt initiatieven daartoe. De BV evolueert meer en meer naar gemengde financiering: subsidie en banklening (eigen vermogen). BV heeft eigen fonds gevormd: een revolving fund van circa 1 mln.

In Antwerpen werken 6 instanties (o.a. gemeente, samenlevingsopbouw, universiteit) samen in een Buurt Ontwikkelings Maatschappij. Diverse leerwerkprojecten zijn opgezet en de BOM houdt 50 mensen aan het werk, waaronder 15 jongeren die deels leerplichtig zijn. Daarnaast heeft het uitleendienst van materiaal en gereedschap, woonwijzer (informatie en advies over wonen). Grootste klapper is het Antwerps Technologiecentrum waar laaggeschoolden worden opgeleid voor technische beroepen zoals het herstellen van personal computers dat (te veel) wordt uitgevoerd door dure hoog opgeleide experts. De Wijk Ontwikkelings Maatschappij in Rotterdam tracht winkelstraten nieuw leven in te blazen door bedrijfsruimte te creëren en buurtbeheer te stimuleren. Door projecten aan te jagen met startsubsidies en risicodragend kapitaal en tegelijkertijd te streven naar de zelfstandigheid van de projecten. De WOM zal worden omgevormd tot een BV, waarin naast gemeente ook marktpartijen als makelaars en woningcorporaties moeten deelnemen (uitbreiding van activiteiten naar aankoop en verhuur van onroerend goed).

Aan de hand van een case Klarendal werden in vier work-shops plannen ontwikkeld voor economische initiatieven op wijkniveau. Een model gebaseerd op ervaringen in de

Rotterdamse wijk Charlois kwam als het meest veelbelovende uit de bus. Zie figuur 1.

In Haalt Twekelerveld 2040? Sociaal investeren in naoorlogse wijken worden mogelijkheden onderzocht om grootschalige stedelijke vernieuwing te koppelen aan kleinschalige wijkvernieuwing. Hoe kan de sociale en economische scheefgroei in na-oorlogse lage inkomenswijken worden tegen gegaan en tegelijkertijd de kwaliteit van de woonomgeving verhoogd. Hoe krijg je beleggers en corporaties bereid tot 'kleinschalige' investeringen. Duidelijk werd dat gemeenten hierbij een belangrijke rol spelen. Ze dienen te komen met goede plannen en een duidelijke visie ontwikkelen (bv. grotere concentratie van winkels en bouw duurdere woningen). Daarbij inspelend op het belang van corporaties die een lange termijn perspectief hebben en vanuit dit oogpunt wel degelijk naar het voorzieningenniveau, infrastructuur en andere zaken die de verhuurbaarheid van woningen beïnvloeden kijken. Daarnaast is er een grotere verscheidenheid van het woningaanbod nodig wat gepaard kan gaan met ingrijpende verbouwingen en verkoop van huurwoningen. Maar ook een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de veiligheid in de buurt is nodig, een verantwoordelijkheid gedragen door corporatie, politie, gemeente, bewoners en wijkinstellingen. De gast spreker Engelsdorp Gastelaars kwam met een aardige suggestie voor de Enschedese wijk Twekelerveld: koester je studentenbewoners: als je die weet vast te houden dan trekken ze straks, als ze goede banen hebben, met hun koopkracht en economische uitstraling de hele buurt omhoog (zoals in de Jordaan en de Pijp in Amsterdam). Het zijn de koopkrachtigen van morgen.

Integratie en inburgering

In Kwaliteit voor krasse knarren. Over samen werken aan een klantgerichte ouderenzorg zijn de uitkomsten van de thema-bijeenkomst het minst eenduidig. Uit de project-

voorbeelden bleek juist hier te gelden dat de plaatselijke situatie sterk bepalend is voor de uitkomsten en vormen van samenwerking tussen elk der elkaar soms beconcurrerende partijen. Wel werd de conclusie algemeen onderschreven dat de positie van de klant dient te worden verstrekt door individuele, onafhankelijke zorgbemiddeling en advisering. Dat verheldert de zorgvraag. Verder werd duidelijk dat de gemeente heel goed als initiatiefnemer en coördinator in de ouderenzorg zou kunnen optreden, in een cruciale rol spelen in een centrale, onafhankelijke indicatie. Gemeenten moeten meer geld en bevoegdheden krijgen om huisvesting en ouderenzorg beter op elkaar af te stemmen. Decentralisatie van het WBO-budget is een manier. De uitvoering van de WVG is voor gemeenten een handvat om hun positie, ook tegenover de verzekeraars, te versterken.

Thuis in Nederland. De opvang en integratie van nieuwkomers biedt een beeld van de ervaringen opgedaan in enkele nieuwkomers-projecten. In dit soort projecten wordt opvang geboden aan degenen die zich in Nederland vestigen vanwege gezinsvorming of gezinshereniging. Niet-leerplichtige nieuwkomers volgen een programma bestaande uit een cursus Nederlands en een cursus maatschappelijke oriëntatie. Veelal worden zij begeleid door allochtone trajectbegeleiders. Het ministerie van WVC heeft hiervoor een werkmodel ontwikkeld. Toch hebben de verschillende projecten elk een eigen karakter, zoals uit de voorbeelden blijkt. In Enschede is het Project Opvang Nieuwkomers (PON) organisatorisch ondergebracht bij de afdeling Werkprojecten van de gemeenten. Daarmee heeft het project goede relaties met de banenpool, JWG en beroepsgerichte scholing. Enschede is een van de gemeente waar met extra middelen van WVC het opvangmodel wordt uitgetoetst voor ook andere nieuwkomers: vluchtelingen met een A-status, uitgenodigde vluchtelingen, gedoogden, ontheemden, en vluchtelingen met een 'vergunning tot verblijf

In Rotterdam spreekt met niet van opvang maar van integratie: Project Integratie Nieuwkomers (PIN). In Rotterdam wil men komen tot een gewestelijk immigratiebureau voor een goede inburgering van nieuwkomers zowel via scholing, werkervaring, huisvesting, gezondheidszorg, welzijn, werk en leerplicht. Vooruitlopend op die ontwikkeling worden diensten aangeboden aan omliggende gemeenten. In Rotterdam gaat een introductie programma vooraf aan de cursus Nederlands. Zo kan gemakkelijk de wachttijd voor een taal cursus worden overbrugd. Het PIN rapporteert elk kwartaal aan het College van B & W over ontwikkelingen rond nieuwkomers. Het is een van de belangrijke voelhoorns voor het college.

In Haarlem in het Project Opvang Nieuwkomers voorstander van een landelijke regeling vastgelegd in een Algemene maatregel van Bestuur. Zij pleit ervoor dat voor elke nieuwkomer die mag blijven de gemeente van het rijk voor twee jaar 'koppengeld' (3500,-) krijgt. Hiermee kan aan alle nieuwkomers twee jaar lang hetzelfde worden geboden: werving, intake, begeleiding vanuit een centraal punt en onderwijs en maatschappelijke oriëntatie via bestaande onderwijsinstellingen en een individueel samen te stellen pakket aan faciliteiten (gezondheidszorg, hulpverlening, aanvullende scholing, kinderopvang etc.)

In Tilburg wijkt de aanpak af van het standaard model. In de aanvraagfase zijn contracten gesloten met een aantal maatschappelijke instellingen. In de aanpak is de meer op maatschappelijk werk gerichte aanpak te herkennen: intensieve begeleiding.

In Zuid-Limburg werken een aantal kleine gemeenten samen binnen een opvang project. Kenmerkend voor dit project is de nauwe samenwerking met het Vluchtelingenwerk. Meer dan zestig vrijwilligers werken mee aan dit opvangproject.

Kleine kernen

Een bijzondere eend in de bijt was de themabijeenkomst over sociale vernieuwing in kleine kernen. Bijzonder omdat er weinig aandacht voor dit thema is, terwijl er in kleine kernen bijzonder aardige dingen gebeuren.

De algemene problematiek is duidelijk: het wegtrekken van de economisch actieve bevolking, het verdwijnen van voorzieningen en aantasting van de leefbaarheid. Maar er zijn ook nieuwe mogelijkheden: rust, ruimte en recreatie. Dhr. Huigen, gespecialiseerd in dit soort vraagstukken spreekt over gebruik maken van de verzilvering van het platteland door een functionele specialisatie in de vorm van voorzieningen voor ouderen (met geld) op zoek naar rust en ruimte. En ook huishoudens met verschillende werkplekken of niet aan één werkplek gebonden beroepsgroepen zoeken het platteland op. En uiteraard kunnen kleine kernen goed scoren op recreatie, toerisme en natuur.

Voor een dergelijke strategie is het wel nodig te investeren in versterking van de woonfunctie en het bie-

den van variatie aan woonmilieus voor bewoners met uiteenlopende oriëntaties en verschillende materiele mogelijkheden. Met praktijkvoorbeelden op de studiedag werd aangetoond dat dit ook goed mogelijk is: Het zijn voorbeelden waarbij met een grote mate van zelfwerkzaamheid van burgers een dorpshuis wordt gerealiseerd of behouden, evenals een basisschool. Het zijn ook voorbeelden waarbij nieuwe voorzieningen (toeristische routes, vegetarisch restaurant Engelsen, project dorp in het groen, koppeling van voorzieningen in een lokatie) worden gerealiseerd door een mening van zelfwerkzaamheid en publiek-private samenwerking op kleine schaal.

Dit zijn de brochures

- Kleine kernen. Kwaliteit Voorop, over leefbaarheid op het platteland, juli 1993
- Buurtbeheer met en door bewoners, over bewonersparticipatie, augustus 1993
- Thuis in Nederland, over opvang en integratie van nieuwkomers, september 1993
- Case Klarendal: winst voor de wijk, over economische stimulansen voor buurten, december 1993
- Kwaliteit voor krasse knarren, over samen werken aan een klantgerichte ouderenzorg, december 1993
- Politie en bewoners voor veilige wijken, december 1993
- Misdaad loont niet, werk wel over dadergerichte criminaliteitspreventie, januari 1994
- Haalt Twekkelerveld 2040?, over Sociaal investeren in naoorlogse wijken, februari 1994
- Geef werk de gelegenheid, sociale vernieuwing op de arbeidsmarkt, februari 1994

Volkshuisvestingsdiscussiedagen 1994

van het Nederlands Instituut voor

Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting

In deze MO/Samenlevingsopbouw wordt uitgebreid aandacht voor de Volkshuisvestingsdiscussiedagen 1994 die op 29 en 30 september j.l. in Conferentieoord Woudschoten werden gehouden. Voor deze conferentie werden maar liefst dertig papieren/inleidingen toegeleverd over tal van actuele aspecten van het volkshuisvestingsbeleid en -werk en de relatie met hedendaagse vraagstukken als werkloosheid, (sociale) veiligheid en betaalbaarheid. Oud-projectleider van de Rotterdamse Sociale Vernieuwing, Dr. Gerard de Kleijn, verrichtte de aftrap en hield de openingstoespraak.

Ook wordt de opbouwwerk inbreng voor deze discussiedagen, van de hand van Wil van de Leur, integraal afgedrukt. Van een aantal andere 'papers' die voor de MO-lezer(es) van belang zijn, worden samenvattingen gegeven. Chris Veldhuysen rapporteert over de slotsessie en geeft een impressie van het 'actuele discussieklimaat' in de volkshuisvestingswereld.

Ten slotte treft u de weergave aan van een aantal interviews met opbouwwerkers die beroepsmatig te maken hebben met de problemen en uitdagingen in de laat zestiger en begin zeventiger jaren gebouwde (hoogbouw-)wijken: zij gaan in op de uitdaging, die Wil van de Leur poneert: het ontwerpen van bestaande wijken. Gerard de Kleijn

Dik twintig jaar geleden was het veel rumoeriger dan vandaag de dag in de volkshuisvestingswereld. Deze was een proeftuin voor de directe democratie; en de volkshuisvesters vervulden een voortrekkersrol. Toen lieten de Directies Volkshuisvesting van zich horen; nu de Commissarissen van Politie. Toen stond de regeringsverklaring bol van huisvesting en stadsvernieuwing; nu wordt daar nauwelijks meer een regel aan gewijd. Gerard de Kleijn vraagt zich af waarom zo'n enorme wisseling van ta-

bleaus, van decors is opgetreden: dat kan maar voor een deel verklaard worden door het tijdsbeeld. Er is sprake van een enorme bestuurlijke versnippering en onduidelijkheid; er komen regio-provincies enerzijds en deelgemeenten anderzijds en dat inclusief gebrekkige democratische controle; en het Rijk 'trekt zich terug'.

De Woonbond is niet de belangrijke factor geworden die men verwachtte. De woningcorporaties, kortom, zitten op rozen:

- * zij hebben riant financiële reserves;
- * zij hebben in NCIV en NWR een prima steunstructuur;
- * zij hebben zeer goede arbeidsvoorwaarden.

Dat alles zo zijnde heeft het de Rotterdamse oud-projectleider Sociale Vernieuwing zeer verdriet dat de woningcorporaties zo opvallend afwezig waren in de Sociale Vernieuwing en ook in het wijkbeheer. Kennelijk werd de Sociale Vernieuwing gezien als 'iets voor anderen'. De corporaties maken een introverte indruk. Bij de grote Opzomerdag in Rotterdam deden patatbakkers, supermarkten en hoteleigenaren beter mee; de afwezigheid van de woningcorporaties was gênant.

Er is in vergelijking van de stadsvernieuwing-periode in Rotterdam een gat gevallen na de terugtrekkingsbewegingen van de corporaties: "Gemeentewerken en de Politie hebben dat gat deels opgevuld. Ook het SCP-onderzoek naar Sociale Vernieuwing rapporteert over de lage waardering die de Woningcorporaties ten deel valt: zij scoorden zelfs nog lager dan de politiek!! Natuurlijk zijn er uitzonderingen: ook in Rotterdam waren er wel enige actieve corporaties. En wie regelmatig turft in het krantje van de Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting kan vaststellen dat er in Nederland zo'n vijftig corporaties zijn met pit in hun donder.

Gerard de Kleijn constateerde verder dat er gesloten sectoren bestaan met een eigen 'taal', geheimtalen als het ware die gecultiveerd worden door staf-medewerkers, zodat er over en weer onaanspreek-

baarheid blijft bestaan tussen bijvoorbeeld volkshuisvesters en mensen uit de arbeidsbemiddeling. Toch zijn er blijven er de drie top-problemen in de wijken:

- * spanningen tussen groepen, tussen mensen;
- * werkloosheid;
- * onveiligheid.

Geen enkele corporatie kan langs die zaken heen, alleen al niet uit welbegrepen eigenbelang. Wie zijn de partners voor de woningcorporaties in de wijken??

Voor De Kleijn is dat duidelijk: politie, arbeidsbureau en het opbouwwerk. De samenwerking van die partners heeft een gulden grondregel: activering van bewoners heeft altijd duurzaam effect. Aan de corporaties houdt Gerard de Kleijn ook een gouden regel voor: neem als corporaties afstand van de afstandelijkheid. Een stevige discussie hierover kon evenwel niet losbarsten: de spreker had een stevige griep onder de leden; en moest daarom eerder dan uit oogpunt van het verloop van de discussie wenselijk was zelf afstand nemen van deze Volkshuisvestingsdiscussiedagen.

Samen met de volkshuisvesting

door Chris Veldhuijsen

Het zijn voor de 'volkshuisvesters' de uitstapjes naar werkgelegenheid in de wijk, buurtbeheerbedrijven, onveiligheid en 'de uitdaging van het ontwerpen van bestaande wijken' die het bijzondere karakter van de volkshuisvestingsdiscussiedagen 1994 vormen. Voor beroepskrachten die niet in de volkshuisvesting werkzaam zijn, maar er wel mee te maken hebben (bijvoorbeeld in het kader van sociale vernieuwing, wijkbeheer, arbeidsmarktbeleid) leveren de 'discussies' een blik op de (nieuwe, meer marktgerichte-) instrumenten van de volkshuisvesting die worden ingezet om de kwaliteit van wijken te verbeteren.

De centrale vraag op de volkshuisvestingsdiscussiedagen van 29 en 30 september 1994 luidde: "Wat wordt de woonkwaliteit in onze wijken?" Het thema werd ingeleid met de volgende tekst:

"Het gewijzigde beleidskader van de volkshuisvesting heeft vooral in de (oude) stadswijken tot gevolg, dat nieuwe wegen gezocht moeten worden voor het stimuleren van de woonkwaliteit. Het wijkniveau als ruimtelijk kader heeft aller aandacht. Niet alleen in de volkshuisvesting echter. Meer dan ooit wordt ook op andere, belendende, beleidssectoren op wijkniveau gewerkt aan de aanpak van de leefbaarheid. Samenwerking vanuit de volkshuisvesting met de 'partners' van de andere sectoren vormt een nieuwe uitdaging."

Voor deze discussiedagen werden circa 30 papers geschreven en besproken in een kring van circa 50 hoofdzakelijk volkshuisvesters (corporaties, gemeenten, onderzoekers, projectontwikkelaars). Het merendeel van deze papers betroffen met name strategieën, instrumenten en maatregelen van volkshuisvesting en stedenbouw. Enkele papers maakten uitstapjes naar achtergronden van sociaal-maatschappelijke achterstanden, werkgelegenheid in de wijk, buurtbeheerbedrijven, onveiligheid en

onveiligheidsgevoelens in de wijken. In dit artikel zijn we met name geïnteresseerd in de vraag: "Levert dit inzicht op in de uitdaging van het ontwerpen van bestaande wijken?" Dit artikel is een samenvatting van de belangrijkste papers. Het is opgebouwd langs de lijnen van een eigen kader, bedoeld om een nuttige informatie en een aantal interessante inzichten bij elkaar te zetten. Er wordt verwezen naar de desbetreffende papers. Zie hiervoor het overzicht van papers die zijn gebundeld onder de titel 'Volkshuisvesting in de wijken' en verkrijgbaar bij het Nederlands Instituut voor Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting (NIROV), postbus 30833, 2500 GV Den Haag, tel. 070 - 3469652.

Een kader

Tijdens de discussiedagen stonden wijken als onderdeel van de stad en met name twee types 'probleemwijken' centraal: oude stadswijken met een laag sociaal-economische status, werkloosheid, multi-culturele spanningen, bestaansonzekerheid, onveiligheid en zelfs overbevolking. Maar zeer zeker ook nieuwbouwwijken uit de jaren vijftig/zestig met als grootste problemen: mono-functionaliteit, neerwaartse spiraal, anonimisering, gevoelens van onveiligheid, vergrijzing, wegvallend draagvlak etc.

Als rode draad door de diverse papers werd duidelijk dat maatregelen op het ene gebied gevolgen hebben voor het andere gebied, zoals maatregelen die 'bedacht worden voor het ene type wijk gevolgen kunnen hebben voor het ander type wijk' en 'dat maatregelen binnen bestaand stedelijk gebied afgestemd moet worden op plannen voor nieuwbouwoecaties (VINEX)'. Als laatste ook dat maatregelen in de volkshuisvestingsfeer gekoppeld dienen te worden aan maatregelen in het kader van het creëren van werk, het bestrijden van onveiligheid, het versterken van de sociale redzaamheid van burgers en

In dit artikel gaan we in (op papers die ingaan) op de achtergronden van deze problemen en verschillende strategieën voor een aanpak ervan. Dit betreft strategieën binnen

de volkshuisvesting rondom stedenbouw, beheer en een meer algemeen stedelijk beleid. In deze wordt de positie van verschillende partijen kort geschetst en worden verschillende strategieën besproken. Als laatste gaan we in op concrete bijdragen vanuit de volkshuisvesting aan sociale vernieuwing.

Maatschappelijke problematiek

Zonder uitputtend te zijn en een volledige analyse te geven zijn uit de verschillende papers een aantal onderdelen van de problematiek te schetsen.

Algemene problemen

Het meest algemeen is de analyse van HALSEMA. Kansarmoede in wijken is het gevolg van drie soorten met elkaar samenhangende achterliggende problemen:

a. Economische problemen

In grote steden hebben zich grote economische veranderingen voorgedaan. Dit heeft geleid tot de-industrialisatie en massawerkloosheid. De afname van de werkgelegenheid werd slechts voor een deel gecompenseerd door hooggekwalificeerde dienstverlening in en aan de randen van de steden. De stedelijke bevolking plukte hiervan nauwelijks de vruchten, werknemers komen met name uit de omliggende gebieden, wat leidt tot forensisme. Een actief agglomeratiebeleid gericht op het aantrekken van bedrijven door de aanleg en verbetering van de infrastructuur, citymarketing e.d. heeft dit patroon niet wezenlijk veranderd.

b. Sociale problemen

Deze economische neergang heeft de bevolkingssamenstelling eenzijdiger gemaakt. Zowel in sociaal als in demografisch opzicht. De 'probleem' wijken in Nederland zijn nog geen 'ghetto's' maar houden mensen evenzeer gevangen, niet in een spiraal van armoede, maar in een spiraal van inactiviteit. De sociaal-economische achterstand raakt meer en meer verweven met etnische herkomst. Langdurige werkloosheid als buurtkenmerk - met een concentratie van kansarmheid

voor kwaliteit in wijken

en achterstand – is ontwrichtend en verloederd voor de structuur en cultuur in een wijk, met alle consequenties van dien voor criminaliteit.

c. Culturele problemen

Met de verandering in de economie en de sociale gevolgen hiervan voor het deel van de stedelijke bevolking dat overbodig dreigt te worden, verdwijnen ongemerkt levendige lokale gemeenschappen. Daarnaast is de individualisering-tendens gepaard gegaan met grotere keuzevrijheid en differentiatie van levensstijlen, waarmee tegelijkertijd de sociale controle en solidariteit is verminderd. Toename van de migranten is gepaard gegaan met grotere stedelijke pluriformiteit, maar de lasten zijn eenzijdig afgewenteld op de bewoners in oude en kwetsbare wijken.

Veiligheid en onveiligheid

Volgens HALSEMA heeft deze neergang van de stedelijke economie, de werkloosheid en vorming van een onderklasse en het verdwijnen van het gemeenschaps-gevoel belangrijke gevolgen gehad voor de toename van de criminaliteit de laatste decennia. En de criminaliteit is tegelijkertijd de oorzaak van verdere economische en sociale neergang. Hoge criminaliteitscijfers weerhouden bedrijven en instellingen ervan te investeren in een wijk en stimuleren tegelijkertijd beter gesitueerde bewoners weg te trekken. Voor de achterblijvende bewoners leidt dit tot gevaarlijke situaties omdat de onderlinge tolerantie groter wordt en maatschappelijke tegenstellingen verscherpen. Concentraties van allochtonen in de grote steden (oude wijken) heeft mede tot gevolg dat oude bewoners zich hierdoor onveilig voelen en de buurt waar ze altijd gewoond hebben niet meer herkennen. Aan de andere kant kunnen allochtone bewoners zich onveilig voelen door de soms vijandige houding van autochtone bewoners. Bewoners verliezen hun binding met elkaar en met de buurt waar zij wonen. Het gebrek aan sociale cohesie en aan saamhorigheidsgevoel neemt belangrijke barrières voor het plegen van criminaliteit weg. Bovendien leidt het ont-

breken van bindingen en van onderlinge sociale controle tot angst - en onveiligheidsgevoelens. Niet alleen komt de kans om dader te worden van een misdrijf dichterbij, mensen in kwetsbare wijken leven met de vaak reële angst slachtoffer te worden van een vermogens- of geweldsmisdrijf.

Zelfredzaamheid burgers

Denkers en de Raad van Hoofddoelmissarissen geven aan dat veiligheid veel te maken heeft met de kwaliteit van de zelfredzaamheid van burgers. Het vermogen tot zelfredzaamheid van burgers is in hun ogen aangetast. Met sociale redzaamheid wordt bedoeld het vermogen van burgers om zich te emanciperen van bevoogdende (overheids)instellingen en om met aanwending van de eigen mogelijkheden en die in de omgeving flexibel en creatief in te spelen op de probleemsituaties waarmee zij worden geconfronteerd. Dat is meer dan weerbaarheid ten aanzien van (potentieel) bedreigende situaties en personen.

Segregatie

HOLSLAG en andere papers geven aan dat in diverse oude stadswijken er sprake is van een veelheid van problemen voortkomend uit de accumulatie van sociale, culturele en economische achterstanden, zoals werkloosheid, schoolverzuim, een verschermd voorzieningenniveau, kleine criminaliteit, vervuiling etc. Deze problemen worden versterkt door de selectieve verhuisbewegingen die weer het gevolg zijn van de samenstelling van de woningvoorraad. Als gevolg daarvan verlaten draagkrachtige huishoudens de wijk (en vaak zelfs de stad), zelfs al willen ze in beginsel best blijven en ontstaat hier een neerwaartse spiraal. Nu is selectieve migratie op zich geen probleem, tenzij zich huishoudens vestigen zonder perspectief op inkomensstijging en wooncarrière en degenen met perspectief deze wijken meteen 'overslaan'. Segregatie en een eenzijdige bevolkingssamenstelling wordt pas een

probleem in wijken en buurten wanneer deze problemen samenvallen met materiële zaken als overlast van drugs en overbewing van kleine woningen. Van segregatie is dus sprake als er een grote (en niet vrijwillige) concentratie is van 'kansarme' huishoudens. VAN DER WERF betoogt aan de hand van recent onderzoek van VROM dat na invoering van een ander volkshuisvestingsbeleid geen sprake is van ghetto-vorming of verdere segregatie van belangrijke omvang. Wel constateert men dat er sprake is van homogenisering op levensfase. Wijken waarin drie generaties wonen in een verhouding die overeenkomt met het landelijke gemiddelde komen niet veel voor.

Overbewing

Belangrijk is het artikel van SMIT met als duidelijke titel 'HET WORDT DRUK IN DE OUDE STADSWIJKEN'. In Rotterdam groeit het contrast tussen de bevolkingsomvang en samenstelling in oude vooroorlogse woongebieden en jongere naoorlogse gebieden. In oude wijken 'groeit en bloeit' het van de (allochtone) kinderen. Woningen en woonmilieu in de oude stadsvernieuwingswijken zijn daar niet op berekend (buitenruimte, scholen, schoolplein etc.). Er ontstaat een groeiende discrepantie tussen vraag en aanbod op het gebied van de prijs, met al haar gevolgen voor de leefbaarheid. En ook een discrepantie tussen woning-grootte en huishoudensgrootte (met name in gerenoveerde woningen) en veel van de woningen in de stadsvernieuwingswijken zijn portiek-etage woningen zonder lift. Volgens SMIT dreigt in deze wijken weer overbewing.

Strategieën

De bovengeschetste problemen kunnen worden aangepakt langs een drietal verschillende lijnen. De eerste lijn is een breed algemeen stedelijk beleid gericht op versterking van de economische, sociale en culturele kwaliteiten van de stad en wijken. Binnen deze lijn wordt een koppeling gezocht tussen maat-

regelen op verschillende terreinen, waaronder de volkshuisvesting. Een tweede wat concretere lijn is het uitvoeren van een aantal meer stedenbouwkundige maatregelen gericht op herpositionering van wijken in een regionale context. Een derde lijn zijn concrete strategieën en instrumenten in volkshuisvestelijke sfeer.

Eerste lijn: Algemeen beleid

HALSEMA houdt een pleidooi voor een breed algemeen stedelijk beleid. Criminaliteitspreventie is een van de afwegingen naast werkgelegenheids-, volkshuisvestings- en sociaal beleid. Uitgewerkt komt zij tot de volgende maatregelen:

1. Een extra inzet van scholing- en werkervaringsbeleid in 'probleemwijken'. Daarvoor zullen extra financiële middelen moeten worden gereserveerd en gemeenten moeten bereid zijn om aanvullende eisen wat betreft arbeidsvoorziening aan investeerders te stellen ('contract compliance'). Daarnaast het inzetten van uitkeringsgelden voor werk, arbeidspools, vrijstelling van sollicitatieplicht in ruil voor 'maatschappelijk zinvolle activiteiten'.
2. Streven naar verbetering van het woonklimaat en een veelzijdiger samengestelde bevolking. Met name door de bouw van koop- en duurdere huurwoningen om de instroom van andere inkomens- en bevolkingsgroepen te bevorderen. Tegelijkertijd worden sociale huurwoningen gebouwd in nieuwe groeikernen.
3. Het terugbrengen van controlerende functies in het openbare leven, maar meer nog het werken aan betrokkenheid en verantwoordelijkheid van burgers en het terugbrengen van een gevoel van gemeenschappelijkheid (het verminderen van sociale achterstand en tegelijkertijd verhoging van de participatie ten aanzien van de leefbaarheid in wijken: sociale vernieuwing). Een algemeen achterstandsbeleid met oog voor de extra achterstand van allochtonen, bijvoorbeeld door discriminatie

op de arbeidsmarkt:

SMIT past deze brede benadering toe op oude stadswijken en komt tot een verdere uitwerking van strategieën. Volgens SMIT levert differentiatie in de woningvoorraad en de bevolking pas iets op wanneer deze aanpak past in een integrale aanpak waarin veel aandacht wordt gegeven aan woning- en wijkbeheer en aan verbetering van de arbeidsmarktpositie en voorzieningen in de wijk. Daar komt bij het in de komende jaren in de grote steden matigen van de bevolkingsdruk in de oude stadswijken en het versterkt benutten van mogelijkheden in de woningvoorraad en de nieuwbouw in naadloze woongebieden. Er moet weer strijd tegen overbewoning worden geleverd.

SMIT schetst in zijn paper drie scenario's:

- a. **Upgrading**
Een strategie met een sterk accent op ruimtelijke ingrepen (slopen, bouwen van duurdere marktvoorziening, harmoniseren, verkopen van sociale huurwoningen) die zich richten op het aantrekken van nieuwe bevolkingsgroepen. De nadelen van deze strategie is dat zij begrensd wordt door onmogelijkheden in de markt zelf.
- b. Een strategie waarin het accent ligt op behoud voor de huidige bevolking, prioriteit voor scholing, werkgelegenheid, verdere uitbouw sociale vernieuwing en intensief beheer. Handhaven lage huurprijs. Nadeel van deze strategie is dat bij een succesvol achterstandsbeleid in een wijk de succesvollen onder de huidige bevolking de wijk verlaten waardoor de wijk een permanente verzamelplaats van kanslozen blijft. De wijk wordt dan opslagplaats of opstapplaats. Sociale vernieuwing helpt wel de mogelijkheden van de bevolking te verbeteren, maar als er niets aan het gebied zelf gebeurt, dan is er een kans blijven liggen.
- c. SMIT's voorkeur gaat uit naar een derde strategie die de voordelen van voorgaande strategieën combineert. Hij noemt het

'differentiëren met behoud van bewoners': de mogelijkheden van bewoners om in de wijk te blijven wonen worden versterkt, het goede en goedkope woningbestand wordt behouden en verzorgd, er wordt toegewerkt naar een relatief stabiel woonmilieu met mogelijkheden voor lagere- maar ook voor middeninkomensgroepen. In deze strategie is plaats voor een aanpak gericht op acceptatie van de huidige bevolking in oude wijken gekoppeld aan een inzet op het beheerbaar en beheersbaar maken van de wijk en haar woningen. Een sturing die niet op evenwicht uit is maar op passend wonen van de bevolking. Dit opent meer de weg naar een aanpak met een afstemming op initiatieven inzake toeleiding naar de arbeidsmarkt, scholing, wijkbeheer. Het is niet meer een normatief kwaliteitsniveau van woning en bevolking dat het handelen bepaalt.

Tweede lijn. Stedenbouwkundig kader De papers van BLOK, VAN OS, gaat in op het belang van een gerichte stedenbouwkundige aanpak gericht op herpositionering van wijken, regionale planning, etc.

Herpositionering

Een stedenbouwkundig beleid dat gericht is op versterken van het economisch draagvlak van de stad kan conflicteren met het doel de woningnood te bestrijden. Het aantrekken van koopkrachtige inwoners kan ten koste gaan van de beschikbare omvang van de goedkope woningvoorraad en de positie van 'probleemwijken'. Het is dan ook zaak om bestaande 'probleemwijken' te herpositioneren. Hiermee wordt bedoeld het betreffende woongebied een andere, betere marktpositie te geven. Dit kan langs twee lijnen:

- a. Investeringen in ruimtelijke vernieuwing; investeringen in (bestaande en nieuwe) gebouwen en in openbare ruimten, die tot stand komen vanuit een integrale visie op het toekomstig functioneren van de wijk
- b. Bevordering van bewonersdifferentiatie: doorstroomnoge-

lijkheden creëren binnen de wijk voor bestaande bewoners en de wijk aantrekkelijker te maken voor huishoudens van buiten.

In een stad als Utrecht heeft dit beleid veel te maken met de uitkomsten van VINEX. Als VINEX geen grote aantallen betaalbare woningen betekent zullen de meer draagkrachtige de stad uitgaan en in de vrijkomende woningen komen de minder draagkrachtigen uit de omliggende steden. Om ongewenste effecten te voorkomen pleit VAN OS voor tenminste drie (type) maatregelen:

1. Door herpositionering en door de bouw van duurdere segmenten op binnenstedelijke VINEX-locaties wordt de samenstelling van de stedelijke woningvoorraad aangepast, met als doel de meer draagkrachtigen aan de stad te binden.
2. Door ontwikkeling van nieuwe instrumenten (zoals een grondbank) en door financiële compensaties tussen markt(aanbod)-segmenten en wellicht door onderlinge financieringssteun van deelnemende partijen kan een redelijk deel van de te ontwikkelen sociale voorraad op de buitenstedelijke VINEX-locaties betaalbaar worden. De IHS doet de rest.
3. Een zorgvuldig (chronologische) afstemming tussen activiteiten binnen en buiten de stad en een uitgekende logistiek binnen wijken zijn van groot belang. Globaal zou gestreefd moeten worden naar een volgorde als volgt:
 - a. Realisatie van betaalbare huurwoningen buiten de stad.
 - b. Realisatie van duurdere segmenten in de stad.
 - c. Herpositionering van (naoorlogse delen van) de stedelijke voorraad.
 - d. Realisatie van duurdere segmenten buiten de stad.

Strategische nieuwbouw

Herpositionering van bestaand gebied zal vaak gepaard gaan met strategische nieuwbouw. Gerichte

nieuwbouw is een mogelijkheid om mede als gevolg van het opdragen van objectsubsidies voor nieuwbouw, toch nog enigszins woningen ten goede te laten komen aan de laagstbetaalden. Met strategische nieuwbouw wordt dan beoogd goedkope woningen vrij te laten komen door uitstroom van mensen uit goedkopere woningen naar deze duurdere doch comfortabelere woningen in bijvoorbeeld de eigen wijk of stad.

Met strategische nieuwbouw kunnen echter verschillende effecten bereikt. Door nieuwbouw ontstaat door het plotselinge aanbod van een betrekkelijk groot aantal nieuwe (of gerenoveerde) woningen een golf van verhuizingen door de oplevering van woning (dit is een direct effect) als ook de op gang gebrachte verhuisketen (een indirect effect). Dergelijke verhuisbewegingen en -ketens kunnen op de wat langere duur tot structurele effecten leiden in de zin van veranderingen in de samenstelling van de woningbouw en de bevolking.

Directe effecten zijn de onmiddellijke meetbare gevolgen van de nieuwbouw, bijvoorbeeld dat door doorstroming naar nieuwbouw woningen in de bestaande voorraad worden vrijgemaakt. Directe effecten zijn relatief stuurbaar. Zo kan bij eerste bewoning de eis worden gesteld dat bewoners in eerste instantie worden geworven onder degenen die een goedkope woning achterlaten. Indirecte effecten zijn de effecten die 'verderop' in de verhuisketens optreden en waarop de 'gatekeeper' van de woningmarkt minder invloed heeft. Indirect effect kan zijn dat de marktpositie van een wijk verbetert. BLOK, als representant van de 'groep' projectontwikkelaars waar-

schuwt voor een te eenzijdige fixatie op het direct vrijmaken van goedkope woningen kan gemakkelijk leiden tot een beleid dat gericht is op zo goedkoop mogelijke nieuwbouw. Goedkope nieuwbouw maakt immers meer goedkope woningen vrij dan dure. Maar strategische nieuwbouw kan ook bijdragen aan een veel bredere dan de volkshuisvestingsdoelstelling, namelijk het draagvlak vergroten in de wijk. Investeren in duurdere woningbouw binnen bestaand stedelijk gebied is een middel dat het draagvlak van steden, investeerders en buurten kan versterken.

Projectontwikkelaars zijn geïnteresseerd en bereid te investeren in bestaande wijken als maatregelen en project op een binnenstedelijke lokatie worden afgestemd/passen bij wat er tegelijkertijd buiten de stad op de markt komt. De problematiek in de bestaande wijken kan niet los worden gezien van de nieuwbouwactiviteiten op uitbreidingslocaties.

Derde lijn: Concrete instrumenten binnen de volkshuisvesting

Diverse papers gaan in op een aantal instrumenten die binnen de volkshuisvesting en veelal door corporaties (in samenwerking met andere partijen) kunnen worden ingezet: woonruimteverdeling, aankoop en verkoop van woningbezit, wijkbeheer, aanbieden van woondiensten.

Woonruimteverdeling toewijzingsbeleid

GOVERS en VAN HINTUM beschrijven in hun paper de verschillen tussen traditionele en meer marktgerichte woonruimteverdelingsystemen. Steeds meer corporaties gaan over op (varianten van het)

Schema 'Strategische effecten' van nieuwbouw

	eenmalige effecten	structurele effecten
directe effecten	vrijmaken (goedkope) woningen	differentiatie woningaanbod
indirecte effecten	verhuisketens, doorstroming	behoud/versterking draagvlak

Delftse model (marktgericht). In dergelijke modellen moet de woningzoekende zelf het initiatief nemen om voor een woning in aanmerking te komen. Periodiek wordt door de verhuurders het vrijkomend woningaanbod gepubliceerd. Woningzoekenden kunnen, via een woonbon, laten weten dat zij voor een bepaald woning in aanmerking willen komen. Degenen met de langste woonduur, hoogste leeftijd of langste wachttijd - afhankelijk van het in de betreffende gemeente gekozen volgorde-criterium - krijgt de woning toegewezen.

In de traditionele distributiesystemen worden de woonwensen van woningzoekenden vooraf geregistreerd. Na verloop van tijd doet de verhuurder hen een woningaanbieding. De opgegeven woonwensen zijn de basis voor die aanbieding. Daarnaast kan de verhuurder bekijken of naar zijn mening woningzoekenden in een bepaalde buurt op een bepaald complex passen. Via deze 'inplaatsing' tracht de verhuurder er voor te zorgen dat woningzoekenden terecht komen op plekken waar de leefstijl van de zittende bewoners past bij die van de nieuwe bewoners. In dit systeem zijn woningzoekenden door de gehanteerde werkwijze noodgedwongen passief. GOVERS en VAN HINTUM maken een onderscheid tussen urgent-woningzoekenden (die om wat voor reden dan ook zo snel mogelijk een woonruimte nodig heeft) en een woonwens-verhuizer. op zoek naar een geschikte woning die past bij hun wensen. Zij wachten net zo lang dat een dergelijke woning voor hen beschikbaar komt. Volgens GOVERS en VAN HINTUM levert een traditionele systemen twee negatieve effecten op:

- 1 De urgent-woningzoekenden wordt niet altijd snel genoeg een woning worden aangeboden.
- 2 De woonwens-verhuizers worden woningen aangeboden die zij afwijzen. Deze weigeringen leiden tot vertragingen in het verhuurproces.

Marktgerichte systemen maken een duidelijk onderscheid tussen de twee categorieën. Voorstanders van

marktgerichte systemen wijzen op de voordelen van minder vertragingen in het verhuurproces en de grotere keuzevrijheid van woningzoekenden.

GOVERS en VAN HINTUM zijn het niet eens met de tegenstanders van marktgerichte systemen die wijzen op het ontbreken van inplaatsing als instrument in het marktgerichte systeem, om de bevolkingsopbouw te sturen. Zij geven aan dat inplaatsing in een marktgericht systeem is vervangen door 'zelf-selectie'. Dat woningzoekenden prima in staat zijn zelf te kiezen blijkt uit ervaringen uit de koopsector. Juist het ontbreken van regels maakt dat woningzoekenden hun eigen weg zoeken en bepalen. Dit verhoogt de betrokkenheid bij de wijk waarvoor hij kiest.

Veel mogelijkheden om de bevolkingssamenstelling te sturen via het toewijzingsbeleid is er niet; dit blijkt uit de verschillende bijdragen. Het toewijzen en het hanteren van het criterium 'passendheid' staat op gespannen voet met het doorbreken van de concentratie van lage inkomensgroepen. Volgens HOLSLAG is slechts bij dreigende beheersproblemen in complexen of buurten als gevolg van cumulatief verval veroorzaakt door conflicterende leefstijlen selectieve inplaatsing acceptabel. Daarbij is uitdrukkelijk de voorwaarde dat er geen selectiviteit naar volume, maar uitsluitend naar lokale plaatsvindt. Bij toewijzen en met name bij het hanteren van de flatteringsgrens dient gekeken te worden naar de positie van de ene wijk in vergelijking met andere wijken. Als er voldoende woningen met een huur boven de flatteringsgrens in een wijk staan en de samenstelling van de bevolking is zodanig dat er sprake is van relatief veel redelijk tot hoge inkomens, krijgen huishoudens die op basis van hun omstandigheden en inkomen toch geflatteerd moeten worden, juist in die wijken een toewijzing. Urgente huishoudens worden in die situatie zonder meer geflatteerd.

Als segregatie vooral bepaald wordt door de mogelijkheden van kansarme huishoudens, vormen deze

twee (elkaar aanvullende maatregelen) een instrument bij bestrijding van concentratie van lage inkomensgroepen. De wijken waar een ruimhartiger flatteringsbeleid wordt gevoerd zijn zodanig gekozen dat het extra aanbod dat nu ontstaat voor lage inkomensgroepen ruimschoots zal opwegen tegen eventuele afname in wijken met concentratieproblemen.

Verkoop van corporatiebezit

VAN BERGEN en TEUNE bespreken de gevolgen van verkoop van corporatiebezit als instrument voor vernieuwing van wijken in de gemeente Amsterdam. Uit onderzoek blijkt dat overdracht van woningwoningen aan de bewoners op de korte termijn een differentiatie tussen huur- en koopsector tot gevolg heeft, zowel wat betreft de huishoudenskenmerken als wat betreft de woningkenmerken. Deze differentiatie werd ook voor de lange termijn vastgesteld.

Uit oogpunt van differentiatie in het aanbod zou gestreefd moeten worden naar verkoop van sociale huurwoningen in stadsdelen met veel (goedkope) sociale huurwoningen. Verkoop van sociale huurwoningen in stadsdelen met overwegend goedkope particuliere huurwoningen zou alleen in samenhang met aankopen (en opknappen) van particuliere huurwoningen (door corporaties) kunnen plaatsvinden. Het aandeel corporatiewoningen neemt dan niet substantieel af. Ook kan gekozen worden voor het aankopen en opknappen van particuliere huurwoningen waarna deze woningen worden doorverkocht. Een belangrijk bijkomend voordeel hiervan is dat dit de kwaliteit van die (onverbeterde) particuliere woningen ten goede komt en die investering voor de verbetering in de verkoopsprijs kan worden verdisconteerd. Verkoop van sociale huurwoningen in stadsdelen die reeds een gedifferentieerde opbouw hebben is minder wenselijk omdat de differentiatie in die wijken dan juist minder zou worden.

Via verkoop van bezit kan men de volgende effecten nastreven:

- a. Bevorderen van de woon- en woonomgevingskwaliteit. Een corporatie kan besparen op onrendabele verbeterkosten indien zij besluit woningen te verkopen. De investering bij verkoop wordt dan tenminste terugverdiend. Eventuele winst kan elders in de woningvoorraad voor kwaliteitsverbetering worden ingezet.
- b. Bevordering van sociale stabiliteit. Kopers zijn minder snel geneigd te verhuizen dan huurders. Dit kan nog verder versterkt worden door de woning eerst aan de zittende huurders te koop aan te bieden of daarna aan de huurders van de corporatie uit buurt of wijk.
- c. Versterking van het economische en culturele draagvlak. Draagkrachtige huishoudens kunnen besluiten de eigen huurwoning of een vrijkomende huurwoning in de directe omgeving te kopen in plaats van te verhuizen naar een eengezinswoning buiten het stadsdeel. Voonwaarde is dat een goede kosten/kwaliteitsverhouding wordt geboden en de status van het gebied zododig wordt verbeterd.
- d. De vraag naar koopwoningen. Verkoop van corporatiebezit kan inspelen op de vraag naar koopwoningen.

Bovengenoemde effecten kunnen op gespannen voet komen te staan met de stedelijke doelstelling voldoende betaalbare huisvesting voor lagere inkomensgroepen te kunnen bieden. Een grote gedifferentieerde sociale huursector kan een belangrijke rol spelen bij het huisvesten van een gemengde bevolking.

Goed beheer

Veel concrete maatregelen die een corporatie kan nemen hebben betrekking op (een breed gedefinieerd begrip) beheer. BARNHOORN maakt onderscheid tussen technisch en sociaal beheer en schetst diverse maatregelen:

I Technisch beheer

Streven naar een duurzaam verbeterde buurt met gevarieerde woningvoorraad, een goed functionerende openbare ruimte, een passende menging van functies en een eigen karakter.

- a. Strategische nieuwbouw binnen een stedelijke visie: duurzame huur- en koopwoningen kunnen de doorstroom op gang brengen. 70% van de nieuw kopers van de laatste jaren van een relatief goedkope koopwoning laat een goedkope huurwoning achter. Maar doorstromings-bevorderende maatregelen kunnen de stabiliteit in probleemwijken vergroten, bouwen van nieuwe uitbreidingswijken kan leiden tot toenemende verhuizingen en daling van andere wijken in de hiërarchie van waardering.
- b. Bouwen voor de buurt: Opbrengsten, eventuele winst wordt aantoonbaar ingezet voor de primaire doelgroep, de risico's moeten beperkt blijven door het uitvoeren van haalbaarheidsonderzoeken, niet te bouwen voordat bijvoorbeeld 80% van de woningen is verkocht, etc.
- c. Strategische verbetering: corporatie kunnen overgaan tot strategische verbetering van complexen ('upgrading') om meer differentiatie van de voorraad te verkrijgen en meer aan te sluiten op de vraag. Er vinden aanpassingen plaats ten behoeve van de doelgroep waarvoor het complex bestemd is. Zo kan voor jongeren de huurprijs laag gehouden worden door aan de woningen het gebruikelijke onderhoud te plegen (minimumkwaliteit). Voor verdienende één- en tweepersoonshuishoudens worden woningen verbouwd tot wat luxere woningen en voor ouderen worden specifieke voorzieningen aangebracht. Controle van bovenaf is nodig om de buurt/wijkeffecten af te zetten tegen het stedelijk niveau.
- d. Aankopen door particuliere eigenaren
Het aankopen en opknappen

van particulier bezit door corporaties in de buurt dat van slechte kwaliteit is, het voortzetten van stadsvernieuwing, pas binnen de core business van sociale verhuurders: de goedkope voorraad wordt uitgebreid.

II Sociaal beheer

Beslissingen en activiteiten die samenhangen met het aanbieden van woondiensten en gericht zijn op het instandhouden en/of verbeteren van het sociale woonmilieu. Het sociale woonmilieu betreft de relaties tussen bewoners onderling, de relaties tussen bewoners en beheerder en/of eigenaren, de relatie tussen bewoners en andere gebruikers, en de relatie tussen bewoners en gebouwde omgeving.

- a. Woonruimteverdeling
Een vergaande sturing door corporaties zelf, betekent ook dat delen van de woningmarkt voor bepaalde groepen gesloten worden en dat is - zeker bij schaarste - een zeer ongewenste ontwikkeling. Daarbij is het niet realistisch - gezien de traagheid van de maatschappelijke distributies - snelle resultaten te verwachten (bijvoorbeeld de gewenste bewonerssamenstelling van een buurt)
- b. Woondiensten gericht op de individuele bewoner. Uitbreiding van woondiensten is veelal gericht op het winnen en houden van 'klanten'. In een ontspannen woningmarktsituatie zal een corporatie er veel meer aan gelegen zijn de (toekomstige) bewoners tevreden te stellen dan in het geval van een krappe woningmarkt. De belangstelling voor nieuwe vormen van dienstverlening, zo blijkt uit onderzoek, is beperkt.
- c. Woondiensten gericht op groepen huurders en/of de buurt
Segregatie van stedelijke samenwerking versus integratie en samenwerking in de buurt. Betrokkenheid van bewoners kan gestimuleerd worden door een direct zichtbare, probleemgerichte aanpak van samenwerkende partijen, waarbij kleine

signalen direct worden opgepakt en klachten direct worden opgelost.

Vast bedrag per woning beschikbaar stellen aan bewonerscommissies, dat naar eigen inzicht besteed kan worden (ook aan inbraakpreventie, buurtcoördinatie, bankjes etc.). Buurtbeheerder-bewoner die voor beheertaken een reductie van de huur krijgt.

5. Voor de Amsterdamse corporaties houdt sociale vernieuwing in dat per buurt een corporatie is aangewezen (de zogenaamde 'kartrekker') die de activiteiten van de overige corporaties in deze buurten coördineert en stimuleert. Deze corporatie is dan de contactcorporatie tussen alle zustercorporaties in die bepaalde buurt en de gemeente. (Voorbeeldprojecten: het WonenPlus voor 60Plus, portiekgesprekken, uit onderzoek (Gilleswijk Delft) blijkt dat de verhuisgenueidheid van bewoners na het aanstellen van een buurtbeheerder is afgenomen), schouwen van een buurt door politie/bewonerscommissie, afdelingen groen-voorziening en bestrating en corporatie), buurtbeheerplan.

Particuliere voorraad

Corporaties kunnen hun werkterrein in stadsvernieuwingswijken ook uitbreiden naar de particuliere woningvoorraad door een aantal diensten aan te bieden. Zo kunnen zij beheer-activiteiten aan institutionele beleggers (zorgen voor de verhuur, dagelijks onderhoud en dergelijke) aanbieden. Zij kunnen technische en organisatorische ondersteuning leveren aan eigenaren ten behoeve van particuliere woningverbetering. En corporaties kunnen optreden als 'sociale projectontwikkelaar' bij het aankopen, opknappen en (soms weer) verkopen van particuliere woningen. GOJAERTS geeft hiervan diverse concrete mogelijkheden, zoals een in Leeuwarden vanuit de Stadsvernieuwingscorporatie Leeuwarden in samenwerking met een aantal aannemers functionerende Woningwacht die onderhoudsopnames en aankoopkeuringen verricht.

Een voorbeeld van een sociale projectontwikkelaar is de NV Woningbeheer in Den Haag. Deze speelt een actieve rol als eigenaar op de woningmarkt. Daarnaast richt de NV zich in nauwe samenwerking met de gemeente op het particuliere bezit in wijken gebouwd tussen 1920 en 1940.

Beleidsproblemen

NOYON schetst een aantal problemen waarmee corporaties te kampen hebben die zich actief inlaten met wijkbeheer. Het feit dat wijkbeheer zijn wortels heeft in stadsvernieuwing, sociale vernieuwing en bestuurlijke decentralisatie zorgt voor nogal wat innerlijke tegenstrijdigheden binnen wijkbeheer. Corporaties zijn volgens NOYON over het algemeen er nog niet in geslaagd een heldere positie tegenover deze tegenstrijdigheden in te nemen. Veel van de omstandigheden die ervoor zorgen dat corporaties nog onvoldoende betrokken zijn bij het wijkbeheer, zijn terug te voeren op de discrepantie tussen de schaalniveaus waarop problemen zich voordoen en die waarop oplossingen worden gezocht.

NOYON schetst een aantal redenen waarom corporaties bij het wijkbeheer betrokken moeten worden:

1. Corporaties hebben zelf belang bij een schone, hele, veilige en bruikbare woonomgeving. Dit heeft gevolgen voor de verhuurbaarheid van het woningbezit.
2. Afspraken dienen gemaakt te worden over de 'grijze gebieden', plekken waarvan niet duidelijk is tot wiens verantwoordelijkheid ze behoren.
3. Corporaties hebben de vanzelfsprekende ingang om een bepaald soort problemen te benaderen die door middel van wijkbeheer aangepakt kunnen worden (bijvoorbeeld sociale problemen op portiek/galerij niveau).
4. Corporaties beschikken over markt-informatie, over wensen en klachten van bewoners ten aanzien van de woonomgeving. Deze informatie komt beschikbaar via spreekuren, huismeesters en dergelijke.

5. Voor bewoners is het prettig wanneer de beheeractiviteiten van de diverse partijen op elkaar afgestemd zijn.
6. Tenslotte is een inbreng van de zijde van corporaties noodzakelijk wanneer het gaat om strategisch en integraal wijkbeheer op de wat langere termijn.

Vervolgens schetst hij echter de belangrijkste problemen en dilemma's:

- De verzelfstandiging van corporaties betekent dat corporaties meer bedrijfsmatig gaan denken en aarzelen staan tegenover het investeren van middelen in projecten waar men bedrijfsmatig niet direct iets van terugziet.
- De financiële positie van corporaties verschilt. Met name arme corporaties hebben weinig te bieden.
- De rayongrenzen van corporaties vallen veelal niet samen met die van wijken of deelgemeenten en soms hebben corporaties slechts een deel van de distributiewoningen in handen.
- Versplinterd bezit binnen een wijk.
- De interne organisatie van corporaties verzet zich tegen een bevredigende aanwezigheid van corporaties in de wijk.
- De organen die op wijkniveau bestaan hebben niet zo'n duidelijke status. De bevoegdheden en positie van de beheercoördinatoren zijn onduidelijk.
- De voor corporaties interessante partners opereren op een hoger besluitvormingsniveau dan dat van de wijk.

Hij komt tot de conclusie dat:

1. de professionele instellingen die betrokken zijn bij wijkbeheer niet zijn georganiseerd op het niveau van portiek, galerij of straat. Zelfs het wijkniveau is voor hen soms al te kleinschalig. Dat is de faalfactor voor het maatwerk dat wijkbeheer zou moeten zijn.
2. problemen zich op allerlei niveaus voordoen. Het samenleven van mensen met verschillende culturele achtergrond kan tot problemen leiden op het laagste schaalniveau (portiek). Het drugprobleem stijgt ver boven het wijkniveau uit. Toch

hoort het oplossen (beheersbaar maken) van beide soorten problemen tot wijkbeheer.

3. de instanties die voor oplossingen moeten zorgen op uiteenlopende schaal zijn georganiseerd. Problemen die zich voordoen komen niet overeen met de gebiedsgrenzen van de oplossers. De coördinatie tussen oplossers is een probleem en veel aandacht van het wijkbeheer concentreert zich op het oplossen van coördinatieproblemen.

Rol en verantwoordelijkheid van de verschillende partijen

Uit de verschillende papers werd ook de positie en de rolverdeling tussen verschillende partijen duidelijk. Een aanpak van de geschetste problemen vraagt ook om een aanpak vanuit verschillende partijen. De belangrijkste partijen zijn: gemeente, corporaties, projectontwikkelaars en anderen.

Bij 'anderen' kan gedacht worden aan politie, opbouwwerk, maar ook aan organisaties, die producten aanbieden gericht op beheer en onderhoud (door de particuliere eigenaren) en andere (soms nieuwe) rechtspersonen, die participeren op de particuliere woningmarkt, met als een der doelen meestal het aankopen, opknappen en eventueel verkopen van (particulier) bezit.

Gemeente

Door de zelfstandigheid van corporaties kunnen in een aantal gevallen de moeilijkste sociale taken in het gedrang komen. Als de financiële risico's in hogere mate door de corporaties zelf moeten worden gedragen, dreigen financieel weinig aantrekkelijke taken in onvoldoende mate te worden opgepikt. Hier ligt een belangrijke taak voor lokale overheden. Zij moeten dergelijke noden signaleren en zich door overleg met corporaties ervan verzekeren dat geen enkele corporatie zich aan deze verantwoordelijkheden onttrekt.

Projectontwikkelaar

De bijdrage van de projectontwikkelaar bestaat primair uit investerin-

gen in gebouwen en in openbare ruimte, ter verbetering van technische kwaliteit van de woon- en leefomgeving. Als daaraan een goed gefundeerde, marktgerichte en integrale visie op de herpositioneringsmogelijkheden van de wijk ten grondslag liggen, hebben die investeringen een facilitaire werking. Projectontwikkelaars zijn geïnteresseerd in strategische nieuwbouw voorzover deze kan bijdragen aan een veel bredere dan volkshuisvestings-doelstelling, namelijk draagvlak vergroten in de wijk. Investeren in duurdere woningbouw binnen bestaand stedelijk gebied is een middel het draagvlak van steden, investeerders en buurten te versterken. Dan komen ook particuliere investeerders en projectontwikkelaars in beeld.

De problematiek in de bestaande wijken kan niet los worden gezien van de nieuwbouwactiviteiten op uitbreidingslokaties. Selectieve migratie hangt samen met de relatieve positie die een wijk op de bestaande wijken op de woningmarkt inneemt. De kans van slagen van een project op een binnenstedelijke lokatie zal echter sterk afhangen van wat er tegelijkertijd buiten de stad op de markt komt (b.v. Vleuten-de Meern - Utrecht). Projectontwikkelaars zijn nu genegen te investeren in bestaande wijken, vóór VINEX straks een te grote aanzuigende werking gaat krijgen. Tenzij op VINEX nieuwbouwklokaties ook een substantieel aandeel relatief goedkope woningen worden gebouwd om selectieve migratie in de toekomst te voorkomen.

Corporatie

De zelfstandigheid van corporaties betekent dat corporaties meer bedrijfsmatig gaan denken en aarzelend staan tegenover het investeren van middelen in projecten waar men bedrijfsmatig niet direct iets van terugziet.

Primair moet de zorg van de corporaties voor huishoudens met een lager inkomen zijn (de 'core business'), al het andere is hiervan afgeleid.

Corporaties hebben belang bij wijkbeheer. Een schone, hele, veilige

en bruikbare woonomgeving heeft gevolgen voor de verhuurbaarheid van het woningbezit. Binnen het beheren wordt het sociaal beheren steeds belangrijker.

Beheerinstrumenten:

I. Technisch beheer: streven naar een duurzaam verbeterde buurt met een gevarieerde woningvoorraad, een goed functionerende openbare ruimte, een passende menging van functies en een eigen karakter. Dit kan plaatsvinden door: strategische nieuwbouw binnen een stedelijke visie, strategische verbetering en aankopen van particuliere eigenaren en bouwen voor de buurt.

II. Sociaal beheer: beslissingen en activiteiten die samenhangen met het aanbieden van woondiensten en gericht zijn op het instandhouden en/of verbeteren van het sociale woonmilieu. Het sociale woonmilieu betreft de relaties tussen bewoners onderling, de relaties tussen bewoners en beheerder en/of eigenaren, de relatie tussen bewoners en andere gebruikers, en de relatie tussen bewoners en gebouwde omgeving. Instrumenten daarbij zijn: woonruimteverdeling, woondiensten gericht op de individuele bewoner en woondiensten gericht op groepen huurders en/of de buurt.

Het ontwerpen van bestaande

een uitdaging voor de komende jaren

door: Wj van de Leur

In de periode dat de moderne stadsvernieuwing nog vorm moest krijgen, werkten de toenmalige departementen van VRO en CRM op een aantal fronten samen. In de financiering van lokale experimenten, in de Ideeën-centrale Stadsvernieuwing en ook in het grootschalige Proeftuinen-onderzoek Stadsvernieuwing kwam die coöperatie tot uitdrukking. Het was een ontwikkelings-fase waarin ook zeer gehecht werd aan een evenwichtige samenhang tussen de stadsvernieuwing als verbouw- en als opbouw-proces; en het daarin vinden van nieuwe antwoorden.

Er was immers sprake van een regelrechte cultuuromslag:

- bestuurlijk omdat zowel politici als managers rechtstreeks geconfronteerd werden met zich organiserende burgers, huurders en eigen-woning-bezitters, die mee sturing wensten te geven aan de beleidsvoorbereiding en -uitkomsten;
- op regelings- en financierings-niveau omdat sleutelbegrippen als 'amoveren' (afbreken) en 'sloopre-geling' gerelatieve moesten worden ten gunste van 'renoveren' en 'rehabiliteren' en het daarbij behorende omleggen en uitbouwen van geldstromen;
- in de produktie omdat het slopen van buurten en daarna weer bouwen van kaal terrein een heel ander verhaal is dan de in- en uitwendige verbetering van bestaande woningen en buurten.

In veel opzichten is het in de vingers krijgen van de moderne stadsvernieuwing achteraf gezien succesvol verlopen; en was het een belangrijke leerschool voor politieke bestuurders, stedebouwkundigen en volkshuisvesters; vergrote flexibiliteit en een aanmerkelijk meer gedifferentieerd oplossings-repertoire zijn duidelijke voorbeelden daarvan. De samenhang tussen verbouw- en opbouw-proces evenwel is ergens in dit ontwikkelings-traject verloren gegaan. En daarmee verloor de stadsvernieuwing goeddeels haar

betekenis als kristallisatie-punt in processen van samenle-vingsopbouw; verschrompelde haar betekenis als cement-functie tussen bewoners(groepen) onderling en van hen met de lokale politiek en de volkshuisvestings-instanties.

Een meer instrumentele relatie met de 'woonconsument' kwam er voor in de plaats.

Binnen de woningcorporaties voltrok zich een aanmerkelijke verzakelijking waardoor het staarrog zich ferm ging richten op het kubieke meter-management.

Daardoor wellicht raakte de sociale component van het volkshuisvestingswerk onderbelicht, dan wel te zeer als een 'functie' neergezet.

Misschien ligt in deze ontwikkelings-gang wel de reden besloten waarom de volkshuisvestingswereld minder dan verwacht mocht worden een rol gespeeld heeft in het Sociale Vernieuwingsbeleid in de afgelopen jaren. Het evaluatie-rapport van het Sociaal Cultureel Planbureau over de Sociale Vernieuwing wijst uit dat de bewoners(organisaties) hoge waardering hebben voor het werk van de (gemeentelijke) contact-ambtenaren, gemeentepolitie en het opbouwwerk.

Over de volkshuisvesting evenwel wordt gemeld:

'Weinig waardering van bewonersorganisaties is er voor de (gemeentelijke) woningbouwinstellingen'. Bij de SCP-evaluatie gaat het natuurlijk om een 'gemiddelde'. Uiteraard waren en zijn er tal van woningcorporaties die in samenspel met andere partners belangrijke sociaal innovatieve projecten tot ontwikkeling brachten. En het is ook een belangrijk signaal dat de koepel-organisatie NCIV (samen met externe deskundigen) een afzonderlijke exercitie wijdde aan de consequenties die in de actuele maatschappelijke situaties getrokken moeten worden uit haar sociaal-ideele doelstelling.

En evenmin is het voor niks dat het NIROV voor deze Volkshuisvestings-discussiedagen aan de 'belendende sectoren' de vraag voorlegt: 'Welke bijdrage kan of moet de volkshuisvesting leveren teneinde de leefbaarheid in de wijken te verbeteren, c.q. in stand te houden'.

En: 'Hoe en op welke manieren kan samenwerking met de volkshuisvesting bijdragen aan het verlichten van de problemen?'

In het navolgende wordt vanuit de optiek van het opbouwwerk, respectievelijk de samenlevingsopbouw op die vraagstelling ingegaan. Zonder pretentie van volledigheid vallen er drie probleemclusters te registreren, die in onderlinge wisselwerking verkeren en met name ook de volkshuisvesting aanbelangen:

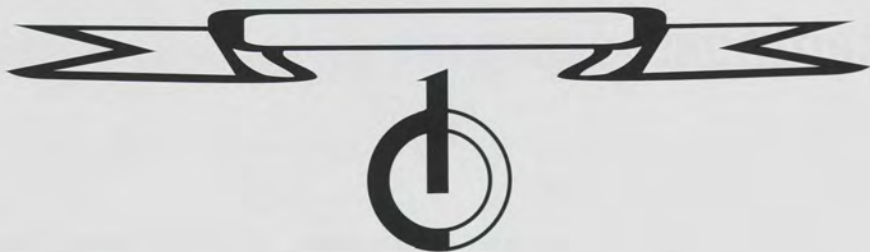
- de mono-functionaliteit van de woonwijken;
- de sociaal-economische positie van de bewoners;
- de maatschappelijke (des)integratie-processen.

Mono-functionaliteit

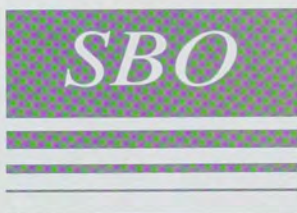
Naar bekend hebben schaal en maatvoering en de aan-, dan wel afwezigheid van bepaalde functies in een woongebied beduidende invloed op het sociale leven ter plaatse. En zij hebben dat cumulatief zeker; grote woonwijken met veel hoogbouw en een ontbrekende functie werk(gelegenheid) beperken de kansen op sociale cohesie en sociale controle; zij genereren veeleer een mate van anonimisering. Of die feiten problematisch uitwerken, hangt van heel andere factoren af. De laat zestiger en begin zeventiger jaren gebouwde woonwijken zijn in dit verband exemplarisch. De sociaal-economische positie van de eerste generaties bewoners van deze wijken, het (toenmalige) waarden en normen patroon en de situatie van full-employment, maakten dat de onder andere condities problematisch uitwerkende fysieke eigenschappen van deze wijken niet tot gelding kwamen.

Dat is - ruwweg gesproken - vanaf de begin tachtiger jaren in hoog tempo anders geworden. Helmond-Noord, De Meenthe in Leeuwarden en de Falga-buurt in Den Helder zijn (bekende) voorbeelden van de befaamde negatieve spiraalwerking. Meer of minder ingrijpende maatregelen zijn genomen om de negatieve spiraal in deze wijken om te buigen.

Maatregelen die liggen in de sfeer van selectieve afbraak, face-lifting

Presentatie boek "Professioneel Opbouwwerk"
en
Premiere videofilm "Opbouwwerk op de begane grond"
door
Landelijk Centrum Opbouwwerk
en
Samenwerkingsverband Beroepsontwikkeling

"Een standaard zetten voor het opbouwwerk"

Kwaliteit en kwaliteitszorg in het opbouwwerk

Openingstoespraak

Openingstoespraak van Mieke Rats, hogeschool West-Brabant

Geachte Dames en Heren,

Met veel plezier sta ik hier om straks het eerste exemplaar van het boek 'Professioneel Opbouwwerk' aan een van u aan te bieden.

Ik ben voor deze gelegenheid eens op zoek gegaan naar de betekenis van het boek.

Om te beginnen heb ik in de dikke van Dale het woord 'professioneel' opgezocht. Van Dale zegt 'professioneel' betekent "van beroep". (In dit geval dus het beroep van 'opbouwwerker') Verder zegt van Dale "een professioneel politicus is iemand die zich geheel aan de politiek wijdt en van de daardoor behaalde financiële voordelen leeft." Is dan een professioneel opbouwwerker iemand die zich geheel aan het opbouwwerk wijdt en van de daardoor behaalde financiële voordelen leeft??

Hier kan ik dus niet veel verder mee. Enige tijd geleden ben ik het begrip tegengekomen in verband met medezeggenschap. Het recente proefschrift van Rienk Godijk draagt de titel 'Professioneel Medezeggenschap' en bij het GITP is men zelfs bezig om dat begrip bij het merkenbureau te laten registreren, kennelijk is het belangrijk om het professionele karakter van een beroep of een activiteit vast te stellen, daarvoor een standaard te ontwikkelen. Welnu, het doet mij deugd dat het opbouwwerkvak dit nu ook voor elkaar heeft. Professioneel opbouwwerk staat nu ergens voor, wat dat is staat in dit boek. En moeten wij ook niet overwegen om het begrip bij het merkenbureau te laten registreren?

Het boek van Harry Broekman beschrijft het beroepsprofiel, benoemt de kwalificaties en de niveaus waarop het beroep kan worden uitgeoefend, formuleert de beroepscode en gaat in op de kwaliteitsaspecten van het opbouwwerkproces.

Het boek leest natuurlijk niet als een roman, maar is bijzonder leeswaardig. Ik denk dat het belang van het boek gelegen is in een

verdere versterking van het beroep. Daarnaast meen ik dat met behulp van de inhoud van het boek de bijdragen van het opbouwwerk maatschappelijk inzichtelijk en meetbaar wordt gemaakt. Ook zal de individuele opbouwwerker met hulp van dit boek zijn of haar rol zelfbewuster en trefzekerder kunnen hanteren.

Op zoek naar de betekenis van het boek heb ik in het veld mijn licht opgestoken. Een veel gehoorde conclusie in het Brabantse is: 'een interessant boek, het gaat over actuele vragen, waarmee professionals en besturen van instellingen worstelen. Beroepskrachten zeggen dat het van belang is, bijvoorbeeld in verband met budgetfinanciering, zich helder en duidelijk te kunnen profileren. Ze ervaren de door mij geschetste inhoud van het boek als een welkome steun hierbij.

Wat ik ook vernam was dat kwaliteitszorg binnen veel instellingen nog van de grond moet komen. Vele reacties waren dan ook 'waar kan ik dat boek bestellen?' Nog voordat het eerste boek is uitgereikt zijn er dus al de nodige exemplaren van verkocht.

Mijn zoektocht naar de betekenis van het boek eindigt in mijn eigen werkkruis, in opleidingsland. U zult begrijpen dat een boek als 'Professioneel Opbouwwerk' voor een opleiding die zich richt op beginnende beroepsbeoefenaars in het opbouwwerk een welkom geschenk is. Een opleiding ontwerpt haar curriculum bij voorkeur aan de hand van een wel omschreven en uitgebalanceerd beroepsprofiel en beroepscode, zoals hier het geval is.

Binnen de CMV-opleiding waarvan ik hoofd ben, bieden we studenten in het 4de jaar een module kwaliteitszorg aan. Het boek helpt ons op weg om deze module te ontwikkelen. Het boek zal zonder meer op de verplichte literatuurlijst komen te staan voor alle studenten van CMV-Breda, naast eerder verschenen boeken in de reeks opbouwteksten, zoals 'Methoden, technieken en werkerreinen' en 'Sociale Vernieuwing'.

Iets anders is dat opleidingen graag een stap verder zouden willen zett-

ten. Wat ik constateer is dat er ook behoefte bestaat aan opbouwwerk interventiekunde: aan een uitgebreide gedetailleerde en praktische beschrijving van interventietechnieken voor het vak.

Misschien een idee voor de volgende uitgave in de reeks opbouwteksten.

Aan wie wordt nu het eerste exemplaar aangeboden? Toen ik op de sociale academie het vak van opbouwwerker leerde, was een van de hier aanwezigen al bezig met de professionalisering van het opbouwwerk. Wij bestudeerden teksten van hem. In zijn vroegere functie als Directeur Generaal maatschappelijke Ontwikkeling van het ministerie van CRM en later van WVC, heeft hij altijd hard getrokken aan de professionalisering van het vak. 'Professioneel Opbouwwerk' is de tiende uitgave in de reeks opbouwteksten, die wordt uitgegeven door de stichting die zijn naam draagt, te weten: Dr. Gradus Hendriks.

Gradus Hendriks

Forumdiscussie

En nu de optiek van de bevoegde instantie; korte impressie van de forum discussie onder voorzitterschap van Joyce Hes

Forum leden:

De heer M. Schuttert, projectleider wijkaanpak, Deventer

De heer C. Jochemsen, beleidsadviseur Algemeen Bestuurlijke Zaken, Rotterdam

De heer G. Offermans, plaatsvervangend directeur GAK, Heerlen
De heer J. van Eeden, RBA Noord Holland Noord, Alkmaar

Allereerst wordt er door de forumleden waardering uitgesproken voor de film 'Opbouwwerk op de begane grond'. In de film wordt geconstateerd dat een opbouwwerker eigen-

zetten tot zelfredzaamheid en gemeenten moeten daarin een voorwaardenscheppende rol spelen.

De heer Jochemsen heeft tot zijn spijt de film niet gezien (hij kwam wat later) maar heeft wel de folder gelezen en was verbaasd daar termen in te vinden die bepaald 'ambtelijk' te noemen zijn, hij concludeert dat het gebruik van dit 'ambtelijk' taalgebruik nu niet echt de manier is om contact te leggen met de 'burger'.

Het wordt duidelijk tijdens de discussie dat burgers en gemeenten of andere instanties elkaar niet begrijpen. De burgers hebben te maken met een enorme bureaucratie. Daar moet iets aan veranderen.

De heer Offermans, werkzaam bij het GAK in Heerlen, is tot de ontdekking gekomen dat het van groot

lijk gedemonstreerd door het Platform. Door de samenwerking tussen het GAK en het platform ontstaat er begrip voor elkaar, waardoor ook het GAK aangezet wordt tot klantenonderzoek maar ook tot het kritisch kijken naar 'jezelf', met andere woorden: doen we het wel goed??

"Versoepeling van de bureaucratie", vindt de heer van Eeden, "aanzetten tot zelfredzaamheid vanuit het opbouwwerk is een goede zaak. Natuurlijk moet dat kunnen gebeuren door aansturing vanuit bureaucratische instellingen, maar dat is alleen mogelijk als er creatief wordt bestuurd. Nu lijkt het er op dat de bureaucratie wint. De overheid komt met allerlei nieuwe regeltjes waar men zich aan moet houden, zodat men nu circa 80% van de tijd bezig is met de bestudering, uitvoering en het nakomen van deze re-

lijk een 'sociale uitvinder' is. Het forum verheugde zich ook te constateren dat er toch nog zoveel mensen daadwerkelijk bezig zijn met het 'opbouwen van de samenleving'.

De heer Schuttert vroeg zich evenwel af of het niet teveel over instanties ging en vroeg zich tegelijkertijd af of gemeenten wel te veranderen zijn. De rol van het opbouwwerk zou er een moeten zijn van het aan-

belang is dat er kennis in huis is van de tegenpartij. Alleen dan wordt de tegenpartij een interessante gesprekspartner. Tot deze conclusie is hij gekomen door zijn samenwerking met het Arbeidsongeschikten Platform Limburg. Dit platform is inmiddels uitgegroeid, met ondersteuning van het opbouwwerk, tot een volwaardige gesprekspartner waar het de WAO-regelgeving betreft. Kennis is macht, en dit wordt duide-

geltjes en men nog maar voor 20% bezig is met datgene wat eigenlijk moet: zorgen dat mensen zelfredzaam worden. Zelfredzaamheid betekent kennis en kennis is macht."

De heer Jochemsen geeft aan dat de overheid best in staat is om creatief te besturen, alleen is het nog geen regel. Er is namelijk lef voor nodig. De wil tot samenwerking is er best, echter, men weet nog niet

zo goed hoe dat moet.

Mevrouw Hes vraagt zich af of er niet het gevaar dreigt van verdergaande individualisering in plaats van het leggen van verbanden tussen mensen. Is het niet zo dat in het kader van de bezuinigingen, het recht op aanspraken wordt afgekap, waardoor mensen in een achterstandspositie komen te verkeren. "Men moet fatsoenlijk met elkaar omgaan, ook al is er minder geld", zegt de heer van Eeden. "Bevoegd-

nen die door de burgerij, met medewerking van deskundigen, worden ingediend kunnen worden overgenomen door de gemeente. Burgers zien dat er wat met hun ideeën en plannen gebeurt, dat werkt als een stimulans en daardoor doen er steeds meer mensen mee."

"Ook in Rotterdam doet men wel degelijk aan bestuurlijke vernieuwing", zegt de heer Jochemsen. "Kijk alleen maar naar het plan om Rotterdam onder te verdelen in 10 kleine

geslokt te worden door enorme bureaucratieën. Burgers moeten ruimte krijgen om hun mond open te doen en hun stem te laten horen.

De heer Schuttert legt uit dat Deventer gekozen heeft voor de wijkaanpak. Deventer is verdeeld in wijken, met wijkbewoners, een wijkopbouwwerker, een wijkambtenaar die als spreekbuis fungeert naar de beleidsmakers en de ambtelijke diensten. De wijk heeft een eigen budget dat zij zelf kunnen besteden los van gemeentelijke bemoeienis. De bewoners reageren hier goed op en laten zien dat ze heel wat kunnen zonder bemoeienis van allerlei instanties.

Uit de zaal komt de vraag of Deventer de gemeentelijke diensten ook kantoorlijes laat openen in de wijk.

"Het is niet de bedoeling om gemeentelijke diensten te verknippen", antwoordt de heer Schuttert, "dat zou niet werkbaar zijn. Maar de gemeente Deventer is niet bang om confrontaties met de wijken aan te gaan. Confrontaties aangaan betekent dat men met elkaar in gesprek is, en hoe jammer ook, opdelen betekent nog niet dat de bureaucratie verdwijnt. Maar een omslag is mogelijk.

Mevrouw Hes sluit de discussie af met deze laatste opmerking en men wordt uitgenodigd voor het nuttigen van een kopje koffie of thee.

heden zouden decentraal moeten liggen. Met andere woorden; ambtenaren in overleg organen dienen meer ruimte en bevoegdheid te krijgen voor directe besluitvorming. Het is duidelijk dat hoe verder men van de praktijk afstaat hoe minder zicht men heeft op de werkelijkheid."

"Je loopt met je kop tegen de muur omdat beleidsmakers te ver weg zitten", stelt de heer Offermans. "De criteria komen uit Den Haag, maar werkt dat eigenlijk wel in Heerlen? De omstandigheden zijn hier immers niet dezelfde als in Den Haag."

"Toch blijkt de wil tot samenwerking er te zijn en het blijkt ook te kunnen", zegt de heer Schuttert, "kijk maar naar Deventer. Het gemeentebeleid is een beleid dat aanzet tot samenwerking met de burger. Plan-

gemeenten."

Vanuit de zaal wordt de vraag gesteld hoe deze bestuurlijke vernieuwing er dan uitziet in Rotterdam. Burgers weten niets, politici hebben zelfs een spreekverbod over deze re-organisatie. Er wordt dan ook aan de heer Jochemsen gevraagd wat hij van plan is daar aan te doen.

"Kijk maar naar het Kwaliteitspanel, we zijn bezig met het opzetten van referenda en zo hebben we nog wel meer initiatieven", antwoordt de heer Jochemsen.

Bestuurders moeten ruimte blijven bieden voor burgerinitiatieven. Mevrouw Hes grijpt in voordat er een discussie ontstaat over bestuurlijke vernieuwing in Rotterdam, de discussie gaat uiteindelijk toch over opbouwwerk. Opbouwwerk dreigt op-

Kwaliteitsontwikkeling;

twee korte inleidingen over kwaliteitsontwikkeling

door Prof. Dr. Ing. Gees de Wit

Kwaliteit en Opbouwwerk

Kwaliteit is in. Kwaliteit moet, want we vinden de wereld om ons heen een beetje een rommeltje. Kwaliteit schept orde in de ingewikkeldheid van de huidige samenleving. Iedereen is er voor en doet er aan; bedrijven, diensten, architecten, artsen, advocaten, accountants, adviseurs, woningcorporaties, onderzoekers, onderwijzers, werkontwikkelaars, winkeliers en zorginstellingen. We spreken over kwaliteit in verband met:

- het leven;
- het sterven;
- de gezondheid;
- relaties;
- opleidingen;
- wonen en wat niet allemaal meer.

Over de kwaliteit van bijvoorbeeld:

- voorzieningen en van werk, ook dat van opbouwwerkers.

Afgezien van de vraag wat ze precies doen, wil men weten of het werken aan het sociale goed gebeurt en willen opbouwwerkers laten zien dat ze dat goed kunnen. Dat is te meer nodig omdat de verschralling en ont koppeling van het sociale, het economische en het politiekbestuurlijke zover zijn voortgeschreden dat de kwaliteit van het leven van menig een er door in het geding is. Als bovendien iedereen zich op zijn kerntaken terugtrekt wordt een beroep dat van het leggen van verbindingen zijn kerntaak heeft gemaakt erg interessant. Niet alleen in de sociale sector, maar ook in de politiek bestuurlijke en zelfs in de economische sector. Zo'n aandacht is natuurlijk verheugend, maar noblesse oblige.

Kwaliteit is volgens Van Dale: 'een te waarden eigenschap van iets'. De oplettende luisteraar zal het niet zijn ontgaan hoe vaak ik terloops de kwalificatie 'goed' heb gebruikt. Maar wat heet goed?

Hoe weet je in onze snel veranderende wereld nog wat goed is? In een zeer beperkte tijd, soms in de flits van de eerste interactie, moet met het oog op een eventueel vervolg duidelijk zijn of iets kwalitatief

door de beugel van de verdere besluitvorming kan. Bij artistieke prestaties laat men zich bij de beslissing of men naar een voorstelling gaat, een cd koopt, of uit eten gaat, niet zelden leiden door het oordeel van een recensent. Bij vak- publicaties komt het oordeel over kwaliteit vaak tot stand via het oordeel van referenten. Voor bijvoorbeeld een goed gefundeerde activeringsdialoog, groepsproces, organisatievorming en wat daarna aan nieuwe verbindingen nog moet komen, is ook pas tijd als de beslissing over het in zee gaan met iemand, die zoiets als een dialoog etcetera aankan, al is genomen.

Dit waarderingsprobleem samengebond in de eerste oriëntatie, die een vervolg inhoudt of niet, laat zich overigens op drie manieren oplossen:

1. Via de reputatie van leveranciers van diensten en produkten en ons kent ons; de achteraf manier.
2. Via een gestandaardiseerde waarderingsuitspraak van de kwaliteit van een produkt of dienst; de certificaat manier, voor altijd en overal in standaard-situaties.
3. Via een gestandaardiseerde waarderingsuitspraak over de professionele eigenschappen van een professionele medeproducent van - in ons geval - maatschappelijke vernieuwings- en verbeteringsprocessen en produkten.

Het is duidelijk dat het bij opbouwwerkers, als verbindingmakers bij uitstek, vooral om de laatste vorm gaat als we het hebben over een register van senior opbouwwerkers.

Wat is een register senior opbouwwerker?

Allereerst iemand die naar het oordeel van een College van Deskundigen er blijk van heeft gegeven op senior niveau zijn of haar vak te verstaan. Daarbij hoort ook dat men anderen kan helpen het vak te verstaan. Daarbij hoort ook dat men anderen kan helpen het eigen werk te verbeteren. Dit wordt getoetst door na te gaan of zo iemand op dit niveau heeft gefunctioneerd respectievelijk zich heeft gekwalificeerd door een specifieke opleiding. Als aan die voorwaarden is voldaan pas dan kan men in het register worden opgenomen.

Deze mensen beschikken over de kwaliteiten, over de gewogen en door smaakmakers of recensenten gewaardeerde eigenschappen als opbouwwerker goed te functioneren en anderen daarbij te kunnen helpen.

Je eigen broek ophouden

door Wil van de Leur

Het was enige tijd voor de grote Opbouwwerk-conferentie van april 1991 in de Beurs van Berlage dat de NBO en het toenmalige LPO een alliantie aangingen onder het motto: we gaan samen een aantal funderende kwaliteitspalen slaan en tegelijkertijd daarmee een marsroute uitzetten.

Daar zat de wel-begrepen notie onder dat het beroep, de beroepsgenoten voortaan de eigen broek op zouden houden. Ik noem nog eens de belangrijkste factoren die tot dit inzicht leidden:

1. Op de universiteiten was de aandacht voor samenlevingsopbouw en opbouwwerk weg-geëbd: de sector was door de decentralisatie en beleidsverleggingen budgettair minder interessant geworden.

2. In het HBO vonden herstructureringen plaats, waardoor de specifieke opbouwwerk-opleidingen opgingen in nieuwe, minder vakgerichte formules.

3. In het veld werden de meeste opbouwwerkinstellingen onderdeel van nieuwe organisatie-vormen; dikwijls brede welzijnsinstutenen.

4. Werkgevers- en werknemersorganisaties vonden elkaar in nieuwe regelingen en codes, die een op kwaliteitsverlies gerichte tendens in zich hadden.

5. Er ontstonden tomeloos veel specifieke projectstichtingen op allerlei specifieke beleidsterreinen. Deze hadden vooral als kenmerk prestatie-gericht te zijn voor de betreffende sector. Maar ook zonder interesse dus voor resultaten die ook de samenlevingsopbouw dienen, te weten:

- het bevorderen van zelfwerkzaamheid van onderop;
- het bevorderen van de sociale cement-functie.

6. En ten slotte, de toch al nooit zo uitbundig bedeelde landelijke infra-

structuur van het werk werd beurte- lings met slagermessen, kaasscha- ven en aardappelschilmesjes be- werkt.

Redenen genoeg voor een koers van zelf-bepaling, voor een koers gericht op het ophouden van de eigen broek door de beroepsgroep.

De al genoemde Opbouwwerk-conferentie in de Beurs van Berlage vormde een cruciale stap: tijdens die conferentie werden opbouwwerk en samenlevingsopbouw opnieuw in hun samenhang gezien. Essentieel daarin was de vaststelling dat samenlevingsopbouw gezien moet worden als een produkt van een veelheid van proces-gangen met zeer veel actoren en belangen; en dat opbouwwerk weliswaar een specifieke, maar vooral een beperkte bijdrage daaraan levert.

De schoenmaker terug bij de leest. Vanuit die nieuwe positie bepaling zijn SBO en LCO zich gaan richten op het slaan van funderende paaltjes:

Ik noem:

- het 'Beroepsprofiel';
- handboek 'Opbouwwerk Methoden, Technieken en Terreinen'; en nu vanmiddag het boek 'Professioneel Opbouwwerk', waarin opge-
- beroepsprofiel;
- beroepscode;
- kwalificatie van het beroep;
- kwaliteitszorg in het beroep.

En eveneens vandaag kon gepresenteerd worden de film 'Opbouwwerk op de begane grond'.

In en door het werken aan al deze zaken werden vele contacten gelegd of opnieuw gelegd tussen tal van beroepsgenoten. Daarenboven ging het SBO ook regionale kringgesprekken organiseren onder het motto 'Opbouwwerk ontmoet.....'

In west Brabant was dat een ontmoeting met het Riagg, in Zuid Holland de politie en in Noord Nederland was dat de Milleudienst.

Tevens werd vastgesteld dat kwaliteitswaarborging van belang is:

langs die lijn kwam tot stand het College van Toezicht dat - een ander SBO-initiatief - de toelating tot het Register Senior Opbouwwerker zou behartigen en ook de kwaliteit toetsen van het beroep en/of teksten over het beroep.

Vastgesteld werd dat een beroepsgroep die de eigen broek moet ophouden er ook voor moet zorgen dat zij in eigen beheer de consultatie- en adviesfunctie kan behartigen.

Daartoe werd in overleg met LOCO de consultatie- en adviescursus opgezet.

Dat leidt er toe dat er nu een netwerk consultatie- en adviesopbouw tot ontwikkeling komt. Het SBO heeft met dit alles in betrekkelijk weinig jaren veel gepresteerd en nadrukkelijk de hand uitgestoken naar alle collega's. Het SBO gaat daarmee door.

Wil van de Leur

Cursus Consultatie- en Adviesvaardigheden opbouwwerk

De expertise op het gebied van de methodiek opbouwwerk wordt schaars. Het vak wordt vaak zoals dat heet 'op de werkvloer' geleerd. Op veel plaatsen werken professionals in een relatief geïsoleerde positie. Tegelijkertijd dienen zich in hoog tempo nieuwe maatschappelijke vraagstukken aan, waarna opbouwwerk een bijdrage kan leveren. Voor werkers die nog niet zo ervaren zijn is het soms moeilijk om in de veelheid van ontwikkelingen een goede koers te kiezen, niet altijd is helder waar zij te rade kunnen. In andere beroepsgroepen heeft men goede ervaringen opgedaan met consultatie. Seniorberoepsbeoefenaars verlenen collegiaal consult en advies aan jongere collega's. Het SBO en LCO hebben daarom het initiatief genomen tot de cursus Consultatie- en Adviesvaardigheden Opbouwwerk (C&A). Het landelijk opleidingscentrum opbouwwerk en maatschappelijk ondernemen (LOCO) heeft op verzoek van SBO en LCO een cursus ontwikkeld. De cursus wordt nu voor een tweede keer aangeboden.

Succes

De eerste cursus C&A is bijzonder succesvol verlopen. Zowel naar het oordeel van de deelnemers, alsook naar het oordeel de organisatoren. Vooral de toespitsing op de opbouwwerkpraktijk, het praktisch gehalte van de cursus spraken bijzonder

aan. Vanwege dit succes gaat er begin 1995 een tweede cursus van start.

Registratie

Degenen die met succes de cursus hebben doorlopen, kunnen wanneer zij dat wensen - worden ingeschreven in het Register Senior Opbouwwerkers en participeren in het netwerk Consultatie & en Advies Samenlevingsopbouw. Een aantal van de deelnemers aan de eerste cursus maakte van deze mogelijkheid gebruik.

Prijs

De prijs is f 2.500,— inclusief studiemateriaal en koffie/thee. Lunches zijn voor eigen rekening. Deelnemers die via het LCO/SBO geworven worden krijgen 500,— korting.

Vanwege de aarde van de cursus kunnen maximaal 16 deelnemers worden ingeschreven. Inschrijving geschiedt op basis van:
- volgorde van binnenkomst van de aanmeldingen;
- geschiktheidsbeoordeling door LOCO.

Wilt u meer inhoudelijke informatie?

Dan kunt u bellen met het Landelijk Centrum Opbouwwerk, tel.: 070-3804431, en vragen naar de cursus-brochure, deze wordt u dan toegestuurd.

Te bestellen

bij het Landelijk Centrum Opbouwwerk

'Professioneel Opbouwwerk'

Het standaardwerk voor de beroepsbeoefenaar

Na bijna twee jaar studie, analyse, discussie, overleg, enquetering, schrijven en herschrijven en na rectificatie door het College van Toezicht is er dan het standaardwerk voor de beroepsbeoefenaar opbouwwerk.

Hierin is opgenomen:

- beroepsprofiel;
- kwalificaties;
- beroepscode;
- kwaliteitszorg.

Alles handzaam bijeen in een enkel boekwerk.

'Professioneel Opbouwwerk'

Dr. Harry Broekman (red)

Den Haag, 1994

Prijs: 39,—

'Opbouwwerk op de begane grond'

De video productie over modern opbouwwerk

Een boeiend vier-luik door de filmer Eric Willems van Job Film Amsterdam.

De video toont vier verschillende maatschappelijke vraagstukken waarin burgers actief de verantwoordelijkheid nemen met de inzet van de opbouwwerker.

De inzet van opbouwwerker als:

- 'netwerkbouwer',
- 'campagne-voerder'
- 'makelaar'

en als 'sociaal uitvinder' wordt als vanzelfsprekend helder.

Een video die iedereen laat zien wat opbouwwerk en samenlevingsopbouw nu feitelijk inhouden!

'Opbouwwerk op de begane grond'

Eric Willems, Job Film Amsterdam

Uitgever: LCO/SBO

Video-film (VHS: 26 minuten)

Prijs: 59,—

Beide uitgaven zijn te bestellen bij:
Landelijk Centrum Opbouwwerk
Prinsegracht 51, 2512 EX DEN HAAG

Bestellen

Telefoonnummer:

070-3804431

en de invoering van een aantal beheer-varianten. De mono-functionaliteit, schaal en maatvoering in deze wijken bleek in combinatie met bewoners met een beduidend lager sociaal-economische positie, zeer uiteenlopende waarden- en normen-patronen en een situatie van 'unemployment' apert anders - en vooral problematischer - uit te werken.

Sociaal-economische positie

De sociaal-economische positie van de bewoners is in de afgelopen jaren duidelijk verslechterd; en zal nog verder verslechteren door een veelheid van maatregelen in de collectieve sector, die als gemeenschappelijk kenmerk hebben, dat zij het besteedbaar inkomen verlagen. Zo zullen in de komende jaren vele honderdduizenden arbeidsongeschikten op grond van de nieuwe WAO-wetgeving op een Bijstandsuitkering aangewezen raken. Tezelfdertijd worden de vergoedingen voor voorzieningen (woningaanpassing, vervoer enz.) voor deze grote categorie burgers sterk verlaagd (nu de nieuwe Wet Voorzieningen Gehandicapten met hetzelfde budget ook de groeiende categorie ouderen moet bedienen).

En ook in de medische verstrekkings-sfeer zal deze groep nieuwe eigen risico's voor de kiezen krijgen als 'medischgrootverbruiker'. Werkgelegenheids-perspectieven (en daarmee herstel van maatschappelijke waardigheid en sociaal-economische positie) zijn er voor deze categorie burgers niet of nauwelijks. Zij worden definitief toegevoegd aan de categorieën langdurig werklozen en bijstandsgerechtigden en worden daar aanbeland ongetwijfeld geconfronteerd met 'activerend beleid' dat op dat front in de maak is.

Het voorbeeld van de arbeidsongeschikten maakt het beste helder dat de maatschappelijke marginaliserings-processen die zich voltrekken zowel zeer ingrijpend als ook massaal van aard zijn. Ook de fuik-werking ervan, omdat de kansen van de optelsom van arbeidsongeschikten, langdurig werklozen en bijstandsgerechtigden op de ar-

beidsmarkt zeer bedroevend zijn. Het deze zomer publiek gemaakte beleid van het Centraal Bestuur Arbeidsvoorziening om de massa 'onbemiddelbaar' thans ook ex officio af te leggen, onderstreept de feiten slechts. De sociaal-economische positie van de groeiende categorie ouderen lijkt iets minder aan erosie onderhevig, maar ook daar komt een deel van de rekening voor de afkalving van de verzorgingsstaat terecht.

Sociale (des)integratie-processen

Er is natuurlijk altijd sprake van een gelijktijdige veelheid van processen die maatschappelijke integratie en maatschappelijke desintegratie bevorderen. Desintegratie-processen krijgen in de maatschappelijke ontwikkeling zelden of nooit de overhand. Zeker niet zo lang essentiële maatschappelijke stabilisatoren als arbeid, inkomen en sociale cohesie in onderlinge samenhang goed functioneren. Een maatschappelijke stabilisator verliest echter aan kracht in de mate waarin zij meer groepen in de samenleving niet meer omvat. Er kan daarmee een situatie ontstaan waarin macro het plaatje (nog) wel lijkt te kloppen, maar waarin er niettemin vele wijken in de steden zijn waar die essentiële maatschappelijke stabilisatoren niet meer functioneren.

Wanneer de meerderheid van de arbeidspopulatie in een wijk langdurig buiten het arbeidsproces staat en zich geconfronteerd ziet met voortgaande inkomensvermindering betekent dat op zich al een zware hypotheek op de derde stabilisator, de sociale cohesie. Zeker wanneer die sociale cohesie zelf al met een aanmerkelijke veranderings-opdracht belast is, te weten het op wijkniveau vorm geven aan de multi-culturele samenleving. En helemaal wanneer simultaan ook nog eens de institutionele wereld over een breed spectrum essentiële taken als het ware in de woonwijken gaat installeren, die voorheen daar juist uit 'weggezogen' waren; het zo lang mogelijk in de wijk blijven wonen van ouderen, het in woonhuizen onderbrengen van verstandelijk ge-

handicapten en (ex-)psychiatrische patiënten. In feite zien deze wijken zich geplaatst voor een gigantisch herstructurerings-project, waarvoor geen middelen gereserveerd zijn en waarover evenmin concepties ontwikkeld zijn.

Met bovenstaande is globaal geschetst in welke wisselwerking de drie probleem-clusters verkeren. Wat kan de volkshuisvesting, wat kunnen de woning-corporaties bijdragen aan duurzame verbetering, aan probleemoplossing en aan de samenlevingsopbouw in deze wijken?

De geschetste uitdaging is nadrukkelijk veel breder dan de hoofddoelstelling van de volkshuisvestings-sector. Aan de orde is dan ook een 'joint effort' van vele actoren, waaronder niet name ook de wijkbewoners zelf.

De bijdrage van de volkshuisvesting is evenwel vitaal en onmisbaar, omdat de uitdaging niet meer of minder is dan het ontwerpen van bestaande wijken. Met name in de grotere stadswijken van eind zestiger, begin zeventiger jaren dient met élan een revitaliserings-operatie op gang gebracht te worden, die een aantal samenhangende doeleinden dient:

- doorbreking van de mono-functionaliteit door naast de woonfunctie met name ook de werk(gelegenheids-)functie te introduceren in de bestaande (woon)bebouwing;
- het bieden van werkgelegenheid binnen de wijk ten gunste van arbeidsongeschikte, langdurig werkloze en op bijstand aangewezen wijkbewoners;
- het door vormgevings-ingrepen relativeren van grootschaligheid en anonimiteit: door het zichtbaar maken, er uit lichten van de werkgelegenheidslokaties ontstaan fysieke en sociale referentie-punten in de wijk;
- het creëren van een activerend klimaat waardoor de gesignaleerde fuikwerking, de 'deadlock-positie' doorbroken wordt en binnen de wijk op essentiële punten een beduidende mate van 'maakbaarheid' van het samen-leven en -werken' zichtbaar wordt.

Hoewel zaken als wijkbeheer,

groen, spelen, sociaal-cultureel werk enzovoort zeker niet buiten het bestek van de operatie behoeven te vallen, wordt daar hier geen aandacht besteed.

Al deze aspecten zijn zonder meer van grote betekenis, maar spelen in de conceptie van het ontwerpen van bestaande wijken, waarbinnen aan het doorbreken van mono-functionaliteit en aan werkgelegenheid een centrale plaats worden toegekend, veeleer een flankerende rol.

Gefixeerde levensgeschiedenis

De door het bestemmingsplan gefixeerde levensgeschiedenis van deze wijken moet worden opgebroken. Dat kan alleen wanneer de volkshuisvesters daaraan van harte meewerken en (gedeelten van) woongebouwen willen bestemmen voor werkgelegenheidsdoeleinden. De beschikbaarheid van (verhoudingsgewijs) goedkope en vooral ook nabije werkruimten vormt een zeer belangrijke wapen in een strategie die er op gericht is tot herverkaveling van werkgelegenheid te komen ten gunste van de werkzoekende arbeidspopulatie in de wijk. Het gaat daarbij met name om vier typen bedrijven, werkgelegenheidsbronnen:

- A. werkgelegenheid die ontstaat door de reshuffling of herdefiniëring van kerntaken bij bestaande bedrijven en in stellingen;
- B. nieuwe werkgelegenheid die ontstaat door vernieuwingen in wet- en regelgeving en technologie;
- C. startende kleine ondernemers;
- D. experimenten in (nieuwe) vormen van dienstverlening, alsmede additionele arbeid.

Verplaatsing van arbeid

Van elk van deze typen enkele voorbeelden: ziekenhuizen gaan zich toenemend concentreren op hun medische kerntaak, waaronder verzorgingstaken, met name in de uit-ziek- of herstel-penode niet langer gerekend worden. Bekend is het recente Hengelose voorbeeld, waar een Zotel (zorg-hotel) werd ontwikkeld, los van de kliniek. Het oogmerk is uiteraard kostenbeheersing,

die tot stand komt doordat een snelle rekensom leert dat een ziekenhuis-bed vele malen duurder is dan een Zotel-bed.

De mogelijkheid een Zotel te installeren in de bovenste etages van een hoogbouwflat tegen concurrerende prijs en bij de opzet daarvan de werkgelegenheidsoptie voor wijkbewoners mede tot uitgangspunt te nemen, lijkt met zorgverzekeraars bespreekbaar, want ook voor hen aantrekkelijk.

Een kwantitatief veel beperkter voorbeeld van werkgelegenheid die voort komt uit gewijzigde policy bij ondernemingen is die van de postbezorging. Het is bekend dat de KPN experimenteert met het bij postbodes thuisbezorgen van diens te verstouwen postlading per auto, waarna deze met het befaamde postkarretje op pad gaat. Ook hier ligt een werkgelegenheidskans, zeker wanneer de bezorg-functie gecombineerd zou worden met een bewaar- en afhaal-service voor KPN-klanten die niet thuis waren op het moment van bezorging.

Nieuwe werkgelegenheid

Ook van de 'nieuwe' werkgelegenheid, voortvloeiend uit vernieuwingen in wet- en regelgeving en technologie een tweetal voorbeelden: Op milieugebied is nieuwe regelgeving ontwikkeld die het innemen van allerlei in onbruik geraakte apparatuur, zoals ijskasten, wasautomaten enz., verplicht stelt. Dit levert logistieke vraagstukken van formaat op, maar creëert ook werkgelegenheid en maakt (in combinatie) ook reparatiewerk interessanter.

Veel gedeeltelijk arbeidsongeschikten hebben als extra handicap bij het zoeken naar werk het gegeven dat zij kampen met mobiliteitsproblemen, terwijl bovendien (dure) aanpassingen van de werkplek nodig zijn. 'Telewerken' is voor een behoorlijk aantal van hen een aantrekkelijk perspectief. Dit evenwel 'solo' thuis realiseren stuit in veel gevallen op specifieke problemen zoals de dan verhoudingsgewijs dure werkplek-investering en het gebrek aan inval bij (tijdelijke) uitval, alsmede het ontbreken van sociaal contact.

Het installeren van een Telewerkcentrum in een deel van een woongebouw komt tegemoet aan de oplossing van de meeste problemen.

Startende kleine ondernemers

Hoewel het voor veel Welstandsadepten een gruwel zal zijn: de derde optie is het creëren van een beperkte zone in de woonwijk waar startende, kleine ondernemers aan de slag kunnen. De aard van de bedrijvigheid kan uiteraard zeer divers zijn, maar ook hier verkeren de volkshuisvesters in de unieke situatie tegen acceptabele prijsstelling werkruimte aan te bieden.

Experimenten dienstverlening

Experimenten in dienstverlening en additionele arbeid dienen evenzeer een plaats te krijgen in deze opensieve strategie. Een aantal vormen daarvan zijn inmiddels al zeer bekend en betreffen ook nieuwe aanpakken in beheer, waarbij de woningbouwvereniging actief de huurders(-organisatie) inschakelt en de in het beheer actieve bewoners ook economisch voordeel (Falgabuurt Den Helder, Woensel West, Eindhoven). Met name ook op het terrein van wat men zou kunnen samenvatten als de Senioren-Service valt op wijkniveau veel te realiseren, ook uit oogpunt van werkgelegenheid. Het is voorts essentieel er aan mee te werken dat (aankomende) huurders van woonhuizen die werkgelegenheid meebrengen werkzoekende wijkbewoners daarvoor in aanmerking laten komen.

Om met dat laatste te beginnen: in de psychiatrische zorg is een beleid op gang gekomen, dat voorziet in de plaatsing van (ex-)psychiatrische patiënten in een gewone woonomgeving. Daar is weinig op tegen, te meer omdat vaststaat dat in tal van gevallen het 'intramurale isolement' met name continue hospitalisering cultiveert.

De beleidskeuze om (ex-)patiënten in woonhuizen in wijken onder te brengen impliceert - onder meer - het 'benutten' van de wijk en haar bewoners voor rehabilitatie-doelenden. Ook daar is weinig tegen. De

'deal' is evenwel nogal eenzijdig: zoals in al deze gevallen van vernieuwd beleid (sommigen spreken niet ten onrechte van afwenteling) krijgt de wijk wel de lasten, doch niet de lusten. Die lasten treden uiteraard op en de voortreffelijke Stichting Pandora, die staat voor de belangen van (ex-)psychiatrische patiënten, bedenkt dan dat er aan de wijkbewoners voorlichting gegeven moet worden. Dat is helaas, maar evident contra-productief. De beleidsvernieuwing in de psychiatrie impliceert dat er een beperkte, maar niettemin relevante werkgelegenheids-component in deze nieuwe aanpak besloten ligt. Die dient in substantiële mate ten goede te komen aan het arbeidspotentieel in de wijkbevolking. Daarmee komt een 'mutual interest', een wederzijds belang tot stand (in primaire netwerken) dat met geen enkele reclamé-campagne geëffectueerd kan worden. Met betrekking tot de nieuwe 'policy' op het terrein van verstandelijk gehandicapten, en met betrekking tot fenomenen als begeleid (kamer)wonen en een aantal andere

zorgfuncties geldt hetzelfde. Dus ook op het niveau van 'poortwachter' kunnen de volkshuisvesters de cruciale keuze maken tussen verzwaring van de hypotheek op de sociale cohesie in de wijk en het dynamiseren van verhoudingen en posities tot wederzijds voordeel. Zij zullen daarin niet alleen staan: bewonersorganisaties en opbouwwerk, maar denkkelijk ook gemeentebestuurders zullen actief bereid zijn aan een dergelijke policy hun medewerking te verlenen.

Samengevat: de uitdaging

Het doorbreken van de door het bestemmingsplan gefixeerde levensgeschiedenis van de woonwijk, het uit de 'deadlock'-positie halen van de langdurig werkloze arbeidspopulatie en het bestemmen, ook visueel herkenbaar, van (gedeelten van) woongebouwen voor werkgelegenheid vormen de hoofdlijnen van het ontwerpen van bestaande wijken. De mate waarin, de wijze waarop en de samenwerkings-partners die gevonden moeten worden; daarover valt niet 'modelmatig' te pra-

ten: de plaatselijke specificaties zijn in dit verband doorslaggevend voor de te ontwikkelen strategie. Maar waar de vraag voor deze Volkshuisvestings-discussiedagen luidde: wat kunnen de woningcorporaties bijdragen aan de leefbaarheid; en hoe kunnen in samenwerking met de volkshuisvesting de problemen verlicht worden, dan ligt in de uitdaging het ontwerpen van bestaande wijken een antwoord besloten waar volkshuisvesters mee uit de voeten kunnen. De bereidheid om daaraan mee te werken, is er bij het opbouwwerk zeker, omdat de noodzaak echt perspectief te bieden in deze wijken en daardoor sociale cohesie-vorming een reële kans te geven zich keihard aftekenen.

(Bijdrage ten behoeve van de Volkshuisvestingsdagen 29 en 30 september 1994, in het teken van Volkshuisvesting in de wijken.)

Gezondheidsprofiel Amsterdam

GGGD, Stafbureau Epidemiologie
Drs. S.J.M. Belleman

Afgelopen zomer is een boek gepubliceerd over de gezondheidssituatie van Amsterdam, getiteld "De Gezondheid van de Amsterdammers. Eindrapport van het project Gezondheidsprofiel Amsterdam." Auteur is S.A. Reijneveld, arts-epidemioloog. Het onderzoek werd uitgevoerd door het Stafbureau Epidemiologie van de GG & GD van Amsterdam

Bij deze willen wij dit boek over de volksgezondheid in Nederland en speciaal de steden onder de aandacht brengen van de lezer. In dit "Gezondheidsprofiel van Amsterdam" is informatie verwerkt over ruim 30 thema's. Het zijn deze thema's die volgens landelijke afspraken zijn aangewezen als de belang-

rijkste indicatoren van de volksgezondheid. Het boek bevat dus informatie die rechtstreeks vergeleken kan worden met internationale, landelijke en regionale gegevens.

Naast epidemiologische informatie treft de lezer voor een aantal van de belangrijkste problemen op het gebied van de volksgezondheid een korte, praktische uiteenzetting aan over de mogelijkheden om die volksgezondheidsproblemen (op lokaal niveau) aan te pakken. Ook door verwijzingen naar belangrijke literatuur kan de belangstellende bestuurder, beleidsmedewerker of sociaal geneeskundige zich gedachten vormen over hety gezondheidsbeleid van de eigen organisatie, stad of regio.

Het boek wordt U toegezonden tegen betaling van f 25,- inclusief verzendkosten. **U kunt het bestellen door naar ons te bellen: tel.: 020- 5555 911 of te faxen: 020-5555 277.**

Na ontvangst van uw bestelling wordt het boek per post toegezonden, vergezeld van een factuur.

Wij zijn ervan overtuigd dat velen die in de sector volksgezondheid werken, hetzij in de gezondheidsbeleid, van dit boek profijt kunnen hebben.

Internationale hulp voor buurt initiatieven

In allerlei wijken in Nederland zijn inmiddels initiatieven gestart in het kader van de sociale vernieuwing. Actieve buurtbewoners gaan zelf aan de slag met het leefbaar maken van hun buurt of wijk. Het opknappen van bestrating, groenvoorzieningen en speelvoorzieningen, en schoonmaakacties zijn vaak nodig om de leefbaarheid van de buurt te verhogen.

Soms is zo'n project te groot om geheel door vrijwillige, actieve buurtbewoners te laten opknappen, terwijl betaalde krachten onbetaalbaar zijn. In dat geval kunnen bewoners heel goed goedkope, gemotiveerde medewerkers gebruiken. En die mogelijkheid bestaat: vis SIW Internationale Vrijwilligersprojecten!!

Wat is SIW Internationale Vrijwilligersprojecten?

SIW is een non-profit organisatie die elk jaar in de zomermaanden vrijwilligersprojecten met internationale deelnemers organiseert. In deze projecten verricht een groep van 15-20 jongeren gedurende 2 weken vrijwillig werk voor organisa-

ties die sociaal, cultureel en/of maatschappelijk actief zijn. SIW organiseert onder andere projecten op het gebied van natuur en milieu, cultuur, multiculturele samenleving, handicapt en speeltuinwerk.

Door middel van de vrijwilligersprojecten zorg SIW dat er elk jaar belangrijk werk wordt gerealiseerd dat anders zou zijn blijven liggen. Door jongeren uit verschillende landen en culturen gedurende 2 weken samen te laten leven en werken wordt gestreefd naar een beter begrip tussen hen. Een themaprogramma vergroot de bewustwording onder de jongeren over het werk van de organisatie waar zij voor werken.

Elke groep vrijwilligers wordt begeleid door 2 SIW-begeleiders. Zij zorgen tijdens het project voor publiciteit in de lokale en regionale pers en zorgen voor contacten met lokale bewoners. Op deze manier hebben de projecten een positieve uitstraling die veel verder reikt dan de directe betrokkenen.

Werk gezocht!

Op dit moment is SIW op zoek naar organisaties en groepen waarmee zij in de zomer van 1995 kan samenwerken. Projecten bijvoorbeeld in het kader van de sociale vernieuwing. Vanwege het internationale en interculturele karakter van SIW is SIW in eerste instantie op zoek naar projecten in multi-culturele wijken. Voorwaarden voor het werk zijn dat het uitvoerbaar moet zijn voor een groep gemotiveerde jongeren zonder speciale opleiding voor het werk en dat de organisatie waarmee wordt samengewerkt zorgt voor de werkbegeleiding.

Informatie-pakket

Wilt u graag meer informatie over de vrijwilligersprojecten van SIW? Een informatie-pakket kunt u opvragen bij SIW Internationale Vrijwilligersprojecten, Ingrid Fröberg, Willemstraat 7, 3511 RJ Utrecht, tel.: 030-334089 □

De Novib Kalender 1995

Een dezer dagen verschijnt de 21ste Novib kalender. Een indrukwekkende kalender met een eigenzinnig formaat (26 x 60 cm), met prachtige kleurenfoto's uit de Derde Wereld. Een heel jaar lang elke maand opnieuw een fascinerend uitzicht op een nieuw inzicht.

1995: Internationaal Jaar voor Verdraagzaamheid
Het jaar 1995 is door de Verenigde Naties uitgeroepen tot Internationaal Jaar voor Verdraagzaamheid; een mentale instelling waar het in deze wereld nogal eens aan ontbreekt.

Zoals ieder jaar neemt de kalender u mee, kriskras over de hele wereld: van een verstilde avond in Mongolië tot een wonderlijk dorps-

huis in Mali; van een uitbundig-vrolijk bruidsteest in Zimbabwe tot drie ernstige zusjes in Guatemala. Maar hoe verschillend ook; alle twaalf opnamen stralen een nieuwsgierig respect voor de ander uit.

Kijken met onbevangen ogen

Met de jaargang 1995 bereikt de Novib kalender zijn 21ste editie en daarmee het stadium van volwassenheid. Om zijn spontane karakter niet verloren te laten gaan, hebben we de kalender voorgelegd aan een veertigtal kinderen, eerlijk verdeeld over Nederland en Curaçao, en hun gevraagd op te schrijven wat ze waarnamen. Hun frisse observaties, gegoten in een opmerkelijke poëtische taal, hebben we als inspiratie-

bron voor alle volwassen kijkers op de achterkanten afgedrukt.

□

Denk lokaal - handel globaal

door Fred Statieui

Van 6 tot 12 maart 1995 zal in Kopenhagen de 'World Summit for Social Development', de VN-topconferentie over maatschappelijke ontwikkeling plaatsvinden. Een happening vergelijkbaar met de vermaarde milieutop die enkele jaren geleden in Rio de Janeiro bijeenkwam.

Zo'n top-meeting komt niet zomaar tot stand. Er gaat een langdurige, intensieve voorbereiding aan vooraf. Regeringscommissies en niet-gouvernementele organisaties die iets met maatschappelijke ontwikkeling van doen hebben - en dat zijn er nogal wat - bereiden zich voor, nationaal, en in internationale coalities. Aldus ontstaat een arsenaal aan rapporten en aanbevelingen waaraan de Groten der Aarde dan tenslotte in een tweedaagse sessie conclusies zullen moeten verbinden met betrekking tot vitale vraagstukken als armoede, maatschappelijke tweedeling, racisme, werkloosheid, discriminatie, uitsluiting en nog zo-wat meer. Zeg maar de sociale component van de werelddeconomie. Parallel aan de formele top, die naar verwachting gekenmerkt zal worden door stapels documenten en lange speeches, wordt (eveneens in Kopenhagen) het *NGO-Forum '95* belegd voor rond 5000 gegadigden uit een veel(kleurig)heid van niet-gouvernementele organisaties (NGO's) en lossere bewegingen (PO's: *Popular Organizations*) uit de hele wereld. De organisatoren streven naar een levendige en inspirerende manifestatie.

In Nederland

Gelet op de brede maatschappelijke thema's die ter sprake zullen zijn, is het verbazend dat er in ons land betrekkelijk weinig publiciteit aan de Top gegeven wordt. Bekend is dat een officiële commissie onder leiding van ex-staatssecretaris Elske ter Veld zich ermee bezighoudt; ook is Nederland in de VN-voorbereidingscommissie present met één der vice-voorzitters. Maar het is niet erg helder wat er op NGO-gebied

precies gebeurt. Het zal er wel mee te maken hebben dat sinds enkele jaren een behoorlijk gestructureerd samenwerkingsverband ontbreekt. Men mag aannemen dat de verschillende organisaties en instanties vooral via hun internationale netwerken voorbereidende activiteiten ontplooiën.

ICSW

Naast tal van min of meer gespecialiseerde (belangen)organisaties (thuiszorg, vrouwen, gehandicapten, armoede, enz. enz.) fungeert een instantie als de *International Council on Social Welfare* (ICSW) als een wat algemener geïntendeerd forum voor maatschappelijke aangelegenheden. De ICSW heeft zich sinds 1991 zeer nauw met de *Summit-voorbereidingen* gecommitteerd. Ze zorgt ook voor een uitstekende publiciteit, met name via de *NGO Summit Newsletter*. Het onlangs gehouden ICSW Wereldcongres te Tampere (Finland), met als thema *Global Welfare '94* diende mede ter voorbereiding van Kopenhagen '95, resulterend in een drietal interessante documenten:

- Conference Statement
- Tampere Declaration of the Global Welfare '94 Conference
- Tampere Declaration of ICSW.

Wat aan deze papieren is toevertrouwd is inhoudelijk niet zo zeer verrassend. Eigenlijk wordt in de gebruikelijke (maar heldere) bewoordingen naar voren gebracht wat al tijdens tal van eerder conferenties over de tafel is gegaan: bestrijding van armoede, strategieën voor werkloosheidsbestrijding, weerstreven van racisme, een sociaal verantwoorde ontwikkelings samenwerking en vooral: gelijke kansen voor iedereen.

Voor allen

Ook wordt gepleit voor een met elkaar in verband brengen van lopende VN-strategieën als *Food for All* (FAO), *Shelter for All* (Habitat), *Health for All* (WHO), *Education for All* (UNESCO) en *Work for All* (ILO) tot een overall-strategie: *A SOCIETY*

FOR ALL.

Wat voorts scherp naar voren komt is het pleidooi voor een serieuze rol van de *civil society*, het maatschappelijk middenveld. En een appél op gouvernementele en inter-gouvernementele instanties om niet door te slaan met De-Terugtrekkende-Overheid: het gaat niet aan de aanpak van vitale maatschappelijke vraagstukken over te laten aan de markt en het particulier initiatief. Bij een dergelijk vrij spel delven de zwakkeren gegarandeerd het onderspit.

Handel globaal

De slogan van de Milieu-Top in Brazilië luidde: *Think globally - Act locally*. Maar dat is met recht omkeerbaar. Het is boeiend om te zien hoe nu her en der op allerlei nivo's over de hedendaagse problematiek van de maatschappelijke ontwikkeling wordt nagedacht. Maar in Kopenhagen zal van de Wereldleiders en regeringen verwacht worden dat zij het niet bij mediteren zullen laten. Vertaling van het denken in politiek en beleid, in strategieën en programma's, in *charters* en wetgeving zal niet mogen uitblijven.

KIOSK

door Norbert Broenink

Thuislozen tussen welzijn en de woningmarkt

**(FC P.P. Spierings)
Beleid & Maatschappij, 1994/4,
juli/augustus**

Vanaf 1987, het door de UNESCO uitgeroepen 'jaar van de daklozen', is het onderzoek naar dak- en thuislozen goed op gang gekomen. Bij de thuislozenproblematiek spelen ontwikkelingen op de woningmarkt, de welzijnsmarkt, de arbeidsmarkt en bij het overheidsbeleid een belangrijke rol. Volgens de auteur is bij dit onderzoek te weinig aandacht besteed aan de woningmarktfactoren. Thuisloosheid in Nederland is naast een welzijnsprobleem ook een woningmarktprobleem. Er bestaan op het gebied van huisvesting bepaalde uitsluitingstendenzen die in belangrijke mate bijdragen aan de huidige groei van het aantal werklozen.

In Nederland zijn ongeveer 30.000 dak- en thuislozen. Hiervan verblijven er 5.000 bij de dak- en thuislozenzorg, 3.000 slapen er buiten en de overige 22.000 vinden onderdak in pensions en kamerverhuurpanden. De groep is heel divers en bestaat uit psychiatrische patiënten, geestelijk gehandicapten, verslaafden maar ook uit asielzoekers, ex-gedetineerden en recentelijk vaak uit migranten. Vaak met een samengestelde problematiek. Thuisloosheid wordt meestal opgevat als 'een probleem van het niet kunnen vasthouden van een vast leefmilieu'. Het beleid is gericht op hulpverlening, opvang en 'gesteunde huisvesting'. Maar thuisloosheid is ook 'een combinatie van dakloosheid, werkloosheid en sociale armoede: meervoudige deprivatie'. De goedkope woningmarkt wordt krappere en vooral in de grote steden is de vraag hoog. Thuislozen zijn vaak niet in staat om hun huisvesting vast te houden. Het gevolg is dat door financiële drempels en urgentie-eisen de wachttijd voor andere huisvesting groot is. Hierdoor speelt de kamermarkt een belang-

rijke rol als buffer in de woningmarkt en als buffer tegen thuisloosheid. Omdat de vraag naar kamers toeneemt, het aanbod afneemt en vercommercialiseert komt de kamermarkt ten dele in de illegaliteit terecht. Vaak worden woningen aangepast om per kamer te verhuren en worden veiligheids- en hygiëne-eisen verwaarloosd. Dit leidt tot een toenemende welzijnsproblematiek die vaak leidt tot 'zwerfgedrag'. 'De huidige groei van de thuisloosheid wordt veroorzaakt door het feit dat een aantal ontwikkelingen in de samenleving samenvallen, waardoor specifieke groeperingen te maken krijgen met afnemende sociale kansen op diverse terreinen tegelijkertijd.'

*Ziek, Zwak, maar Zwoegend.
Paars recept voor een belaagbare
sociale zekerheid
(Jos Moerkamp)
Management Team, nr.15, 19 september 1994.*

In dit artikel worden de regeringsplannen met betrekking tot de sociale zekerheid tegen het licht gehouden. Wat gebeurt er onder andere met de ziektewet, de WAO, en de WW. Bij deze plannen is vooral de invoering van het principe van 'marktwerking' belangrijk. Het idee hierbij is dat er minder geleund wordt op het stelsel, omdat zowel werkgevers als verzekeraars er belang bij hebben dat een zieke werknemer weer snel op de been is. De ziektewet wordt afgeschaft en de werkgever wordt verplicht het salaris voor maximaal een jaar voor 70% door te betalen. Hierbij is de keuze vrij, hoe en waar de werkgever zich daarvoor verzekerd. Dit moet een besparing opleveren van 900 miljoen gulden. De WAO-premie wordt afhankelijk van de arbeidsongeschiktheidsreputatie van een bedrijf. Ook hierbij is er weer een eigen keus voor de werkgever hoe en waar hij zich verzekert (niet, bij de bedrijfsvereniging of bij een particuliere verzekeraar). Op-

brengt ongeveer 750 miljoen gulden. Deze regeling is niet voor alle bedrijven gunstig. De bouwsector wordt door het hoge WAO-gehalte geconfronteerd met extra hoge brutoloonkosten. Dit leidt volgens drs. H.P. Mulder van het Algemeen Bouwverbond tot afname van de werkgelegenheid in plaats van de bedoelde toename. Drs. J.H. Bekkering van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid betwijfelt dat. Volgens haar ontstaat in andere sectoren (met minder fysieke arbeid) meer werkgelegenheid waardoor de gemiddelde WAO-premie daalt.

De WW-privatisering blijft voorlopig achterwege. De instroom moet beperkt worden door aangescherpte toelatingseisen. Volgens M.J.L. Kerkhof van De Amersfoortse Verzekeringen valt dit risico niet te verzekeren. Hij geeft wel toe dat in de huidige plannen de WW als nieuwe vluchtroute kan dienen voor de eerder genoemde arbeidsongeschikten. Aarts van de Leidse universiteit denkt dat een zekere privatisering van de WW wel mogelijk is. De wachtgeldperiode die in de regeringsplannen van acht weken naar drie maanden wordt opgerekt, moet volgens hem een jaar worden. Hierbij zou de werkgever verplicht moeten worden, tot het aanleggen van een werkloosheidsfonds met een wettig opgelegde premie.

*Het rode waas voor je ogen.
(Marja Kroet)
KLIK (maandblad over mensen met een verstandelijke handicap)
nummer 9, september 1994.*

Dit nummer gaat grotendeels over het thema, agressie tegen bewoners. Hiermee wordt bedoeld de agressie van begeleiders van mensen met een verstandelijke handicap naar de bewoners van de zwakzinnigeninrichting. Dat ene moment dat men te ver gaat omdat de druk te hoog is, je tot het uiterste werd getergd en de ander over de grens ging. Het komt waarschijnlijk in alle

zwakzinnigeninrichtingen voor, maar erover praten is meestal taboe. In dit artikel wordt het wel gedaan door vier Z-verpleegkundigen, een orthopedagoog en door Leo Vergeer oprichter/directeur van een bureau die trainingen verzorgt in het omgaan met agressie.

Soms komt het voor dat de zwakzinnigen hun begeleiders agressief benaderen. Er wordt geduwd en geschopt, aan de haren getrokken of stevig getreiterd. Meestal wordt dit op de officiële manier opgevangen maar er kunnen momenten zijn dat het de begeleider te veel wordt en bijvoorbeeld terugduwt. Vaak zijn dit momenten als de werkdruk hoog is (bij ziekte of een grote groep) en de begeleider er alleen voor staat. "Het is niet alleen de angst, of alleen de machteloosheid of de frustratie. Die dingen allemaal samen leiden tot dat gevoel".

Leo Vergeer leert zijn cursisten twee aspecten om agressie te beheersen. Veilige technieken om met agressie om te gaan maar vooral goede samenwerking en communicatie tussen collega's. Er moet onderling over gepraat worden en er moet binnen een instelling een goed opvang-netwerk zijn. Dat dit nog niet overal mogelijk is blijkt wel uit het verhaal van Ingrid Wubs. Zij heeft haar persoonlijke ervaringen in een scriptie verwerkt, maar deze mocht niet uitgegeven worden omdat de instelling waar zij werkte genoemd werd.

Van huur naar koop.

(Frans Dieleman & Pieter Everaers)

ESB, nr.3978, 28 september 1994.

Dat de 'Nota Volkshuisvesting in de jaren Negentig' uit 1989 van het ministerie van VROM, effect heeft wordt in dit artikel duidelijk gemaakt. De volgende maatregelen staan in deze nota beschreven en zijn inmiddels in praktijk gebracht:

* verzelfstandiging van de woning-

corporaties.

- * een hoog niveau van huurstijging.
- * stimulering van het eigen-woningbezit door meer nieuwbouw in deze sector.
- * een evenwichtiger verdeling van de woningvoorraad (goedkope woningen voor mensen met een laag inkomen).

De wooncarrière van mensen loopt vaak parallel aan de arbeids-carrière. Belangrijke voorwaarden om te veranderen van woonsituatie en bijvoorbeeld over te stappen van een huur- naar een koopwoning zijn, een stabiele relatie met een partner, het niveau van inkomen, en de inkomensstabiliteit. De beschreven maatregelen stimuleren deze overstap en dit heeft succes gehad (in het artikel wordt dit met statistische gegevens onderbouwd). De auteurs vinden 'het invoeren van tijdelijke huurcontracten om een verder verhoging van de doorstroming van huur naar koop te forceren' op dit moment dan ook een overbodige maatregel.

Dagbehandeling voor vrouwen met een geschiedenis van seksuele trauma's

(Marian Quelle, Ingrid van der Heijden en Nelleke Nicolai)

MGv, 49e jaargang, nummer 9, september 1994

Dit artikel behandelt de totstandkoming van een 'dagbehandeling voor vrouwen met ernstige psychiatrische problematiek, samenhangend met seksueel misbruik in de kindjaren'. Deze specialistische voorziening die nu is opgenomen in de totale behandelaanbod van het Psychiatrisch Centrum Joris te Delft, is ontstaan uit een project welk in 1984 gestart is. De behandeling gaat uit van vrouwenhulpverleningsprincipes en maakt gebruik van de solidariteit van vrouwen onderling. Zowel de cliënten als het behandelteam bestaat geheel uit vrouwen.

Het effect van de behandeling is positief, vooral voor wat betreft het zelfbeeld, de zelfwaardering en de relatie naar partners en kinderen. "Het verleden is gaan herleven, maar op een manier die hanteerbaar is geworden". In deze sexhomogene dagbehandeling komt men ook toe aan het traumaverwerkend proces, iets wat bij de andere behandelmethoden vaak achterwege blijft.

De auteurs van dit artikel beschrijven de methode en resultaten zeer uitgebreid, maar enigszins in vaktaal. Duidelijk wordt dat deze gecompliceerde problematiek om een specifieke behandeling vraagt. De nadruk ligt in de behandeling sterk op lotgenoten-contact. Het blijkt dat de meeste vrouwen dat aanmerken als cruciaal voor hun leerproces. De auteurs pleiten er voor om naast de vier gelijksoortige bestaande dagbehandelingen (allen gelokaliseerd in de randstad) te komen tot een verdere ontwikkeling in het gehele land, waarbij dit behandelaanbod ingebed zou moeten worden in een zorg-circuit dat ruimer is dan de gangbare GGZ-echelons.

uitgave van het landelijk netwerk opbouwwerk en gezondheid

redactie

Fried Loos, Stichting D&O, Eindhoven
Kees Stuurup, LCO Zwolle

redactieadres

Landelijk Centrum Opbouwwerk Zwolle
Postbus 1004
8001 BA Zwolle
tel.: 038-232112 - fax: 038-230714

Ten geleide

In deze Nieuwsbrief aandacht voor vier projecten die de laatste jaren een belangrijke vernieuwende bijdrage hebben geleverd op het terrein van opbouwwerk en gezondheid.

Het 'Innovatieproject samenwerking professionele en informele zorg' in Den Bosch-Oost werd eind 1993 afgerond. Het project heeft landelijk en internationaal de aandacht getrokken. In samenwerking met het LCO zijn van dit project een reeks van publicaties verschenen over diverse vormen van buurtgericht gezondheidswerk (zie de lijst met publicaties in deze nieuwsbrief). Maar het project in Den Bosch-Oost was niet in de eerste plaats een "schrijfproject". Tijdens de projectperiode zijn in de betrokken buurt tal van nieuwe gezondheidsprojecten daadwerkelijk gestart. Ook na afloop van de innovatie-financiering uit de sociale vernieuwingsgelden gaat het buurtgezondheidswerk in den Bosch-Oost door. Bijzonder is dat een combinatie van instellingen uit welzijnswerk en gezondheidszorg zich contractueel hebben verplicht om de gezondheidsinfrastructuur die in de wijk is ontstaan in stand te houden.

Het Project Integratie (ex)-psychiatrische cliënten (IEP) is gestart in februari 1992 en wordt dit jaar afgerond. Het project wordt uitgeluid met een conferentie getiteld 'Tussen zorg & zorg(e)loosheid' met als veelbelovende ondertitel 'samenlevingsopbouw als instrument bij de ondersteuning van mensen met een psychische handicap'. Een opbouw-werkaanpak speelt een centrale rol in het project waarin wordt geprobeerd in een aantal buurten in Amsterdam Oud-West nieuwe mogelijkheden voor opvang van psychiatrische patiënten te realiseren. Een aantal resultaten van het project zijn recentelijk op een rij gezet in het boekje 'Op weg in de Stad'. Johanna van Lelyveld, opbouwwerkster van het project, beschrijft een aantal resultaten in het hoofdstuk 'Opbouwwerk en Integratie'. De officiële eindpublicatie van het project is in voorbereiding. Een ander vernieuwend project met 'gezondheidsopbouw' is 'Migranten en Gezondheid Bospolder-Tussendijken'. Van dit Rotterdamse project is inmiddels ook een hele serie publicaties verschenen, waarvan in deze Nieuwsbrief een overzicht, met extra aandacht voor twee recente uitgaven.

Tenslotte is eind 1993 het project 'community based lokaal gezondheidsbeleid', dat door het LCO-Zwolle werd uitgevoerd, afgerond. Ook van dit project een overzicht van publicaties uit de serie 'community based lokaal gezondheidsbeleid'. Het project, dat voor drie jaar werd gefinancierd door het ministerie van Volksgezondheid, heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de landelijke agendering van de rol van opbouwwerk op het gebied van gezondheid. Het project is afgelopen, de kennisoverdracht en innovatiefunctie wordt vanuit het Landelijk Centrum Opbouwwerk-Zwolle voortgezet.

Deze Nieuwsbrief, een produkt van het project, blijft bestaan. Dat geldt ook voor de publicatierreeks 'community based lokaal gezondheidsbeleid'. Een ander projectresultaat met blijvende waarde is de samen met de Haagse Hogeschool en Haagse welzijns- en gezondheidsorgani-

satie uitgevoerde cursus 'lokaal gezondheidswerk' waarover in deze Nieuwsbrief wordt bericht.

informatie, advies en ontwikkeling

De tijdens de projectuitvoering opgedane kennis zal via het bij het LCO in Zwolle, nieuw opgezette gezondheidsopbouwwerk-informatiepunt met daaraan gekoppeld een kennisoverdrachts-, advies en ontwikkelingsfunctie, ook in de toekomst productief worden gemaakt. Wie vragen heeft op dit terrein of cursussen, conferenties, nieuwe projecten wil organiseren, kan voor informatie, advies en ondersteuning terecht bij het LCO-Zwolle. Om de transferen innovatiefunctie voor 'Opbouwwerk en Gezondheid' effectief te kunnen uitvoeren is een landelijke adviesgroep samengesteld, die, passend bij de betrokken vraag, via het LCO kan worden ingezet voor kennisoverdracht en projectontwikkeling.

Netwerkbijeenkomst Gezondheidsachterstand

Het Landelijk Netwerk Opbouwwerk is in het kader van het project in 1991 opgericht. Tot nu toe organiseerde het Netwerk twee workshops per jaar. De eerstvolgende bijeenkomst van het Landelijke Netwerk Opbouwwerk en Gezondheid is op 1 december. Aan de orde komen dan onder andere plannen voor een nieuwe structuur van het Netwerk, redactiesamenstelling van de Nieuwsbrief en aandacht voor het thema 'buurtgerichte aanpak van gezondheidsachterstand' en de rol van huisartsen en zorgverzekeraars daarbij. De bijeenkomst heeft het karakter van een ronde tafelgesprek onder de titel "Een hoed met een rand". In de volgende nieuwsbrief zal een verslag van het gesprek verschijnen. Zie over gezondheidsachterstand ook het artikel over de rapportage van de Commissie Sociaal Economische Gezondheidsverschillen in deze Nieuwsbrief.

Voor meer informatie en deelname aan de bijeenkomsten van het Netwerk kan contact worden opgenomen met Kees Stuurup, LCO-Zwolle, tel 038-23 21 12.

Gezondheidsinformatiepunt in de wijk.

In de publicatierreeks van het Project 'Migranten + Gezondheid' in de Rotterdamse wijk Bospolder-Tussendijken is publicatie nr. 5 verschenen:

Een gezondheidsinformatiepunt in de wijk
Auteur: Annemarie Sweep

In de publicatie wordt verslag gedaan van de ervaringen met het Gezondheidsinformatiepunt in de wijk. Een Gezondheidsinformatiepunt is niet alleen een plek waar bewoners informatie kunnen krijgen over gezondheid en gezondheidszorg. Een Gezondheidsinformatiepunt vervult ook een intermediaire functie tussen de inzet en de wensen van bewoners en het aanbod van instellingen en gemeentelijke diensten, stimuleert samenwerking tussen be-

Opbouwwerk en Gezondheid

woners en professionals, en ondersteunt initiatieven in de wijk om de gezondheidssituatie van bewoners te verbeteren.

In 1986 nam het opbouwwerk in de Rotterdamse wijk Bos-polder-Tussendijken het voortouw voor de verbetering van de gezondheidssituatie van wijkbewoners van buitenlandse afkomst. Uitgangspunten daarbij waren: actieve inbreng van wijkbewoners van buitenlandse afkomst, integrale aanpak van alle factoren die van invloed zijn op gezondheid en intersectorale samenwerking. In 1990 werd samen met de GGD-Rotterdam, en met subsidie van het Ministerie van WVC, het project "Migranten + Gezondheid" opgezet om de aanpak verder te ontwikkelen en de opgebouwde ervaring overdraagbaar te maken.

De publicatie 'Een Gezondheidsinformatiepunt in de wijk' (ISBN 90-74650-03-1) 58 blz., kost fl. 24,— (excl. verzendkosten) en kan worden besteld bij:

Gezondheidswinkel Bospolder-Tussendijken
Bospolderdijk 15a 3025 ES Rotterdam
Tel: 010-4259639

(Het project "Migranten + Gezondheid" is een samenwerkingsverband tussen het Rotterdams Instituut Bewonersondersteuning (opbouwwerk) en de GGD-Rotterdam e.o.)

Op weg in de stad

Methodieken in dagactiviteitencentra (DAC's)

Vernieuwingen in de geestelijke gezondheidszorg blijven vaak steken in reorganisaties. Het gevolg: oude wijn in nieuwe zakken. Van inhoudelijke vernieuwing is vaak geen sprake. Ongetwijfeld is dat het moeilijkst: in de geestelijke gezondheidszorg nieuwe werkwijzen te ontwikkelen welke tegemoet komen aan de nieuwe doelen.

De DAC's zijn er om mensen met psychiatrische problemen een kans te bieden weer een plaats te vinden in de samenleving. DAC's zijn ontstaan in een tijdperk van emancipatie van mensen met psychiatrische problemen. De DAC's werden een brug naar de samenleving en een veilige plek om zich in onrustige tijden thuis te voelen. Voor veel mensen met psychiatrische problemen zijn de DAC's een nieuwe omgeving geworden en een alternatief voor het psychiatrisch ziekenhuis.

De vraag die in het boekje 'Op weg in de stad' wordt beantwoord luidt: hoe wordt in deze DAC's gewerkt? In Amsterdam zijn enkele DAC's gedurende een aantal jaren een proeftuin geweest voor nieuwe werkwijzen. Van die werkwijzen wordt in dit boekje verslag gedaan. Door de schrijvers worden op duidelijke wijze de nieuwe rollen belicht van allerlei betrokkenen: de nieuwe rollen van therapeuten, van de DAC-bezoekers, van vrijwilligers en van burgers.

Tevens wordt aangegeven wat er nodig is om deze rollen tot ontwikkeling te brengen en welke voorwaarden daartoe moeten worden geschapen. Het boekje (71 bladzijden) wil een krachtig pleidooi zijn voor meer steun voor de DAC's en tevens voor vernieuwende werkwijzen in de

DAC's. Met bijdragen van: Thieme van Beek, Harrie van Haaster, Maria Mens, Doortje Kal, Herman van Katwijk en Johanna van Lelyveld.

Een uitgave van het Platform GGD Amsterdam
Pris 1,- 10,— De bestelling op:
D. Kal, Tussendijk 15a, 3025 ES Rotterdam

Wijkpreventie

Wat een aantal jaren geleden nog nauwelijks denkbaar was wordt steeds meer realiteit. GGD en RIAGG's, Kruisverenigingen, etc. worden partners voor het opbouwwerk. Een voorbeeld. Begin begin 1993 besteedde het GGD vakblad GGD-Nieuws in een speciaal katern uitgebreid aandacht aan een initiatief van de Nederlandse Hartsstichting en het Landelijk Instituut voor GGD-en die gezamenlijk een studiedag hadden georganiseerd over buurtgerichte gezondheidsbevordering.

Lineke Jonkers, directeur van de GGD Rijnstreek bendarukte op die studiedag het nut van samenwerking met opbouwwerk en sociaal cultureel werk, met name bij een buurtgerichte aanpak van gezondheidsachterstand. 'Voor ons als GGD betekend dat dat we veel meer moeten gaan samenwerken met andere organisaties die zich op wijkniveau voor maatschappelijke verbeteringen inzetten. In het speciale katern komt ook een gezondheidsvoorlichter van de GGD in Groningen aan het woord. Lenie Oziël is als wijkpreventiewerker aangesteld. Na een klein jaar ervaring bestempelt zij zich als eerder als gezondheidsopbouwwerker: 'De kracht van het opbouwwerk ligt bij de samenwerking met de lokale bevolking. Als preventiewerker heb ik zo'n samenwerking hard nodig en mijn kennismaking met het opbouwwerk was een echte 'eye-opener'. Door mijn kennismaking met het opbouwwerk ben ik tot de conclusie gekomen dat de lijn naar 'de basis' misschien net zo goed, zo niet beter, via deze schakel kan verlopen. In de samenwerking met het opbouwwerk heb ik het gevoel dat preventieve acties echt tot hun recht kunnen komen. Ik voel mezelf in deze functie ook een soort opbouwwerker, maar dan een gezondheidsopbouwwerker'. Amen.

Het verslag van de genoemde studiedag is samengesteld door Peter Fokkens en als middenkatern opgenomen in GGD-Nieuws, februari 1994, nr. 1 (GGD-Nieuws tel. 013-643257.)

Recente publicaties over GGD- en achterstandsbeleid zijn:

- P. Withagen, Achterstandsbeleid van GGD-en. Activiteiten en onderzoek. Het is een co-productie van het Landelijk Centrum GVO, de Vereniging van Directeuren van Basisgezondheidsdiensten en het NIZW. Te bestellen bij het Landelijk Centrum GVO te Utrecht tel. 030-910244.
- P. Withagen, Achterstandsbeleid van GGD-en. Analyse en aanbevelingen. Te bestellen bij het NIZW tel. 030-306607.

Drie jaar werken aan het project Migranten + gezondheid Bospolder-Tussendijken.

In de publicatie wordt verslag gedaan van de aanpak van de gezondheidsproblematiek van bewoners van buitenlandse afkomst in de Rotterdamse wijk Bospolder Tussendijken.

In 1986 nam het opbouwwerk in de wijk het voortouw voor de verbetering van de gezondheidssituatie van wijkbewoners van buitenlandse afkomst. In 1990 werd samen met de GGD-Rotterdam en met subsidie van het Ministerie van WVC het Project 'Migranten + Gezondheid' opgezet om de gegroeide samenwerking in de wijk te verbreden en te verdiepen. In samenwerking met wijkbewoners van buitenlandse afkomst, gezondheidszorg, welzijns-werk, onderwijs en andere participanten werden activiteiten ontwikkeld die zich kenmerkten door een brede visie op gezondheid, intersectorale samenwerking en actieve inbreng van wijkbewoners van buitenlandse afkomst. De activiteiten waren erop gericht dat wijkbewoners van buitenlandse afkomst hun gezondheidssituatie meer in eigen

hand konden nemen en, desgewenst, te verbeteren. Verder waren de activiteiten gericht op het creëren van gezondere levensomstandigheden en op een heroriëntatie van de gezondheidszorg.

Wij hopen dat deze publicatie inzicht geeft in de praktijk van het werken aan lokale gezondheidsbevordering in buurten en wijken. De publicatie maakt duidelijk dat lokale gezondheidsbevordering zowel een krachtige inzet vraagt van bewoners, beroepskrachten en instellingen in buurten en wijken; als van stedelijke instellingen en gemeentelijke diensten. Hopelijk vormt deze publicatie een stimulans voor bewoners(groepen), instellingen en (deel)gemeentelijke diensten voor de aanpak van gezondheidsvraagstukken. Voor meer informatie wijzen wij u ook op de andere publicaties die in het kader van het project zijn verschenen.

In de serie 'community based lokaal gezondheidsbeleid' van het Landelijk Centrum Opbouwwerk-Zwolle is verschenen:

'Zorgen doe je met je hand, hoofd en hart'.

Ontwikkeling, betekenis en begeleiding van een informeel buurtzorgsysteem.

Auteur: Mariet Paes

'Zorgen doe je met je hand, hoofd en hart' beschrijft en analyseert de ontwikkeling, betekenis en begeleiding van een informeel buurt-zorgsysteem in Den-Bosch Oost. In deze publicatie wordt gepleit voor een herwaardering van 'zorgarbeid' en wordt geïllustreerd wat zorgen -mantelzorg, vrijwilligerswerk en burenhulp - in de praktijk van alledag voor buurtbewoners betekent. Daarnaast wordt uitgebreid aandacht besteed aan ondersteuning en begeleiding van 'informele' zorgers. In een bijlage worden een raamwerk voor een ondersteuningscursus en een

uitgewerkte basistraining gepresenteerd.

De schrijfster, Mariet Paes, is coördinator van gezondheidscentrum Samen Beter en projectleider van het 'Innovatieproject samenwerking professionele en informele zorg, Den Bosch-Oost'. Deze publicatie is het vijfde deel in de reeks 'community based lokaal gezondheidsbeleid', een produkt van het gelijknamige project dat wordt uitgevoerd door het Landelijk Centrum Opbouwwerk-Zwolle.

'Zorgen doe je met je hand, hoofd en hart' kan besteld worden door overmaking van FL. 26.50, (incl. porto) op bankrekening ABN-AMRO 42.94.40.804

tnv. de Stichting LCO/Zwolle met vermelding van eigen naam, adres en o.v.v.: Gaarne toezending ... exemplaren 'Zorgen doe je met je hand, hoofd en hart'.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Kees Stuurup, LCO-Zwolle.

In de serie 'Community based lokaal gezondheidsbeleid' zijn verschenen:

1. Opbouwwerk en rehabilitatieprojecten. Geestelijke Gezondheidszorg als samenlevingsvraagstuk. Auteur: Kees Stuurup
Prijs f 16,-
2. Buurtgericht Vrouwen Gezondheidswerk
auteur: Mariet Paes
Prijs f 22,50 (incl.Porto)
3. Buurten voor gezondheid
Verslagboek van een tweedaags congres in 's-Hertogenbosch
readactie: Mariet Paes en Kees Stuurup
Prijs: f 24,50 (incl.Porto)

4. Buurtgerichte gezondheidsbevordering. Projecten, groepwerk, cursussen.
Auteur: Mariet Paes
Prijs: f 24,50 (incl.porto)

5. Zorgen doe je met je hand, hoofd en hart. Ontwikkeling, betekenis en begeleiding van een informeel buurtzorgsysteem.
Auteur: Mariet Paes
Prijs: f 26,50 (incl. Porto)

Bovenstaande publikaties zijn te bestellen door overmaking van het verschuldigde bedrag op bankrekening 42.94.40.804 t.n.v. Stichting LCO-Zwolle, o.v.v. ab door u te bestellen (titel en naam en adres)

Generalisme of specialisme

door Ed Koopger, opbouwwerker in Nijmegen

Binnen de welzijnsorganisatie Tandem in Nijmegen heeft de afgelopen jaren een discussie gewoed over de vraag of opbouwwerk moest worden opgevat als een vak of als een methodiek. De werkgever was ervan overtuigd dat op alle vragen die vanuit de Nijmeegse samenleving aan Tandem gesteld werden een voldoende antwoord kon worden gegeven door generalistisch ingestelde cultureel werkers, die bij de uitvoering van hun taken, naast andere methodieken, gebruik zouden maken van methodieken ontleend aan het vakgebied van het opbouwwerk.

Dit was verwoord in het beleidsplan van Tandem waarbij werd uitgegaan van generalistische welzijnswerkers die het aanbod van Tandem zouden vormgeven. Volgens een aantal opbouwwerkers werd met deze keuze voorbereid op een professie opbouwwerk. Het was de overtuiging van de opbouwwerkers van Tandem dat het kenmerkende element van het opbouwwerk, sociaal uitvinderschap, door dit beleid van de werkgever op termijn verloren zou gaan. Bij vacatures werden consequent cultureel werkers geworven, die met een C2-inschaling ook ingezet werden op hoofdzakelijk opbouwwerk. Voor enkele medewerkers, die reeds een opbouwwerk-aanstelling hadden bij één van de projectbureaus van Tandem, werd deze lijn doorgetrokken toen hun contract uitgebreid werd. Bij exact dezelfde werkzaamheden voor deze extra uren hanteerde de werkgever een andere inschaling, namelijk de inschaling voor een cultureel werker. Dit was voor de betrokken medewerkers de aanleiding om ten principale een discussie te voeren over de inhoud van het vak opbouwwerk. Volgens opbouwwerkers en een aantal staftunctionarissen betekende het verdwijnen van het opbouwwerk een verschraving van het aanbod van het welzijnswerk in Nijmegen. In feite werd het vak en de daarbij behorende specialismen door de werkgever niet erkend.

In Nijmegen staan items (zoals in iedere middelgrote stad) als stadsvernieuwing, wijkbeheer en sociale vernieuwing hoog op de politieke agenda. Daarbij wordt ook een be-

roep gedaan op Tandem. De betrokkenheid van bewoners staat bij het voorgaande centraal. Dit betekent dat van Tandem sociaal-organisatorische en strategische ondersteuning van bewoners en bewonersorganisaties wordt verwacht. Als Tandem hierop geen gespecialiseerd aanbod kan leveren, prijst de instelling zich uit de markt en zal dit ten koste gaan van de kwaliteit van het produkt. Verschillende problemen waarbij het welzijnswerk intervenieert vragen om een gedifferentieerd aanbod: maatwerk.

Om maar eens een vergelijking te trekken met de bouwwereld: een loodgieter die een aantal jaren heeft samengewerkt met een tegelzetter weet wel iets af van het vak van de tegelzetter, maar zal niet dezelfde kwaliteit leveren wanneer hij (door het wegvallen van de tegelzetter) een badkamerje moet betegelen. Nog lastiger wordt het als deze loodgieter de kunst van het tegelzetten moet overdragen aan een nieuwe collega die al evenmin ervaring heeft met tegelzetten. Als een aannemer alleen nog maar loodgieters in dienst heeft, moet hij niet de pretentie hebben dat hij een degelijk huis kan bouwen. De aangevoerde argumenten konden de werkgever vooralsnog niet overtuigen. De werkgever bleef op het standpunt staan dat een generieke aanpak multi-inzetbaar moest zijn en dat specialismen niet noodzakelijk waren. Voor een aantal medewerkers bleef er maar één mogelijkheid over en dat was het toetsen van de door hen uitgevoerde werkzaamheden aan de CAO. Een lange procedure was hiervan het gevolg. Met juridische ondersteuning van de Abva/Kabo werd de inschaling van twee medewerkers voorgelegd aan de geschillencommissie van de CAO-Welzijn. Een uitgebreide omschrijving van de feitelijke werkzaamheden van de betrokken werknemers van Tandem liet zien dat er wel degelijk sprake was van een opbouwwerkfunctie. Was het aanvankelijk nog de doelstelling om voor al hun uren een gelijke inschaling op OB-niveau af te dwingen, gedurende de looptijd van de procedure bleek dat het in feite ging om OC-inschalingen. Mede op basis van juris-

prudentie inzake een vergelijkbaar geval elders in het land, stelde de geschillencommissie vast dat de aard van de werkzaamheden en het zelfstandig opereren van de medewerkers overeen kwam met de OC-functie-omschrijving van de CAO. (Het onderscheid tussen een OB-functie en een OC-functie berust op het zogenaamde 'accommodatiecriterium' en op de eis dat er projectmatig wordt gewerkt. Indien de werker niet vanuit een accommodatie opereert waarin de sociaal-culturele activiteiten worden uitgevoerd wordt voldaan aan het 'accommodatie-criterium', red.)

Dit betekende dat in plaats van een inschaling op een lager niveau een inschaling op een hoger niveau noodzakelijk bleek. De inhoudelijke discussie en het resultaat van de daaruit volgende procedure hebben tot gevolg dat binnen Tandem functie-differentiatie weer hoog op de agenda staat. Bij werving van nieuwe personeelsleden wordt nu gelukkig gekken naar de vraag, de inhoud van het takenpakket en de passende honorering conform de CAO. Inmiddels zijn er twee vacatures vrijgekomen voor een opbouwwerker op OB-niveau en een cultureel werker op C-niveau. Deze ontwikkelingen lijken echter haaks te staan op het voornemen van de VOG om de salarisregeling Sociaal Cultureel Werk ingrijpend te wijzigen. De ideeën van de VOG gaan uit naar het opheffen van de opbouwwerkfuncties en deze in te passen in C-functies. De huidige CAO geeft al veel problemen bij inschalingsskwesties omdat het onderscheid tussen de verschillende functies niet helder is omschreven. Het lijkt er op dat in de nieuwe voorstellen van de VOG dit probleem alleen maar groter wordt. Voor werknemers en werkgevers zal het, als deze voorstellen worden overgenomen in een nieuwe CAO, nog moeilijker worden om functie-differentiatie binnen hun organisatie vorm te geven. Het zou beter zijn als in een nieuwe CAO een aanscherping van de functie-omschrijvingen zou worden opgenomen, waarbij het interpretatieprobleem zoveel mogelijk uitgebannen wordt. Dit zou, behalve

Werkmakers en gemeenten aan zet

(Persbericht van de redactie van Vrijbaan Magazine, Vrijbaan Den Haag)

dat het ten goede komt van loopbaanbeleid en carrière-mogelijkheden van alle agogische medewerkers (zowel van opbouwwerkers als cultureel werkers), ook een beter toegesneden aanbod van het welzijnswerk inhouden.

Vrijwilligerswerk,
maak de stap
bel 06-8998600

Wind, water, hemel en aarde zijn er voor iedereen. Ook voor mensen die wij in onze snelle technologische maatschappij wel eens over het hoofd zien. Ouderen bijvoorbeeld. Sommigen van hen kunnen onze hulp best gebruiken. Anderen voelen zich nog fit genoeg om zich voor de maatschappij in te zetten. Helpen kan via vrijwilligerswerk. Trek zelf de stoute schoenen aan en word actief als vrijwilliger. Bel 06-8998600 (3 ct/min), bij de Vrijwilligerscentrale hoort u waar men uw enthousiasme het best kan gebruiken.

De regering erkent dat een tweedeling in de samenleving een reëel evenaar is. Niet alleen tussen werkenden en niet-werkenden maar ook tussen kansrijken en kanslozen. De inzet voor de langdurige werklozen staat hoog op de politieke agenda (nieuwe bijstandswet). Geld daarvoor wordt weggehaald bij Arbeidsvoorziening. Meikert (SZW) houdt 100 miljoen voor 1995 achter, oplopend tot 500 miljoen in de jaren daarna. De arbeidsbureaus bleken namelijk niet voldoende te betekenen voor de langdurig werklozen. Die klus moet worden geklaard door mensen die er verstand van hebben.

Vrijbaan Magazine nummer 9 besteedt met twee thema's aandacht aan scholing, bemiddeling en het creëren van werk in zes Zuidhollandse gemeenten.

Thema 1: de gemeenten trekken ten strijde met werkgelegenheidsprojecten, werkervaringsplaatsen en vrijwilligerswerk. Met de nieuwe bijstandswet hopen ze op een redelijk bedrag en een beperkt aantal regeltjes. Ondertussen zetten ze hun plannen voort. In Leerdam timmert men aan het Centrum Simulatie Bedrijven, geld er voor is nog niet toegekend maar de verbouwing gaat door. "Onze gemeente steekt zijn nek uit." In Nieuwerkerk aan den IJssel hebben ze voor 40 langdurig werklozen arbeidsplaatsen bemiddeld in een zorginstelling. "Gewoon door te onderhandelen, de nieuwe bijstandswet kunnen we hier goed gebruiken." In Papendrecht is de jeugdwerkloosheid nagenoeg nul. "Wij werken met de drie R's: relaties, regelen en ritselen."

Thema 2: het particuliere initiatief neemt uitvoerende taken van de gemeenten over. Want waar een markt is, zijn ondernemers actief. Sleutelwoorden: creativiteit, zakelijkheid en een onweerstaanbare neiging om heilige huisjes omver te schoppen. Werk ligt op straat: "Die werkcorporaties", zegt Professor dr. Paul van Schilfgaarde, auteur van het boek 'Werk voor iedereen', "moeten in staat zijn de eigen broek op te houden."

Startersbegeleiding in Leiden: "Tachtig tot negentig procent van de economie wordt gedragen door kleine

bedrijven. Na vier jaar neemt het gemiddelde startende bedrijf 2,2 mens in dienst. Ik zou zeggen; het heeft zeker zin om mensen die op zo'n manier hun brood willen verdienen te ondersteunen", zegt José ten Kroode, adjunct-directeur van Stichting Werkgelegenheid Leiden.

Problemen in een Haagse buurt omzetten in werk: Robert Wardenaar, directeur van Beheer Bedrijf Schilderswijk kan er niet mee zitten dat dergelijke initiatieven een aantal ambtenaren de baan kan kosten. "Moet je horen, de wereld verandert. In het verleden werd vooral met substantiële stapels papier gewerkt, nu doen we het anders."

"De bedoeling is om doorstroming te realiseren van de banenpool naar een gewone arbeidsplaats", zegt Arie Jaap Warnaar, mede-eigenaar van Dordmij bv. "Ik stoor me zo wereldig aan die progressieve prietpraat dat er altijd een stijgende lijn moet zitten in je werk... Onzin, mijn mensen hebben gewoon de maarschalkstaf niet. Ik wil gewoon tachtig procent van mijn mensen fatsoenlijk aan het werk houden." Kortom, een magazine over de verschuiving van de door Arbeidsbureaus gehanteerde 'bakkenlogica' naar de individuele werkloze.

(Voor nadere informatie kunt u contact opnemen met Paula Hupkens, algemeen manager Vrijbaan, tel. nr. 070-326 47 81.)

Werkzaam in Sociale Vernieuwing

door Chris Veldhuis

Aan de hand van circa veertig collegeprogramma's geeft MO-nr. 125 een aardig beeld van belangrijke ontwikkelingen in het politiek-gemeentelijk beleid. Ons stond voor ogen dit beeld verder in te kleuren aan de hand van recente nota's over sociale vernieuwing. Bij gemeenten van wie wij het collegeprogramma mochten ontvangen is ook gevraagd naar nota's over sociale vernieuwing. Dit leverde materiaal op van zeer diverse aard: begrotingen, project-overzichten, notities, voortgangsrapportages, en dergelijke, veelal betrekking hebbend op de voorgaande collegeperiode. Van een klein aantal gemeenten mochten wij een evaluatienota sociale vernieuwing ontvangen. Van een aantal gemeenten ontbreekt materiaal.

De stukken over sociale vernieuwing bieden een bond palet van beleidsuitgangspunten, projecten, financiële kengetallen en goede voornemens. Het materiaal is te veelkleurig en onvolledig van aard om 'harde' conclusies te trekken. We kunnen dan beter verwijzen naar de Voortgangsrapportages Sociale Vernieuwing van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Toch biedt het materiaal een aardig inzicht in de veelomvattendheid en veelkleurigheid van sociale vernieuwing.

Het kostte ons wel veel moeite om bij een willekeurige gemeente een volledig en bruikbaar overzicht te krijgen van sociale vernieuwing. Het materiaal dat we kregen is vaak onvolledig en beperkt zich nogal vaak tot een projecten-overzicht of notities over deelonderwerpen als wijkbeheer opzetten of communicatie. Materiaal waarin sprake is van duidelijke (herijkte) en concrete beleidsuitgangspunten komen we nauwelijks tegen. Naast het bekende 'repertoire' als maatwerk, integratie en participatie komt men niet veel verder dan aanscherping van doelgroepenbeleid, volumebeperking of een poging om sociale vernieuwing langs de lijn van het begrip isole-

ment uit te werken. Een duidelijk erkend en bruikbaar beleidskader voor sociale vernieuwing ontbreekt. Het model van de drie cirkels van sociale vernieuwing heeft bij gemeenten nog weinig aan overtuigingskracht ingeboet.

Waar letten we op

Wij hebben voor dit overzichtsartikel voor een andere opzet gekozen. Geen nadere inkleuring van de collegeprogramma's, maar een weergave van de verscheidenheid van sociale vernieuwing in de vorm van maatregelen en projecten. We hebben het materiaal op een aantal specifieke, soms minder gebruikelijke items bekeken. We waren met name geïnteresseerd in de wijze waarop aan aspecten als 'een andere manier van werken', 'andere omgangsvormen tussen gemeente, burgers en middenveld', 'communicatie' en 'bestuurlijke vernieuwing' aandacht wordt gegeven. We waren ook geïnteresseerd of minder in het oog springende terreinen als sport, milieu en gezondheid al een duidelijke plaats binnen sociale vernieuwing hebben veroverd. Maar ook nieuwe ontwikkelingen als de 'opkomst' van het integrale veiligheidsbeleid en bestuurlijke vernieuwing hebben we bekeken.

De grote lijnen

Sociale vernieuwing wordt in de diverse stukken gepresenteerd langs de lijnen van de drie cirkels van sociale vernieuwing. In het algemeen blijkt:

De cirkel arbeid, scholing en inkomens.
De algemene lijn die het meeste materiaal biedt is een beschrijving van instrumenten als banenpool, jeugdwerkgarantieplan en individuele trajectbegeleiding. Daarnaast worden specifieke projecten (leerwerkplaatsen, scholingsprojecten) voor bepaalde doelgroepen genoemd. In gemeentelijke nota's kom je weinig tegen over methodieken, het tot stand brengen van samenwerking, een meer procesmatige aanpak, e.d.

De cirkel dagelijkse leefomgeving
Het wijkbeheer is in de meeste gemeenten redelijk uitgekristalliseerd. In diverse gemeenten wordt gewerkt met wijkbudgetten, wijkbeheerteams, wijkwethouders e.d. De maatregelen die worden voorgesteld gaan over uitbreiding van wijkbeheer (meer wijken, meer bewoners), het leggen van koppelingen naar andere beleidsvelden of thema's (economische initiatieven, arbeid in de wijk, veiligheid) en specifieke instrumenten om de verantwoordelijkheid van burgers te stimuleren.

Cirkel zorg en welzijn

Dit terrein is het minst uitgekristalliseerd. Het gaat hier om een grote diversiteit aan projecten. Opvallend daarbij zijn veel projecten die in elke gemeente op elkaar lijken. Er zijn niet zo veel aardige en vernieuwende projecten bij. Projecten die zich richten op specifieke doelgroepen. In een aantal gemeenten vindt een discussie plaats om dergelijke projecten en maatregelen beter te laten aansluiten op wijkniveau (wijkbeheer). Toch is er weinig sprake van brede integrale projecten. Aardig zijn in dit kader Den-Bosch-Oost, Tilburg-Noord,

Communicatie

Communicatie met de burger en bestuurlijke vernieuwing
Een thema als **bestuurlijke vernieuwing** doet het goed in de collegeprogramma's. In het gemeentelijk materiaal over sociale vernieuwing komen we het nog maar mondjesmaat tegen. Er wordt in de eerste jaren van sociale vernieuwing nog weinig aandacht besteed aan bestuurlijke vernieuwing. Zeker in verhouding tot de aandacht die er de laatste tijd (zie collegeprogramma's) voor dit thema is. Bijzonder zijn de gemeenten Hilversum en Deventer, als proefgebieden bestuurlijke vernieuwing op project-basis gefinancierd door het ministerie van Binnenlandse Zaken. In Deventer stond met name de koppeling met de Deventer wijk-aanpak centraal (zie MO-123). In Hilversum hebben veel voorstellen betrekking op een beter samenspel

tussen verschillende actoren binnen de gemeente (B&W - raad - bestuurlijk apparaat).

In een aantal gemeenten wordt bestuurlijke vernieuwing op onderdelen toch aangepakt. De gemeente Amersfoort heeft in het kader van bestuurlijke vernieuwing de operatie 2000 in gang gezet. De relatie naar sociale vernieuwing ligt in het wijkbeheer. Er worden voorstellen gedaan voor wijkbezoeken van wethouders, op-de-koffie-campagnes. Daarnaast wordt nagedacht over experimenten met 'ruilen': "Gemeentelijke beheerdiensten moeten naast hun reguliere beheertaken meer uit zijn op 'ruilen' met burgers en ondernemers. Waar burgers en ondernemers een extra aandeel leveren, levert de gemeente een extra dienst: premie op actie". Ook is een communicatieplan ontwikkeld en worden voorstellen gedaan om het bestuurlijk kader van particuliere instellingen te versterken.

Bestuurlijke vernieuwing in de gemeente Assen wordt voorbereid door een projectgroep bestaande uit ambtenaren en twee burgers ten behoeve van de Stuurgroep Sociale Vernieuwing. De Stuurgroep kent zelf ook een aantal burgerleden. De gemeente Haarlem werkt met operationele doelstellingen voor elk project, zoveel mogelijk ook kwantitatief weergegeven. Elk project heeft een projectleider die een zeker mandaat heeft gekregen. Veel projecten behoeven geen langdurige procedures via ambtelijk apparaat. B&W en raad te ondergaan. Aan **communicatie** als aandachtspunt binnen sociale vernieuwing wordt veel meer aandacht besteed en ook veel concreter. In de gemeente Leeuwarden wordt dit thema vooral vorm gegeven door uit het uitbrengen van talrijke Nieuwsbrieven Sociale Vernieuwing, artikelen in de huis-aan-huisbladen, waarbij veelal burgers direct aan het woord werden gelaten. Interessant is echter de instelling van een stedelijke werkgroep TOETS. In de werkgroep TOETS is een aantal organisaties vertegenwoordigd, dat de belangen behartigt van mensen, waarop sociale vernieuwing zich richt (zoals CNV Anders Actieven Leeuwarden, BLUT,

Komitee Vrouwen in de Bijstand, Turkse/Marokkaanse Vrouwen, Steunpunt Vrouwen in de AAW/WAO, Fries WAO beraad, ouderenbonden, JOPLA (gehandicapten- jongeren) en de Arme Kant Leeuwarden). De werkgroep funktioneerde als een soort klankbord-groep voor de plannenmakers van sociale vernieuwing en heeft twee jaar een projectsubsidie gekregen. Door de gedifferentieerde ervaringsdeskundigheid in TOETS heeft de werkgroep ook een rol als kwaliteitspanel gespeeld. Helaas is de werkgroep na beëindiging van de projectsubsidie gestopt.

Ook de gemeente Zwolle voert de bekende zaken op, als een sociale vernieuwingskrant, de huis-aan-huisbladen, maar ook de Lokale Omroep Zwolle op. Andere middelen zijn de wijkshow, sponsoring door de gemeente van een damesvoetbalteam en de publiciteit erom heen. Verdergaand is de opzet van een gemeentelijk informatie (signalerings) centrum. Tussen de coördinerend wethouder sociale vernieuwing en leidinggevende beroepskrachten van instellingen vindt periodiek contact plaats in de vorm van 'signaaloverleg'. De instelling van een wijkwethouder heeft bijgedragen tot de ontwikkeling van een vernieuwde wijkcontactstructuur, waarover een discussievoorstel is opgesteld. In een van de wijken is een Wijkloket geopend, een centraal punt voor informatie, dienstverlening (b.v. paspoort, rijbewijs), signalering, meldpunt van klachten, spreekuur wijkagent, wijkwethouder e.d. en aanwezigheid coördinator sociale vernieuwing en projectleider Holtenbroek.

De gemeente Assen besteedt ook bijzondere aandacht aan de interne communicatie in de vorm van een extern voorbereide bijeenkomst in commissieverband en met de voltallige raad. Daarnaast zijn twee cursussen ontwikkeld en uitgevoerd voor ambtenaren: een cursus 'Integraal beleid voor beleidsmedewerkers' en een cursus 'Voorwaarden scheppen'. De gemeente Zaanstad biedt een cursus 'openbaar bestuur' aan speciaal voor mensen die actief zijn in de nieuw op te zetten wijkorganisa-

ties.

Het werken met trio's per stadsdeel is een opvallende werkwijze in de gemeente Groningen. Per stadsdeel (6) zijn trio's ingesteld bestaande uit een medewerker ruimtelijke ordening (RO), onderwijs, cultuur, sport en welzijn (O.C.S.W.) en So-ZaWe. Een van deze trio-leden werd als stadsdeelcoördinator aangewezen. Daarnaast hebben een aantal diensten (SoZaWe, MD en OCSW) als start, voorlichtingsbijeenkomsten over sociale vernieuwing (interne voorlichting) georganiseerd.

Het ministerie van BiZa financiert een pilotproject wijkkranten in de gemeente Almelo. Voor redactieleden van wijkkranten is een speciale cursus ontwikkeld. Dit heeft een geweldige stimulans betekend voor het uitbrengen van wijkkranten. Er is een vervolgproject om de kwaliteit te verbeteren en er zijn gesprekken met enkele redactieteams om tot fusie of verbetering van de organisatie te komen.

Het communicatieplan sociale vernieuwing in de gemeente Haarlem kent een aantal elementen: training van projectambtenaren in resultaatgericht werken, onderhandelen, netwerkbouw, enz. mailing van het ambtelijk apparaat en de intermediaire kaders, bevordering herkenbaarheid van sociale vernieuwing, het bekend maken van sociale vernieuwingsactiviteiten via de vaste pagina in het Haarlems Nieuwsblad, etc. Belangrijk zijn verder de drie lokale servicepunten en 'een adres voor goede ideeën'.

Versterking rol

Een aantal gemeenten stelt de positie van de burger als bewoner en vrijwilliger binnen sociale vernieuwing ter discussie. Gesproken wordt over herijking van de rol van bewoners of over een nieuw vrijwilligersbeleid. De rol van het maatschappelijk middenveld (instellingen) komt veel minder duidelijk uit de verf. Dit is opvallend omdat de Voortgangsrapportage Sociale Vernieuwing 1993 van het ministerie van Binnenlandse zaken aangeeft dat in meer dan tweederde van de projecten maat-

schappelijke organisaties participeren en in bijna de helft van de projecten inwoners. Maatschappelijke organisaties spelen een belangrijke rol in de vormgeving en de uitvoering van het gemeentelijke sociale vernieuwingsbeleid, aldus de Voortgangsrapportage. Dit betekent nog niet dat in de gemeentelijke nota's expliciet op het maatschappelijk middenveld wordt ingegaan.

De gemeente **Haarlem** ontwikkelt binnen het raambeleid subsidies een systematiek die gesubsidieerde instellingen in staat stelt om een actief vrijwilligersbeleid te voeren. Tegelijkertijd ontwikkelt de Vrijwilligerscentrale een programma van voorlichting en advies, op grond waarvan instellingen een goed vrijwilligersbeleid kunnen opzetten.

Vragen over vrijwilligers worden in de Omnibusenquête meegenomen. De gemeente **Breda** streeft ernaar ondersteuning te bieden aan burgers die zich inzetten op allerlei terreinen. Daarvoor is een notitie 'Vrijwillig initiatief' over het vrijwilligersbeleid opgesteld. Deze maatregel wordt samen uitgevoerd met een herijking van de communicatie en voorlichting (met specifieke aandacht voor allochtonen en analfabeten en aandacht voor goede communicatie (tussen (groepen) burgers onderling en het opzetten van laagdrempelige projecten die zoveel mogelijk aansluiten bij ideeën en handreikingen van de zijde van burgers).

In de gemeente **Venlo** wordt tussen gemeente, woningcorporaties en welzijnsstichting overleg gepleegd over de inzet van opbouwwerk ter ondersteuning van bewoners en bewoners-initiatieven. Dit moet er zorg voor dragen dat er een breed draagvlak ontstaat voor maatregelen en projecten in aandachtsgebieden.

De gemeente **Zwolle** heeft evenals de gemeente Rotterdam huiskamerbezoek van de wijkwethouders bij willekeurige burgers thuis geïntroduceerd. Er hebben al meer dan tien van dergelijke gesprekken plaatsgevonden.

De gemeente **Leeuwarden** worstelt met de vraag of in navolging van de nota "Bewonersparticipatie en Buurtbeheer" wijkorganisaties gezien moeten worden als 'erkende ge-

sprekspartners' voor de ontwikkeling van leefbaarheidsplannen in de wijk. Naast vragen als representativiteit wordt deze angst gevoeld door dreigende bezuinigingen in de gemeente. Interessant is echter de gedragscode bewonersorganisaties - gemeente die de gemeente Groningen heeft ontwikkeld en de oude verordening bewonersorganisaties vervangt. De gedragscode is geen strikte juridische regeling maar een intentieverklaring waarin beide partijen hun goede wil tonen. Dit impliceert geen vrijblijvendheid; als de code niet wordt nageleefd kan men elkaar daarop aan spreken.

Multi-culturele samenleving

Aandacht voor de multi-culturele samenleving is er binnen sociale vernieuwing slechts mondjesmaat. In enkele gemeenten wordt ingegaan op het belang van een zekere herijking van het minderhedenbeleid. In deze gemeenten streeft men naar een 'minderhedendebat', wordt minderhedenbeleid meer en meer gericht op de multi-culturele samenleving en wordt het belang van bestrijding van racisme onderstreept. Op projectniveau is er wel veel aandacht voor minderheden in de vorm van plaatsing van ook allochtonen werklozen, nieuwkomersprojecten en Op-Stap-projecten.

De gemeente **Amersfoort** is gestart met een heroriëntatie allochtonenbeleid. In 1992 zijn diverse gespreksrondes georganiseerd die hebben geleid tot een bouwstenennota. In 1993 zijn diverse deelreinen getoetst aan de nieuwe uitgangspunten. Bij de afdeling Communicatie is een allochtonenvoorlichtster aangesteld om de voorlichting aan allochtonen te verbeteren door hen te stimuleren aktiever in de eigen nieuwsbehoefte te voorzien. Tevens wordt voorgesteld een gemeentelijk anti-discriminatieplan op te stellen en daarbij een verbinding te leggen met het nieuwe allochtonenbeleid.

In de gemeente **Assen** is een racismeproject uitgevoerd in het kader van sociale vernieuwing. Zo heeft er een gesprek plaatsgevonden tussen burgemeester en een veertigtal

jongeren. Ter voorbereiding zijn diverse persoonlijke interviews afgenomen. Het aantal activiteiten wordt in 1994 uitgebreid onder het thema "Kiezen doe je ,, niet zwart-wit".

Ook in de gemeente **Breda** is er aandacht voor het opkomend racisme in de vorm van een symposium. Doel ervan was te komen tot (een breed draagvlak voor een) anti-discriminatiebeleid. Men mikt nu op vergroten van deskundigheid binnen bestaande netwerken bij maatschappelijk werk, sociaal-cultureel werk, meldpunten in buurten en wijkbureaus van politie. Daarnaast wordt een intercedentenproject minderheden gestart bedoeld om de maatschappelijke participatie van allochtonen te vergroten door middel van het verbeteren van de dienstverlening en klantgerichtheid op wijkniveau en het stimuleren van zaken en aangelegenheden op wijkniveau, die voor allochtonen van belang zijn. Daarvoor zal in een proefwijk een intermediair worden aangesteld die het aanbod aan dienstverlening en beleidsmaatregelen die voor allochtonen van belang zijn, zoveel mogelijk op een eenduidige en heldere manier naar de doelgroep vertaalt. Vanuit het Buitenlands Vrouwencentrum wordt de mogelijkheid onderzocht om een buurtcontacten-netwerk op te zetten voor buitenlandse vrouwen. Per buurtcontact zullen vrouwen, per nationaliteit andere vrouwen informeren over zowel stedelijke als buurtactiviteiten, problemen signaleren en doorverwijzen. De vrouwen komen regelmatig bij elkaar om ondersteund te worden.

De gemeente **Nijmegen** ontwikkelt een multi-cultureel beleid, uit te werken door een werkgroep bestaande uit de diverse gemeentelijke diensten. De werkgroep moet er zorg voor dragen dat de positie van allochtonen een nadrukkelijk facet binnen alle beleidsvelden wordt, zeker waar het gaat om het gericht bestrijden van achterstanden.

De gemeente **Venlo** kent een projectgroep Totaalplan Minderheden. Het Totaalplan minderheden richt zich in hoofdzaak op jongeren tot circa 25 jaar en bestaat uit vier onderdelen:

• arbeidsopleiding woonwagenbe-

woners

- onderwijsproject woonwageng-leerlingen
- voorschoolse fase t.b.v. etnische minderheden
- begeleiding leerlingen-ouders
- Met het totaalplan wordt een integrale aanpak nagestreefd. Vanuit het totaalplan wordt gewerkt aan een geïntegreerde achterstandsbestrijding bij leerlingen in het basisonderwijs.

Beheer en initiatieven

Het leggen van relaties naar stedelijke beheer, stedelijke vernieuwing en het nemen van economische initiatieven is in de verschillende programma's sociale vernieuwing nauwelijks aan de orde. De gunstige uitzonderingen zijn gemeenten waar plannen worden ontwikkeld op stadsdeelniveau, zoals Maastricht, Haarlem, Venlo en initiatieven als de Buurt Ontwikkelings Maatschappij (BOM) in Utrecht naar voorbeelden als de BOM/WOM in Den Haag, Amsterdam en Rotterdam. In de Maastrichtse wijk Overmaas is door samenwerking van gemeente, bewoners en woningbouwvereniging de opzet van een buurt-beheerbedrijf overwogen. Een haalbaarheidsonderzoek wordt uitgevoerd door werkgroep 'twee duizend'.

In de gemeente Haarlem worden in samenwerking met de Heidemij en het RBA bouwprojecten uitgevoerd waarbij langdurig werklozen werkervaring opdoen door het opknappen van leegstaande panden. Panden die zonder dit project niet opgeknapt zouden worden. Tevens worden projecten voorbereid gericht op behoud en versterking van aankoopmogelijkheden voor dagelijkse goederen op een voor bewoners acceptabele loopafstand. Daarvoor is overleg gestart met winkeliersverenigingen. In een van de drie verkeersgebieden is een kleinschalig bedrijfshuisvestingsproject gestart (Slachthuisbuurt).

Veiligheid

In de collegeprogramma's duikt integrale veiligheid regelmatig op. Binnen sociale vernieuwing wordt ze-

ker aandacht besteed aan sociale veiligheid, zij het nog niet in alle gemeenten. Er zijn twee lijnen te ontdekken. De meeste gemeenten gaan in op speciale projecten voor (allochtone) jongeren om vandalisme en criminaliteit tegen te gaan. Veelal in de preventiesfeer door activiteiten/projecten als opvang te bieden. In een enkel geval zien men meer heil in een meer dadergericht preventie. In de Voortgangsrapportage Sociale Vernieuwing 1993 wordt deze tweedeling ook aangegeven: Er is een verschuiving waar te nemen naar preventie in de pro-actieve fase, om onveilige situaties te voorkomen. Daarnaast richt het beleid zich ook op de 'potentiële' dader.

Het Haarlemse project Hellend Pad richt zich op jeugdige delinquenten waarmee een afspraken traject wordt gerealiseerd. Zij worden naar werk toegeleid om te voorkomen dat zij weer met politie en justitie in aanraking komen. De gekozen aanpak is wederzijds verplichtend, anders worden harde maatregelen genomen. Het project wordt in samenwerking met diverse organisaties (openbaar ministerie, politie, hulpverleningsinstanties en gemeente) uitgevoerd.

Veiligheid in Amersfoort omvat onder andere een aantal buurtpreventieprojecten (gericht op voorlichting, toezicht en gezamenlijke aanschaf van nieuw hang- en sluitwerk) een project Stadsnacht en een bewaakte fietsenstalling opgezet in samenwerking met het jongerencentrum. De gemeente Den Helder kent een breed scala van maatregelen op dit terrein: stadswachten, Snel-herstel, verhaal van vandalismeschade, het toezichthoudersproject Falga buurt, de aanstelling van een wijkcontactpersoon in de wijk Middelzand, onderzoek naar sociale veiligheid in twee buurten, de bouw van een achttal schoolwoningen om het toezicht op scholen te verhogen en een verordening speelautomaten.

Sport

In de gemeente Haarlem zijn twee sportstimuleringsprojecten gestart. In Haarlem-Oost wordt met een doelgericht activiteiten- en accommoda-

tiefaanbod getracht ouderen en jongeren bij sport te betrekken. Tevens wordt jongeren de gelegenheid geboden om d.m.v. stageplaatsen werkervaring op te doen en worden allochtone cursisten voor een cursus RSL-A geworven. In het 'Van der Aart Sportpark' is in samenwerking met sportverenigingen een aantal maatregelen genomen om de veiligheid rond het sportcomplex te verbeteren.

Ook in de gemeente Breda wordt gedurende een aantal jaren extra aandacht gegeven aan sportbeoefening door allochtone burgers en ouderen (55-plussers), zowel gericht op ouderen zelf als op sportverenigingen met een passend aanbod te komen.

In de gemeente Maastricht is op initiatief van bewoners en instellingen, verenigd in de Werkgroep Geusseltcomplex, een succesvol project opgezet, waarbij vrijwilligers vanuit sportverenigingen tijdens trainingsuren en activiteiten toezicht houden rondom het sportcomplex. De kleine criminaliteit rondom het sportcomplex (m.n. de parkeerplaatsen) is daardoor gedaald.

In Venlo-Noord wordt samenwerking gezocht met scholen en sportverenigingen en is ervaring. Het sportstimuleringsproject allochtonen - basisschool in Venlo-Zuid wordt uitgebreid naar de gemeente Venlo als geheel. Het sportproject in Venlo-Noord vormt onderdeel van een reeks projecten in het kader van sociale vernieuwing in dit stadsdeel. In een aantal gemeenten, waaronder in de gemeente Leeuwarden wordt getracht via RSL-A-cursussen randgroepjongeren en allochtone jongeren naar de arbeidsmarkt toe te leiden. In deze gemeenten worden vanuit sociale vernieuwing ook sportactiviteiten aan asielzoekers aangeboden. De gemeente Smallingerland investeert in deskundigheidsbevordering door middel van cursussen op het gebied van sponsoring, kadervorming en sport voor ouderen. Tevens worden overdag laagdrempelige sportactiviteiten aangeboden voor iedereen 'die overdag een uurtje vrij heeft'.

De gemeente Amersfoort heeft een speciale medewerker aangesteld om banenpoolers bij sportverenigin-

gen te begeleiden en sportactiviteiten op wijkniveau organiseren in samenwerking met sportverenigingen en sociaal cultureel werk. Veel van deze projecten worden mede mogelijk gemaakt met financiële steun van WVC.

Milieu

In de gemeente Haarlem is op een tuinencomplex een hobbytuin voor senioren mogelijk gemaakt. De tuin functioneert als ontmoetingsruimte. Voor het toezicht en onderhoud van de tuin is een banenpooler aangehouden. Rond het Buitenlands Vrouwen centrum is een tuinproject opgezet voor vrouwen en hun kinderen. Het project heeft een multi-cultureel karakter en is bedoeld om de onderlinge contacten tussen verschillende groepen vrouwen te bevorderen. De projecten gaan deel uitmaken van de dagelijkse beheerteams die als gevolg van de nota "Stadsbeheer op maat" zijn ingesteld. De gemeente Breda koppelt milieu en gezondheid door gezondheidsaspecten van milieuproblemen te inventariseren en aanbevelingen op te stellen. Door het opstellen van persoonlijke milieubeleidsplannen worden bewoners - op wijkniveau - via diverse activiteiten aangemoedigd om zelf bij te dragen aan milieuzorg. Via milieuwijkplannen wordt samen met bewoners gewerkt aan een integrale milieuzorg, waaronder gescheiden afval ophalen, inrichting en onderhoud van het groen en een fiets- en werkproject. De gemeente Smallingerland heeft een speciaal Kringloopcentrum gebouwd en in samenwerking met de Reiniging wordt materiaal ingezameld en klaargemaakt voor verkoop. Men verwacht hiermee 10 nieuwe (additionele) arbeidsplaatsen te creëren.

In Zwolle is een Energie- en waterbesparingssteam opgezet door gemeente, waterleidingbedrijf en energiebedrijf. Het E-team bestaat met name aandacht aan huishoudens met lage inkomens. Voor het project zijn diverse langdurig werklozen geworven.

In de Bredase wijk de Heuvel is onderzoek verricht naar de gezondheidssituatie van de buurtbewoners. De eerste keer dat een dergelijk onderzoek in Nederland werd uitgevoerd. Ook in de gemeente Zaanstad is onderzoek gedaan naar sociaal-economische gezondheidsverschillen in het kader van een regionaal gezondheidsprofiel op basis waarvan preventieprogramma's worden ontwikkeld. Uit het Bredase onderzoek kwam naar voren de slechtere gezondheid van mensen in een stadsvernieuwingswijk, de ongezontere leefgewoonten, de relatie tussen het binnenmilieu en het voorkomen van bepaalde gezondheidsklachten en de eenzaamheid onder, met name, ouderen. Op grond van het onderzoek wordt een plan van aanpak opgesteld.

De gemeente Groningen wil het gezondheidsbeleid aanvullen met preventieprogramma's. In de Noord-Oostflank worden samen met bewoners en in de wijk werkzame professionals en vrijwilligers preventieprogramma's opgezet. Het vormt onderdeel van een integrale wijk-aanpak.

Stadsdelen zijn in de gemeente Maastricht het kader waarbinnen de integrale aanpak tot stand moet komen. Op stadsdeelniveau wordt door de stadsdeelcoördinator West aanvullende gezondheidsvoorzieningen gestimuleerd met het accent op afstemming van voorzieningen en voorlichting aan met name ouderen. Gezondheidsvoorlichting in de gemeente Haarlem moet een structurele plaats verwerven binnen organisaties die zich inzetten voor de Turkse en Marokkaanse gemeenschap. Algemene gezondheidsvoorlichting in de Turkse en Marokkaanse taal behoort een reguliere plaats binnen het takenpakket van de Afdeling Gezondheid te verkrijgen.

Besluit

Uit de Voortgangsrapportage Sociale Vernieuwing 1993 van het ministerie van Binnenlandse Zaken gebaseerd op gemeentelijke beleidsrapportages wordt duidelijk dat bijna de helft van de projecten gericht is op de woon- en leefomgeving met als belangrijkste daarna

projecten gericht op werk en scholing en op onderwijs en educatie. Op het terrein van de zorg richten projecten zich vooral op onderwijsachterstanden en ouderen. Zo worden in toenemende mate koppelingen gelegd tussen voorschoolse opvang, onderwijsvoorrangsbeleid, bestrijding van het voortijdig schoolverlaten en basiseducatie. Het ouderenbeleid heeft nieuwe impulsen gekregen door de inzet van banenpools voor klussenhelp, maaltijdverstrekking, aangepast vervoer, door aandacht voor leefbaarheid in de buurt en door projecten op het grensvlak van zorg, wonen en welzijn. Deze ontwikkelingen zijn door sociale vernieuwing versneld en de initiatieven worden door sociale vernieuwing gelegitimeerd.

Jong zijn betekent uitproberen

Jongerenbeleid: een verantwoordelijkheid van lokale overheden en taakbetrokken instellingen

Aldus luidt de titel van een pas verschenen notitie over jongerenwerk, door de Noordoost Twente Jongerenwerkgroep. Geen 'gewoon' jongerenwerk, op duidelijke sociaal-culturele leest geschied, maar jongerenwerk waarbij gebruik wordt gemaakt van de beschikbare opbouw-technieken. Als er gebruik wordt gemaakt van opbouw-technieken wordt 'het probleem' ruimer gedefinieerd. Deze analyse leidt tot een werkwijze waarbij allerlei, zo op het oog, indirect betrokkenen worden aangesproken op hun (duidelijk te maken) verantwoordelijkheid. Vervolgens worden vertegenwoordigers van die instanties, in een netwerk gezet en aangemoedigd om samen te werken. Op deze wijze kunnen resultaten worden geboekt die verder reiken dan symptoom-bestrijding.

Onderhavige werkgroep Jongerenwerk bestaat uit vertegenwoordigers van ambtelijke diensten van de gemeenten Denekamp, Losser, Oldenzaal, Ootmarsum, Tubbergen en Weerselo, uitvoerend welzijns-werkers uit die regio, een adviseur van Spil (provinciale steunfunctie welzijn in Overijssel) met ondersteuning van het NIZW (sector Jeugd). De notitie heeft de functie om de politieke discussie met betrekking tot jongeren een nieuwe impuls te geven, maar ook praktische handreikingen aan te bieden. Het stuk bevat naar de mening van de uitgevers tal van elementen, die ook voor andere situaties in het land bruikbaar en van toepassing zijn. Er wordt aandacht gegeven aan beleidsanalyse met betrekking tot jongeren. De plaatsbepaling van de jongere (12+) in de samenleving komt aan de orde. Daarnaast krijgt de verantwoordelijkheid van de jongere zelf, en zijn omgeving van de ouder tot en met de overheid een plek. De positie van kleinere gemeenten wordt in het voetlicht gezet en de regio-aanpak vindt in het kader van de schaal waarop wordt gewerkt tevens een plek. Tenslotte krijgt het uitvoeren van jongerenbeleid langs de weg van de integrale aanpak een prominente plaats en worden aanknopingspunten geboden ter zake.

De notitie is in de eerste plaats een oproep tot een creatieve samenwerking tussen de verschillende belanghebbenden: lokale en regionale overheden, welzijnswerk, hulpverlening, politie en niet te vergeten jongeren zelf. Het is een oproep aan eenieder die wat met jongeren te maken heeft om de periode van jongzijn in Nederland tot een mis-schijnlijk moeilijke, maar zinvolle fase in het leven te laten zijn. Voor jongeren zelf en voor de samenleving. De hoofdstukken, waarin dit stuk is opgedaald, behandelen achtereenvolgens:

- de beroemde 'generatiekloof': hoort afwijkend gedrag bij de levensfase van het jongzijn en moeten wij, als ouderen en 'wijzers' dat gedrag maar accepteren, of is er meer aan de hand? Is het opvallende en lastige groepsgegedrag van vooral jongens een teken dat er iets niet in orde is? En hoe staat het dan met de meisjes? Daar horen we veel minder over.
- de reacties van de samenleving op opvallend of lastig gedrag van jongeren.
- de ontwikkeling van de verzorgingsstaat en het welzijnswerk en de politie daarbinnen. Het jongerenbeleid vertoont in het verleden een onduidelijke versnipperde visie waarbinnen eigenlijk maar één tendens duidelijk was, namelijk: houd de jongeren van de straat en laat ze hun onvrede uiten. In de jaren tachtig ontstaat de omslag: van overvloed aan menskracht en middelen naar soberheid. Hier wordt vervolgens de kern van het betoog duidelijk. Een ideaal jongerenbeleid moet samengang vertonen, signalen afgeven en reageren op probleemvelden die jongeren (of de samenleving) ervaren. En dan bij voorkeur op regionaal niveau. Naar de mening van de werkgroep kan alleen een integraal jongerenbeleid de benodigde kennis ervaring, middelen, mankracht en efficiënte oplevering die voor een samenhangend beleid noodzakelijk is. Dit hoofdstuk sluit af met een opsomming van de kennis en ervaring die het sociaal-cultureel werk in een dergelijk samenwerkingsnetwerk kan bieden. Het is tevens een pleidooi

om deze werksort een trekkende rol in samenwerkingsverbanden en netwerken te laten vervullen en zich daarbinnen met haar deskundigheid te profileren.

- de rol van lokale overheden in het jongerenbeleid. Deze rol wordt geplaatst tegen de achtergrond van de huidige mobiliteit onder jongeren en de complexe problematiek waarmee men bij een aantal jongeren wordt geconfronteerd. De werkgroep constateert dat overheden, vaak door beperkingen gedwongen, ad hoc en reactief met jongerenproblematiek zoals werkloosheid of gewelddadig gedrag omspringen. Zij constateert dat juist de mobiliteit van jongeren van nu er voor zorgt dat daardoor problemen niet verdwijnen maar zich naar een andere locatie verplaatsen. Ook vanuit dit perspectief bekeken scoren een regionale aanpak en dito visie op punten. Er moet preventief worden gewerkt, en worden geanticipeerd op de problemen waarvan men kan vermoeden dat ze zullen ontstaan, bijvoorbeeld door stijging van de jeugdwerkloosheid.
- In het laatste hoofdstuk wordt specifiek in gegaan op de positie van kleinere gemeenten. Er wordt geconstateerd dat het voor kleinere gemeenten ondoenlijk is een volledig voorzieningspakket te realiseren dat op de wensen en behoeften van de jongere van nu, in alle leeftijdscategorieën en leefgebieden is afgestemd. Daarom is het juist voor kleinere gemeenten van belang om samenwerkingsverbanden op te zetten. Hierbij kan het sociaal-cultureel werk stimulerend werken.

Ofschoon in het boekwerkje een aantal malen is gerefereerd aan opbouw-technieken, vindt men van activiteit van het opbouwwerk in dit gebied niet veel terug. Jongerenopbouwwerk is een verbijzondering van algemeen opbouwwerk. Sociaal-cultureel werk is ook nuttig (en samen kunnen de werksoorten tot veel moois komen), maar kan niet op één hoop gegooid worden met opbouwwerk. Wellicht is het een aanrader voor de opbouwwerkers ter plaatse om hun licht eens onder

Breda tegen discriminatie

de korenmaat te steken? Voorts moet worden gesteld dat, indien sociaal-cultureel werkers zich van 'opbouwwerk-technieken' gaan bedienen, zij ophouden sociaal-cultureel werker te zijn. Zij functioneren dan als opbouwwerker. (Zie inzake deze profileringsproblematiek ook het artikel van Ed Kooger, elders in deze MO.)

In de notitie wordt niet ingegaan op sociale vernieuwing. De term komt er niet in voor (zo ongeveer). Toch vind ik dat hier op regionaal niveau vorm wordt gegeven aan sociale vernieuwing zoals dat door de 'uitvinders' ervan ongetwijfeld bedoeld is. Op basis van een integrale analyse, met gebruikmaking van de 'netwerk-benadering' proberen de betrokken instanties rond de tafel te krijgen om daadwerkelijk iets te doen dat beklijft. Hierbij geldt dat 'ieder probleem zijn eigen maat kent'. Via deze notitie wordt duidelijk gedemonstreerd dat een regionale benadering een belangrijke meerwaarde kan hebben, mits je maar 'het juiste probleem' aanvat en zorgt voor een intensieve betrokkenheid van gemeentelijke overheden. En inderdaad, of je nou iets aan jongerenbeleid, aan volkshuisvesting of vrouwenemancipatie wilt doen: deze manier van benaderen is op ieder beleidsgebied en op vele schaalniveaus bruikbaar. Daar kan de provincie Zuid-Holland (zie elders in deze MO) nog iets van leren. (Fenny Gerrits)

Het Platform tegen Discriminatie in Breda krijgt extra geld voor de bestrijding van racisme en discriminatie. Het geld is afkomstig van de niet-bezette zetels van de Centrum Democraten (CD) in de gemeenteraad. Een bedrag van 740.000,- moet helpen de bevolking ervan te doordringen dat racisme en discriminatie verwerpelijk is. De gemeente verzocht het platform projecten aan te dragen voor de besteding van dit bedrag. Deze projecten worden door de betrokken instellingen uitgevoerd onder het motto 'Breda aan zet tegen discriminatie'.

Het Platform tegen Discriminatie wil met het geld van de CD-raadsleden het toenemend racisme een halt toe roepen. Het Platform koos een aantal projecten waaraan het geld wordt besteed. Een deel ervan gaat naar een actie om leerlingen in de leeftijd van tien tot veertien een positieve mentaliteit bij te brengen. Bovendien zal het project 'School zonder racisme' worden uitgebreid. Verder heeft het platform gekozen voor het intercultureel theaterproject tegen racisme. Autochtone en allochtone jongeren gaan met muziek en theater de Bredasewijken in om mensen te tonen hoe belangrijk het is een tolerante houding ten opzichte van je medemens te hebben. Daarnaast zullen in bewonersbladen van de woningbouwverenigingen artikelen verschijnen onder de titel 'De kleurrijke wijk' over de multiculturele samenleving. Ook zal een project voor huurdersbelangenverenigingen worden opgezet om discriminatie tegen te gaan als het gaat om wonen en woonomgeving. Tenslotte zal een deel van het geld worden gebruikt om het motto 'Breda aan zet tegen racisme' onder de aandacht van de Bredase burgers te brengen. Informatie over de activiteiten die de maatschappelijke organisaties uitvoeren moet de betrokkenheid van de burgers bij de strijd tegen discriminatie vergroten. Burgers en instellingen moeten hun eigen verantwoordelijkheid kennen als het gaat om het bestrijden van discriminatie en racisme. In maart 1993 installeerde burgemeester Nijpels het stedelijk platform tegen Discriminatie naar aan-

leiding van de werkconferentie 'Breda bekent kleur' (1992). In het Platform werkt de gemeente samen met het Centrum Buitenlanders met het Instituut voor Maatschappelijk Werk, de Stichting Volkshuisvesting Breda, Stichting Vertizontaal, de Politie, het Arbeidsbureau en onderwijsinstellingen. Al voordat het extra bedrag aan het platform werd gegeven hadden de deelnemers plannen voorbereid om racisme en discriminatie te bestrijden. Voor een deel vormen de nu gepresenteerde plannen een aanvulling daarop. Met het extra geld kunnen meer mensen bij de activiteiten betrokken worden en kan er ook meer bekendheid aan worden gegeven.

Voor nadere informatie omtrent dit opmerkelijke initiatief (want u bent natuurlijk ook benieuwd naar de gevolgd 'werkwijze') kunt u contact opnemen met:
m.w. B. Willemsen,
vakdirectie Welzijn
dienst SAW
van de gemeente Breda
telefoon: 076-294653.

De provincie Zuid-Holland en de

door Fanny Gerrits

Onlangs, op 30 november, hield de provincie Zuid-Holland weer eens een symposium over Sociale Vernieuwing. Mijn belangrijkste reden voor aanwezigheid werd gevormd door de presentatie van het handboek 'Het Stedelijk Kwaliteitspanel', Instrument van Bestuurlijke Vernieuwing, door Jos van Meeuwen. Het boek werd aangeboden door mw. S. Thakoerd, voorzitter Kwalityspanel Rotterdam aan de heer R.G.J. Bandell, burgemeester van Papendrecht en lid van het bestuur van de Vereniging van Zuid-Hollandse Gemeenten.

Eerst kwam de evaluatie van het provinciaal sociale vernieuwingsbeleid over de jaren 1990-1994 door professor Toonen, hoogleraar Bestuurskunde aan de Leidse Universiteit, aan bod, waarin hij constateerde dat de provincie niet echt een rol had gevonden in dat proces en dat de provincie zich maar moest richten op de modernisering van het particulier initiatief. Vervolgens sprak professor Bekke, hoogleraar Bestuurskunde en voorzitter van de begeleidingscommissie van het Provinciaal Overlegorgaan Welzijn (POW) over het rapport "De regionale Maat". Dit rapport werd later aangeboden aan de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken, de heer J. Kohnstamm. In zijn praatje constateerde de heer Bekke dat 'de regionale maat' niet bestaat. Bepaalde problemen doen zich echter wel in regionale omvang voor. Het is daarbij nuttig om die problemen op te lossen via netwerkuiting, vanuit een knooppunt. Citaat uit de aanbevelingen van het rapport:

- a. De provincie dient een meer externe en maatschappelijke oriëntatie te kiezen. Daarbij past geen overmatige bescheidenheid, maar een actieve en activerende opstelling richting samenleving. Structuren en bevoegdheden belemmeren nu vaak het zicht.
- b. De tendens om prioriteit te geven aan die beleidsterreinen, waar men uitvoerige uitvoerende dan wel plannende bevoegdheden heeft, verdient heroverwe-

ging. De provincie zou zich meer moeten richten op activiteiten waarmee men maatschappelijke ontwikkeling kan initiëren en een draagvlak kan creëren.

- c. Democratisch gekozen zijn is een noodzakelijke en voldoende voorwaarde om de rol van regionaal netwerkregisseur op zich te nemen. Het is echter geen voldoende voorwaarde om daarbij succesvol te zijn. De provincie dient de rol van het middenbestuur te versterken door het middenveld te revitaliseren. De afschaffing en opheffing van veel maatschappelijk initiatief zonder naar een alternatief te streven (anders dan bilaterale belangenbehartiging) heeft in dit opzicht een lacune geschapen.
- d. Het volgende citaat kan vernieuwen, als aan de voorwaarde van maatschappelijke integratie is voldaan, wordt het veel eenvoudiger om de regionale maat vast te stellen (bijvoorbeeld regio-indelingen te integreren). Succes op het terrein van sociale vernieuwing is een voorwaarde voor succes op de overige (zgn. harde) terreinen.
- e. Het volgende citaat lijkt ons een passend besluit: "Dat betekent dat de tendens om onderzoek te schrappen en daar als middenbestuur minder aan te doen, geen goede ontwikkeling is. Daarmee komt op termijn de kwalitatieve inbreng van het middenbestuur op de locht te staan" (van Gelder, Commissaris der Koningin van de provincie Zeeland, 1994)."

Met instemming kan ik kennis nemen van het laatste citaat (in het citaat, dus) over het belang van onderzoek. Maar wat zouden de auteurs eigenlijk verstaan onder 'onderzoek' in dit verband? Wat voor onderzoek is nodig om 'het middenbestuur' te versterken opdat de kwalitatieve inbreng niet op de locht komt te staan. Met dit in het achterhoofd moet u zich het volgende tafereel voorstellen, ik heb het zelf waargenomen:
De provincie Zuid-Holland organiseert een symposium over sociale vernieuwing, de zaal zit vol ambtenaren en vertegenwoordigers van

provinciale steunfuncties. Er draven in totaal drie hoogleraren, een staatssecretaris en een burgemeester op om het programma te vullen. Er worden twee rapporten ceremonieel overhandigd, één aan de staatssecretaris en één aan de burgemeester. De staatssecretaris reageert met een weliswaar kritisch verhaal, maar toch; hij reageert. De burgemeester, die het handboek 'Kwaliteitspanelen' in ontvangst mocht nemen, ik herhaal, mocht nemen reageerde niet. Sherita Thakoerdat bood het handboek aan met de volgende toespraak:

"Om maar gelijk met de deur in huis te vallen: het sociaal-vernieuwingsproduct dat ik straks namens het stedelijk Kwaliteitspanel aan burgemeester Bandell mag aanbieden, is een handboek dat onder andere over het werk van het panel in Rotterdam vertelt. Het vierde rapport kreeg de titel "Smalle deuren, hoge drempels" mee. Dit rapport gaat over stembureaus: deze worden ingericht als het weer eens tijd wordt om bestuurders te kiezen op rijks-, gemeente of deelgemeenteniveau, of op Europees of provinciaal niveau. De kiezers wordt met folders en partijprogramma's verteld wat van de bestuurders verwacht mag worden. Vaak worden dan vernieuwingen aangekondigd alsook verbeteringen. En zo zagen projecten in het kader van sociale en bestuurlijke vernieuwing het licht.

Maar hoe gaat dat in de praktijk? Als lid van (vooralsnog het enige) kwaliteitspanel kan ik geen gebouw meer binnenkomen zonder op een aantal zaken te letten:

- * hoe hoog zijn de drempels, hoe veel treden moet ik op? Hoe smal/breed de deuren? Is er reden voor drempelvrees bij binnenkomst?
- * Eenmaal binnen, komen nog meer vragen naar boven: Is er een balie waar ik terecht kan? En word ik beleefd aangesproken?
- * Als ik vervolgens in de wacht wordt gezet, kijk ik alvast rond of er een folderrek staat en wat er allemaal in te vinden is.

Ik hoop maar dat ik na het wachten meteen geholpen kan worden en

worsteling met Sociale Vernieuwing

dat ik niet van het ene naar het andere loket wordt verwezen. Voor alle zekerheid ga ik ook even op zoek naar een klachten- of ideeënbus. Waar is trouwens de nooduitgang? En heel stiekem vraag ik me al hoe het invalidentoilet ingericht zou zijn. En wie zou hier de hoogste directeur zijn? Gelukkig kan niemand mijn gedachten lezen.

Dat gebeurt dus in de praktijk. Dat het werk van het kwaliteitspanel aanslaat, komt omdat het in dienstverleningsland niet altijd makkelijk toeven is. Vernieuwingen en verbeteringen blijven noodzakelijk. En niemand anders dan de gebruikers zelf kunnen aangeven wat er verbeterd moet worden. Gebruikers zijn de beste adviseurs voor wat betreft de kwaliteit van geleverde diensten. Daar twijfelt niemand meer aan. En als u dat ook vindt, laat u dan alle drempelvrees varen en gaat u de uitdaging aan. Neemt u de opgedane ervaringen van ons panel ter harte. Laat u adviseren door de gebruikers in uw gemeente: meer panels dus.

Op het volgende symposium kan dan wellicht een rapport "Brede deuren en lage drempels" worden gepresenteerd."

Er volgde dus geen reactie. Daarna was het pauze.

Het heeft mij verbijsterd dat die ene praktische noot, die in dit bloedeloze, theoretische gebeuren nog voor enige 'verlichting' had kunnen zorgen, zo ongeveer onder het tapijt werd geveegd. Want hoe denkt u dat mevrouw Thakoerdat werd aangekondigd toen zij aan de beurt kwam om haar zegje te doen? Als volgt: Nu volgt mevrouw Thakoerdat, die het Handboek Kwaliteitspanels zal overhandigen aan de heer Bandell. Het Kwaliteitspanel is een fenomeen, (en nou komt het) dat ZIJDELINGS VERBAND HOUDT MET SOCIALE VERNIEUWING. Zijdellings verband houdt met sociale vernieuwing, dus. Nou, daar kunnen ze het mee doen in Rotterdam.

De workshop

In de pauze heb ik nog even gevraagd aan de conferentie-voorzitter hoe het mogelijk was dat de

Kwaliteits panels

Het Stedelijk Kwaliteitspanel

Instrument van Bestuurlijke Vernieuwing

Jos van Meeuwen

overhandiging van het handboek zo terloops kon gebeuren. Professor Pool excuseerde zich met de opmerking dat het niet anders kon, vanwege de tijdsoverschrijdingen. Toen ben ik toch maar in die workshop gaan zitten. Het onderwerp was: Sociale Vernieuwing en het Transferpunt/maatschappelijk middenveld. Voorzitter van de workshop was de heer van Veelen, bur-

gemeester van Leerdam en voorzitter van de stuurgroep van het Transferpunt (Sociale Vernieuwing).

Op mijn vraag of het wellicht niet zinvol was om allerlei bestaande regio-indelingen, zoals die worden gehanteerd door het CBA, de zorgverzekeraars en allerlei andere instellingen van het particulier initiatief te synchroniseren, kwam redelijk veel respons. Belangrijk argu-

ment hiervoor is immers de waarborg van de democratische controle. Nu komt het regelmatig voor dat er ergens overheidsgeld 'weg' is, dat is bestemd voor bepaald beleid zonder dat wie dan ook aan de bel trekt. Dit is mogelijk doordat die geldstromen niet via de provincies gaan, maar via het (inmiddels veelal) verouderde regionale particulier initiatief. Pas na veel te lange tijd wordt er aandacht gevestigd op het probleem en het is maar de vraag wat je er dan nog aan kunt doen. Verschillende aanwezigen uit plaatselijk werkende instellingen beaamden de problematiek, omdat dit gegeven ook leidt tot oninzichtelijke procedures bij subsidie-toekenningen en het adequaat inspelen op de (steeds veranderende) praktijk. De heer van Veelen sprak zijn zorg uit met betrekking tot de betrokkenheid van de gemeenten bij het Transferpunt. Terecht stelde hij dat de gemeenten de beslissende bestuurlijke eenheden vormen ten aanzien van het vormgevingsproces van Sociale Vernieuwing. In dat licht stelde hij vervolgens dat het noodzakelijk was dat gemeenten meer greep op het Transferpunt kregen, dat wordt gerund door de steunfunctie-instellingen.

Dat was in mijn ogen een terecht constatering. Wellicht kan het fenomeen Kwaliteitspanel hierin een rol vervullen. Het Transferpunt kan bijvoorbeeld alle plaatselijke kwaliteitspanel-onderzoeken verzamelen en vanuit de bundeling van deze plaatselijke informatie de verschillende gemeenten adviseren over hun beleid. Volgens deze opzet zou het Transferpunt vooral informatie verspreiden. Informatie die 'van onderop' komt en op de praktijk toegesneden. Professor Toonen, die ook bij deze workshop aanwezig was, beaamde dat hij in zijn onderzoek reeds de keuze aan het Transferpunt had voorgelegd tussen enerzijds de rol van integratiekader voor steunfunctie-instellingen of anderzijds de rol van kristallisatiepunt van vernieuwing.

De door mij aan de workshop-leden aangereikte methodiek van de Kwaliteitspanels als praktische werkwijze om vorm te geven aan dit 'kristallisatiepunt van vernieuwing'

vervolg in de discussie. Dat kwam natuurlijk doordat er in het plenaire programma te weinig aandacht was besteed aan 'dit fenomeen'.

Onderzoek

Het is opmerkelijk dat de provincie Zuid-Holland zich na vier jaar nog steeds in dit sterk oriënterende stadium bevindt ten aanzien van sociale vernieuwing. Het is voorts jammer dat de periode van de laatste vier jaar kennelijk ook weinig praktische aanknopingspunten voor een regionaal sociale vernieuwingsbeleid heeft opgeleverd. Dit kun je constateren aan de hand van het zeer abstracte karakter van de onderzoeken die zijn gepresenteerd. MO wil zich van harte aansluiten bij het door de onderzoekers weergegeven citaat met betrekking tot de noodzaak van onderzoek (zie boven), maar wel onder het voorbehoud dat dat onderzoek vooral een praktisch karakter moet hebben. Inventarisering van behoeften van gemeenten aan boven-lokale samenwerking op die terreinen die zich daar bij uitstek

voor lenen lijkt geboden. Misschien moeten de beleidsbepalers maar eens op 'studiereis' naar Overijssel, alwaar de steunfunctie Welzijn (SPIJL) die gewenste 'netwerk-aansturing' ten aanzien van het jongerenbeleid in praktijk brengt (zie elders in deze MO). Belangrijk verschil in benadering tussen Zuid-Holland en Overijssel lijkt de mate waarin ze erin slagen om gemeenten hun (cruciale) rol te laten vervullen, te zijn.

Serie opbouwwerk in uitvoering

Serie praktijkomschrijvingen onder motto: hoe zet je als opbouwwerker een probleem om in een georganiseerd initiatief.

Redactie: Anne van Veenen.

Uitgave: Rotterdams instituut bewonersondersteuning,
Rio, Kortenaerstraat 1,
3012 VB Rotterdam,
telefoon 010-411 0333.

Nieuwe uitgave november 1994:
Nr. 8

Annemarie Sour, Anne van Veenen

Opzomerdag, *Bloemetjes buiten zetten in Rotterdam*

Opzomerdag was een uniek opbouwproject. Tweeëndertig wijken gaan acht uitdagingen aan: geveltuinten worden aangelegd, een wijkorkest treedt op en op de pleinen wordt een wijkdiner ingericht.

Opbouwwerkers, vrijwilligers, een wijkagent en de voorman van een wijkonderhoudsploeg over Opzomerdag als methode om bewoners te activeren en sociale netwerken te ontwikkelen.

Gezamenlijke uitgave met Opzomer Mee, Rio en
Dienst Gemeentewerken Rotterdam.

Foto's Joop Reyngoud e.a.;

32 pag's;

Rio, 1994

Prijs f15,-

